

**ՀՀ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ՀՐԱՄԱՆԸ ՀՀ ՊԵՏԱԿԱՆ  
ԲԱՐՁՐԱԳՈՒՅՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ 2001 ԹՎԱԿԱՆԻ  
ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՐԿԱՅԱԿԱՆ ԾՐԱԳՐԵՐԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՉԱՓԱՆԻՇՆԵՐԸ  
ՀԱՍՏԱՏԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ**

**Գլխավոր տեղեկություն**

Համար	N 112-Ս
Տիպ	Հրաման
Ակտի տիպ	Հիմնական ակտ (17.05.2001-մինչ օրս)
Կարգավիճակ	Գործում է
Սկզբնաղբյուր	ՀՀԳՏ 2001.05.07/10(73) Հոդ.59
Ընդունող մարմին	Կրթության և գիտության նախարարություն
Ընդունման ամսաթիվ	05.04.2001
Ստորագրող մարմին	Կրթության և գիտության նախարար
Ստորագրման ամսաթիվ	05.04.2001
Ուժի մեջ մտնելու ամսաթիվ	17.05.2001

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ**

**ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ**

5 ապրիլի 2001 թ.  
ք. Երևան

N 112-Մ

**Հ Ր Ա Մ Ա Ն**

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ԲԱՐՃՐԱԳՈՒՅՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ  
ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ 2001 ԹՎԱԿԱՆԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՐԿԱՅԱԿԱՆ ԾՐԱԳՐԵՐԻ ԵՎ  
ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ԶԱՓԱՆԻՇՆԵՐԸ ՀԱՍՏԱՏԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ**

Հայաստանի Հանրապետության պետական բարձրագույն ուսումնական  
հաստատությունների 2001 թ. ընդունելության քննությունները կազմակերպելու նպատակով

**Հրամայում եմ**

1. Հաստատել «Հայաստանի Հանրապետության պետական բարձրագույն ուսումնական  
հաստատությունների 2001 թ. ընդունելության առարկայական ծրագրերը և գնահատման  
չափանիշները» (հավելված 1):

2. Բարձրագույն մասնագիտական կրթության վարչությանը (Ռ. Գասպարյան),  
իրավաբանական վարչությանը (Վ. Սարգսյան) սահմանված կարգով սույն առարկայական  
ծրագրերը և գնահատման չափանիշները ներկայացնել ՀՀ արդարադատության  
Նախարարություն պետական գրանցման:

3. Հրամանի կատարման հսկողությունը հանձնարարել նախարարի տեղակալ Ա.  
Ավետիսյանին:

**Նախարար**

**Է. Ղազարյան**

Հավելված 1

Հաստատված է  
Հայաստանի Հանրապետության  
կրթության և գիտության նախարարի  
2001 թ. 04. 05-ի N 112-Մ հրամանով  
\_\_\_\_\_ Է. Ղազարյան

Հայաստանի Հանրապետության պետական բարձրագույն ուսումնական  
հաստատությունների 2001 թ. ընդունելության առարկայական ծրագրերը և գնահատման  
չափանիշները:

1. Հայոց լեզու
2. Հայ գրականություն
3. Հայոց պատմություն
4. Ընդհանուր պատմություն
5. Աշխարհագրություն
6. Կենսաբանություն
7. Ֆիզիկա
8. Մաթեմատիկա
9. Զիմիա
10. Ռուսաց լեզու
11. Անգլերեն լեզու
12. Ֆրանսերեն լեզու
13. Գերմաներեն լեզու
14. Իսպաներեն լեզու

**Հ Ա Յ Ո Ց Լ Ե Չ ՈՒ**

**ՀԱՅՈՑ ԼԵՉՈՒ**

**ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԳԻՏԵԼԻՔՆԵՐ ՀԱՅՈՑ ԼԵՉՎԻ ՄԱՍԻՆ**

Հայերենը որպես հնդեվրոպական լեզու: Հայոց լեզվի գրավոր շրջանի զարգացման փուլերը. գրաբար, միջին հայերեն, աշխարհաբար: Արևելահայ և արևմտահայ գրական լեզուներ:

## ՀԼՁՅՈՒՆԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ, ՈՒՐԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ, ՈՒՐԱԿԽՈՍՈՒԹՅՈՒՆ

Հնչյուն և տառ: Հայերենի այբուբենը: Հայերենի հնչյունները: Ձայնավոր և բաղաձայն հնչյուններ: Ձայնեղ, խուլ և շնչեղ բաղաձայններ: Վանկ (բաց և փակ), գաղտնավանկ: Տողադարձ: Շեշտ և հնչյունափոխություն: Է, Ե, Ի, ՈՒ ձայնավորների և յա, յու, ույ երկհնչյունների հնչյունափոխությունը:

## ԲԱՌԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ

Բառ, բառի ուղղակի և փոխաբերական իմաստները: Բառի բազմիմաստությունը: Հոմանիշ, նույնանիշ, համանուն, հականիշ բառերը և նրանց գործածությունը խոսքի մեջ: Բառի կազմությունը: Արմատ և ածանց: Նախածանցներ և վերջածանցներ: Ածանցավոր բառեր: Պարզ և բարդ բառեր: Միացած բաղադրիչներով (հողակապով, անհողակապ) և անջատ բաղադրիչներով (կրկնավոր, հարադրական) գրվող բարդ բառերը, նրանց ուղղագրությունը և ուղղախոսությունը: Հնչյունափոխությունը բառերի բարդման և ածանցման դեպքում:

## ՁԵՎԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

### Խոսքի մասեր

#### **Գոյական անուն:**

Գոյականը որպես խոսքի մաս: Գոյականի կազմությունը, գոյականակերտ ածանցներ: Հատուկ և հասարակ գոյականներ: Գոյականի թիվը. եզակի և հոգնակի: Հոգնակի թվի կազմությունը և ուղղագրությունը:

**Գոյականի հոլովումը:** Ռեղական, սեռական, տրական, հայցական, բացառական, գործիական, ներգոյական հոլովները, նրանց կազմությունը և կիրառությունը: Անձի և իրի առումների տարբերակումը: Հայերենի հոլովումները. արտաքին հոլովումներ (ի, ու, ան, վա, ց) և ներքին հոլովումներ (ա, ո): Այլաձև հոլովումներ: Որոշյալ և անորոշ առումներ: Ը և ն հոդերի գործածությունը և ուղղագրությունը: Ս, դ հոդերը, նրանց արտահայտած իմաստները, ուղղագրությունը և ուղղախոսությունը:

**Ածական անուն:** Ածականը որպես խոսքի մաս: Ածականակերտ ածանցներ: Ածականի տեսակները՝ որական, հարաբերական: Որական ածականների համեմատության աստիճանները՝ դրական, բաղդատական, գերադրական, դրանց կազմությունը և ուղղագրությունը: Ածականի շարահյուսական կիրառությունները:

**Թվական անուն:** Թվականը որպես խոսքի մաս: Թվականի տեսակները՝ քանակական, դասական, բացարձակ, բաշխական և կոտորակային, դրանց կազմությունը և ուղղագրությունը: Հայերեն տառերի թվային արժեքը:

**Դերանուն:** Դերանունը որպես խոսքի մաս: Դերանվան տեսակները՝ անձնական, ցուցական, փոխադարձ, հարցական, հարաբերական, որոշյալ, անորոշ, ժխտական: Դերանունների հոլովման ու հոգնակիի կազմության յուրահատկությունները:

**Բայ:** Բայը որպես խոսքի մաս: Բայի կազմությունը՝ պարզ, ածանցավոր: Ածանցավոր բայերի տեսակները՝ սուկածանցավոր, պատճառական, բազմապատկական և կրավորական: Բայի սեռը: Ներգործական, կրավորական և չեզոք սեռի բայեր: Բայահիմքեր, նրանց տեսակները (անորոշ դերբայի և անցյալ կատարյալի հիմքեր): Պարզ և ածանցավոր բայերի անցյալ կատարյալի հիմքի կազմությունը: Բայի դիմավոր (եղանակային) և անդեմ (դերբայական ձևերը), նրանց ընդհանուր և տարբերակիչ հատկանիշները: Բայի անդեմ ձևերը. անորոշ, ենթակայական, հարակատար, համակատար, անկատար, վաղակատար, ապակատար, ժխտական դերբայներ, նրանց կազմությունը և կիրառությունը: Բայի դեմք, թիվ, ժամանակ, եղանակ: Բայի խոնարհումը. ա և ե խոնարհումներ: Օժանդակ բայի խոնարհումը և ուղղագրությունը: Պարզ բայերի խոնարհումը: Դրական խոնարհում: Սահմանական եղանակ. ժամանակների և ժամանակաձևերի կազմությունը, նրանց անվանումները: Բաղադրյալ և պարզ ժամանակային ձևեր: Ներկա, անցյալ, ապառնի ժամանակների և անցյալ անկատար, անցյալ վաղակատար, անցյալ ապակատար, անցյալ կատարյալ ժամանակաձևերի կազմությունը, ուղղագրությունը և կիրառությունը: Հրամայական եղանակ. նրա կազմությունը, ուղղագրությունը և կիրառությունը: Ըղծական, ենթադրական, հարկադրական եղանակներ. նրանց ապառնի և անցյալ ժամանակաձևերի կազմությունը, ուղղագրությունը և կիրառությունը: Ժխտական խոնարհում. ժխտական ձևերի կազմությունն ու ուղղագրությունը: Ածանցավոր բայերի խոնարհումը. սուկածանցավոր, պատճառական, բազմապատկական, կրավորական բայերի կազմությունը և խոնարհումը:

**Մակբայ:** Մակբայը որպես խոսքի մաս: Մակբայների կազմությունը: Մակբայակերտ անուններ: Մակբայների ուղղագրությունը: Մակբայների տեսակներն ըստ իմաստի, տեղի, ժամանակի, ձևի, չափի, նրանց շարահյուսական կիրառությունները:

**Կապ:** Կապը որպես խոսքի մաս: Կապերի տեսակներն ըստ շարադասության (նախադրություններ, հետադրություններ, երկդրություններ): Կապական բառեր: Կապերի և կապական բառերի կիրառությունը: Կապերի հոլովառությունը:

**Շաղկապ:** Շաղկապը որպես խոսքի մաս: Շաղկապի տեսակները. համադասական և ստորադասական: Շաղկապների կազմությունը և ուղղագրությունը: Շաղկապների գործածության հետ կապված կետադրությունը:

**Վերաբերական (եղանակավորող) բառեր:** Վերաբերականը որպես խոսքի մաս: Վերաբերականների տեսակներն ըստ իմաստի՝ գնահատողական, հաստատական, ժխտական, երկբայական, սաստկական, սահմանափակման, դրանց կազմությունը և կիրառության հետ կապված կետադրությունը:

**Ձայնարկություն:** Ձայնարկությունը որպես խոսքի մաս: Ձայնարկության տեսակները՝ զգացական, կոչական, բնածայնական, դրանց կազմությունը և ուղղագրությունը: Ձայնարկությունների գործածության հետ կապված կետադրությունը:

## ՇԱՐԿԱՅԻՆՈՒԹՅՈՒՆ

**Նախադասություն:** Նախադասություն կազմող բառեր և նախադասության անդամներ: Նախադասության անդամների կապակցման միջոցները և եղանակները՝ համաձայնություն, ինդրառություն, առդրություն, դրանց դրսևորման քերականական միջոցները:

Նախադասության տեսակներն ըստ կազմության: Պարզ նախադասություն: Համառոտ նախադասություն: Ենթական և ստորոգյալ որպես նախադասության գլխավոր անդամներ: Ենթական և նրա արտահայտությունը: Ստորոգյալը և նրա արտահայտությունը, պարզ և բաղադրյալ ստորոգյալներ: Ենթակայի և ստորոգյալի համաձայնությունը:

Ընդարձակ նախադասություն: Նախադասության երկրորդական անդամներ: Գոյականական անդամի լրացումներ՝ որոշիչ, հատկացուցիչ, բացահայտիչ, բացահայտչի տեսակները (բուն, մասնական, մասնավորող պարագայական). բացահայտչի և բացահայտյալի համաձայնությունը և կետադրությունը:

Բայական անդամի լրացումներ. ինդիրներ և պարագաներ:

Ինդիրների տեսակները: Ուղիղ ինդիր և նրա ձևավորումը: Անուղղակի ինդիրներ. հանգման, անջատման, վերաբերության, միջոցի, ներգործող ինդիրներ, դրանց ձևավորումը հոլովներով և կապերով:

Պարագաներ, դրանց տեսակները (տեղի, ժամանակի, ձևի, պատճառի, հիմունքի, պայմանի, նպատակի, զիջման) և արտահայտման եղանակները:

Բազմակի անդամներ, նրանց կետադրությունը:

Նախադասության անդամների շարադասությունը, սովորական և շրջուն շարադասություն:

Տրոհվող անդամներ և դրանց կետադրությունը:

Դերբայական դարձված, դերբայական դարձված ունեցող նախադասության կետադրությունը:

Նախադասության անդամ չհանդիսացող բառեր: Կոչականը և նրա կետադրությունը: Միջանկյալ բառեր, բառակապակցություններ և նախադասություններ, դրանց կետադրությունը:

Միակազմ նախադասություններ, անենթակա նախադասություն, անդեմ նախադասություն (բայական և անվանական):

Նախադասության տեսակներն ըստ հնչերանգի. պատմողական, հարցական, հրամայական, բացականչական նախադասություններ, դրանց կետադրությունը:

### **Բարդ նախադասություն:**

Բարդ նախադասության սահմանումը: Բաղադրիչ նախադասություն. նախադասության շարադասությունը: Բարդ ստորադասական նախադասության հնչերանգը և կետադրությունը: Ստորադաս նախադասության տեսակները. ենթակա, ստորոգելի, գոյական անդամի լրացում, բայական անդամի լրացում ստորադասականներով բարդ նախադասություններ:

Համաստորադաս, ենթաստորադաս և տարաստորադաս նախադասություններ:

Բարդ ստորադասական նախադասության վերածումը պարզի:

Մեջբերվող խոսքի տեսակները՝ ուղղակի և անուղղակի խոսք: Ուղղակի խոսքի շարադասությունը: Ուղղակի խոսք ունեցող նախադասության հնչերանգը և կետադրությունը: Ուղղակի խոսքի փոխակերպումը անուղղակի խոսքի, դրա հետ կապված կետադրությունը: Հայերենի կետադրական նշանները, նրանց տեսակներն ու կիրառությունը:

## ՈՃԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Բառապաշարի շերտերը, համագործածական և հատուկ բառապաշար: Հատուկ բառապաշարի տեսակները՝ հնաբանություններ և նորաբանություններ, մասնագիտական բառեր և տերմիններ, օտարաբանություն և փոխառություն:

Պատկերավորման միջոցները. մակդիր, համեմատություն, փոխաբերություն:

## ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Է. Աղայան, Հ. Բարսեղյան, «Հայոց լեզու», դասագիրք միջնակարգ դպրոցի 4-րդ դասարանի համար, Եր., 1994 թ.:

2. Է. Աղայան, Հ. Բարսեղյան, «Հայոց լեզու», դասագիրք միջնակարգ դպրոցի 5-7-րդ դասարանների համար, Եր., 1994 թ.:

3. Ս. Աբրահամյան, «Հայոց լեզու», դասագիրք միջնակարգ դպրոցի 7-8-րդ դասարանների համար, Եր., 1994 թ.:

4. Գ. Ջահուկյան, Ֆ. Խլղաթյան, «Հայոց լեզու. ոճաբանություն», դասագիրք 9-րդ դասարանի համար, Եր., 1999 թ.:

5. Գ. Ջահուկյան, Ֆ. Խլղաթյան, «Հայոց լեզու. ոճաբանություն», դասագիրք 10-րդ դասարանի համար., Եր., 1999 թ.:

6. Ֆ. Խլղաթյան «Հայոց լեզու» 5-րդ, 6-րդ, 7-րդ, 8-րդ դասարանների համար, Եր., 1999 թ.:

### **«Հայոց լեզու» առարկայի գրավոր աշխատանքների գնահատման չափանիշներ**

1. Գնահատումը կատարվում է 20 միավորանոց սանդղակով:

2. Հարցաթերթիկի առաջադրանքներից յուրաքանչյուրը գնահատվում է հետևյալ չափանիշներով.

- |  |             |
|--|-------------|
| 1-ին բաժին (ուղղագրություն, կետադրություն՝ 2 ենթահարցով)   | - 6 միավոր, |
| 2-րդ բաժին (բառակազմություն՝ 2 ենթահարցով)                 | - 3 միավոր, |
| 3-րդ բաժին (իմաստաբանություն՝ 2 ենթահարցով)                | - 2 միավոր, |
| 4-րդ բաժին (ձևաբանություն՝ 2 ենթահարցով)                   | - 3 միավոր, |
| 5-րդ բաժին (շարահյուսություն, ոճաբանություն՝ 4 ենթահարցով) | - 4 միավոր, |
| 6-րդ բաժին (կապակցված խոսք)                                | - 2 միավոր: |

3. 1-ին բաժնում՝

● ա) Ուղղագրական յուրաքանչյուր սխալի դեպքում հանվում է 1 միավոր, իսկ կետադրականի դեպքում՝ 0,5 միավոր:

● բ) Միևնույն բառի մեջ թույլ տրված ուղղագրական տարբեր կանոնների վերաբերող սխալները համարվում են առանձին սխալներ:

● գ) Տարբեր բառերի մեջ ուղղագրական միևնույն կանոնին վերաբերող յուրաքանչյուր սխալ համարվում է առանձին սխալ:

● դ) Տողադարձի տարբեր դեպքերին վերաբերող յուրաքանչյուր սխալի դեպքում հանվում է 0,2 միավոր:

4. 2-րդ բաժնում առաջադրանքի կատարման յուրաքանչյուր սխալի դեպքում հանվում է 0,25 միավոր:

5. 3-րդ բաժնում առաջադրանքի կատարման յուրաքանչյուր սխալի դեպքում հանվում է 0,2 միավոր:

6. 4-րդ բաժնի 1-ին ենթահարցում բառերի ձևաբանական փոփոխությունների և տեղադրման յուրաքանչյուր սխալի դեպքում հանվում է 0,25 միավոր, իսկ 2-րդ ենթահարցում թույլ տրված յուրաքանչյուր սխալի համար՝ 0,2 միավոր:

7. 5-րդ բաժնում թույլ տրված փոխակերպման, ինչպես նաև շարադասական ու ոճական յուրաքանչյուր սխալի դեպքում հանվում է 0,5 միավոր:

8. 6-րդ բաժնում թեմայից շեղվելու դեպքում բաժնի միավորներից հանվում է 1 միավոր, իսկ շարադրանքի պահանջվող ծավալը (1 էջից ոչ պակաս) չապահովելու, ինչպես նաև քերականական, ուղղագրական, կետադրական և ոճական սխալների դեպքում՝ 0,5 միավոր (հարակից սխալ):

9. Առաջադրանքների կատարման, արտագրության ընթացքում թույլ տրված ուղղագրական յուրաքանչյուր սխալի դեպքում հանվում է 0,5 միավոր (հարակից սխալ), իսկ կետադրական սխալի դեպքում՝ 0,2 միավոր:

10. Յուրաքանչյուր բաժնում, եթե հանվող միավորների թիվը գերազանցում է բաժնին տրված առավելագույն միավորը, բաժինը գնահատվում է զրո (0):

11. Վրիպակների, ուղղագրական և կետադրական արժեք ունեցող 3-ից ավելի ջնջումներից յուրաքանչյուրի դեպքում հանվում է 0,5 միավոր:

12. Հարակից սխալները խմբավորվում են:

13. Առաջադրանքների պահանջներն արտագրելը պարտադիր է:

14. Ստուգվում և գնահատվում է միայն մաքրագիրը:

15. Կոտորակային թվերով ընդհանուր գնահատականը կլորացվում են (0,5 և բարձրը՝ 1 միավոր, 0,5-ից ցածրը՝ 0 միավոր):

**Ծանոթ.** Բուհերի բանասիրական ֆակուլտետների դիմորդների աշխատանքները գնահատվում են նշված սկզբունքներով, բացի 4-րդ և 6-րդ առաջադրանքներից:

4-րդ առաջադրանքը ներկայացվում է 1 ենթահարցով և գնահատվում 2 միավոր:  
6-րդ ենթահարցը գնահատվում է 3 միավոր, իսկ շարադրանքի ծավալը սահմանվում է 2 էջից ոչ պակաս:

**Տարբերակ 1.**

**Հայոց լեզվի քննական հարցաթերթիկ**

**1.1. Ըստ անհրաժեշտության՝ լրացնել բաց թողած տառերը և կետադրել:**

Այս տարի գարունը շուտ եկավ և ինչպես միշտ անսպասելի: Գյուղի փողոցներով հոսում էին դարձնագույն ամպակները բարկացկոտ փոփոքելով հանդիպակալ քարերի շուրջը և շեշտակի պտտելով տաշեղները: Ջրի ահագին լճակներում անդրադառնում էր կապույտ երկինքը կլոր սահուն ասես պտտվող սպիտակ ամպերով: Եր՞իկներից հաճախ կաթիլներ էին թափվում: Ճնճողուկները քաղցրահինչն ճովողում էին նրանց ձայներում ոչինչ չէր կարելի տա՞րորշել:

Սարերից թեթև գուրջի էր բարձրանում օդը լցնում ջերմացած հողի բույրով գարնանային այն արժեքուցիչ բույրով որը նույնիսկ քաղաքում էլ էր զգացվում հարձրավոր ուրիշ բույրերի մեջ: Ինձ թվում էր այդ անուշահոտության հետ միասին հոգուս մեջ լցվել է գարնանային քաղցր քնք՞շ մի տխրություն անհանգիստ սպասումներով ու անորոշ ակտիվություններով:

Գորշ տաք առավոտ էր: Արդեն մի քանի անգամ բարեբեր անձրև էր հորդացել որից հետո աճում է մատղաշ խոտը ու նոր ոստեր են ձվվում: Անձրևից հետո մի րոպե երևում էր արևը բերկրառատ պայծառությամբ ողողելով փոքրիկ պարտեզը: Եղրևանիները անձրևից թրված չնաշխարժիկ բուրմուռը էին սփռել շրջակայքում: Մարգերում ավելի բարձր էր հնչում թռչնների աշխ՞ժ երգը ավելի ուժեղ էին բուրում բողբոջներն ու խոնավ հողը:

**1.2. Փակագծերում տրված բաղադրիչը հանելով՝ բառերը գրել միասին, անջատ կամ գծիկով:**

(Հար)հավիտյան, (հյուսիս)արևելյան, հինգ(վեց), (վեց)անկյունի, ուս(ուսի):

**2.1. Սյունակներից ընտրելով մեկական նախածանց, արմատ և վերջածանց՝ կազմել 6 բառ:**

Ստոր	օդ	ուրյուն
վեր	գյուղ	իչ
արտ	դաս	ական
հակ	հայտնել	ացի
համ	քննել	ային
ներ	հոսել	ք

**2.2. Կազմել մեկական բարդ բառ՝ վերջին բաղադրիչ դարձնելով տրված բառերի առաջին արմատները (ընդամենը 6 բառ):**

Մուտքագրել, տեսագրություն, զորավար, մտամոլոր, գրապահոց, խնդրագիրք:

**3.1. Առանձնացնել և կողք կողքի գրել իմաստով իրար մոտ (հոմանիշ) բառերի հինգ եռյակ:**

Բամբիշ, պատվար, պչրանք, մեծատուն, եղեռն, նժդեհ, պատնեշ, խենթ, նազանք, հարուստ, ոճիր, պանդուխտ, պարիսպ, սեթևեթանք, ունևոր, աստանդական, ցեղասպանություն, ճանկ:

**3.2. Առանձնացնել և կողք կողքի գրել իմաստով իրար հակառակ (հականիշ) բառերը (ընդամենը 5 զույգ):**

Ապերջանիկ, վեհանձն, մեծամիտ, կամավոր, համեստ, փոքրոգի, ըմբոստ, անտեղյակ, բախտավոր, ազատ, հնազանդ, բանիմաց:

**4.1. Փակագծերում տրված բառերը տեղադրել նախադասության մեջ՝ ըստ անհրաժեշտության ենթարկելով ձևափոխությունների:**

ա. Ինչքան ժամանակ անցավ,  ասել. ժամանակի զգացումը  ամբողջ  տեսնում էի միայն  ի այդ աչքերը:  
(տուկում, կորցնել, դժվարանալ, աշխարհ)  
բ. Հայրը  խոսքը և հարցական հայացքը  որդու աչքերի մեջ,  ներքին մի  պղտորվել էին:  
(սարսափ, բևեռել, ընդհատել, որ)

**4.2. Կազմել տրված գոյականների հոգնակի թիվը:**

Ակնաբույժ, գիսաստղ, եգրածալ, ոստան, դրամահատ:

**5.1. Բարդ ստորադասական նախադասությունը վերածել պարզ նախադասության, իսկ դերբայական դարձվածով (պարզ) նախադասությունը՝ բարդ ստորադասական նախադասության:**

ա. Գևորգը նրա գրքի մասին մի գրախոսություն էր գրել, որն ավարտվում էր գովեստի շնայլ խոսքերով:

բ. Վարպետին ճանաչողները լավ գիտեին նրա բժախնդիր բնավորությունը:

**5.2. Փոխել դերբայական դարձվածի շարադասությունը (երկու ձևով):**

Հասնելով բերդի ավերակներին՝ հեծյալները վայր իջան ձիերից:

**5.3. Փակագծում տրված տարբերակներից ընտրել ճիշտը:**

ա. Քննությանը պատրաստվելու վերաբերյալ մեզ կարևոր (ցուցմունքներ, ցուցումներ) տվեց մեր դասղեկը:

բ. Խնդրում ենք ելույթների ժամանակ դահլիճում լռություն (պահպանել, պաշտպանել):

**5.4. Տեղադրել այն բառը, որը կունենա փոխաբերական իմաստ:**

ա. Ես այդ բանաստեղծին ծանոթ եմ, նրա գրածների մեջ շատ  կա: (ջուր, հույզ, հումոր)

բ. Երևանի վաղ միջնադարի պատմության մասին տեղեկություններ էի  իմ ունեցած գրքերում, բայց ապարդյուն: (փնտրում, որոնում, պեղում)

**6. Գրել «Ձևհալ» կամ «Հուշարձաններ» թեմայով շարադրություն (մեկ էջից ոչ պակաս ծավալով):**

**Տարբերակ 2. Հայոց լեզվի քննական թերթիկ բանասիրական ֆակուլտետի դիմորդների համար**

**1.1. Ըստ անհրաժեշտության՝ լրացնել բաց թողած տառերը և կետադրել:**

Մի օր ճրագալույձին երկար ընդմիջումից հետո թախծալուձ դողանջեցին մեր ժամի գանգերը: Հրաշափառ հայտնության օրն էր: Մինչև ես հա՞շտապ հագուստս փոխելով տեղ հասա եկեղեցին արդեն մարձաշատ էր: Ծերունի Օհանը երևաց բեմի վրա և բոլորը խոնարհվեցին խաչակնքեցին երեսները: Բարություն ու կարե՞ցանք կար այդ աչքերում: Կարծես հենց այս պահին իջավ երկնքից թեթևացնելու երկրի տանջա՞ուկ բնակիչների ցավերը:

Ձեռքերը կրճքին խաչեց ակնդետ հայացքը հառեց երկնքին ու շրթունքները մրմնջ՞նուկ թթթ՞ացին Աստված իմ...

Սիրտս թթրտաց սր՞սր՞աց ողջ մարմինս: Հմայված ու ամբողջովին մոռացած աշխարհն ու ինքս ինձ նայում էի նրան: Սրտահոյ՞ք երգում էր նա գեղահնչ՞լն ձայնն այնքան ծանոթ էր հարազատ ու հստակ հայացքը վեհասլաց լուսաշաղա՞կ:

Ժողովուրդը քար կտրած լսում էր նրան իսպառ մոռացած ահ ու արհավիրք: Բոլորը վերացել էին իրականությունից:

**1.2. Արտագրել՝ մեծատառերը թողնելով միայն անհրաժեշտ դեպքերում:**

**ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՅՂ ԲՆԱԿԱՎԱՅՐՈՒՄ ՀԱՆԴԻՊԵՑԻՆ ՅԼԻԿ ԱՄՐԱՄԸ ԵՎ ԳԱՐԴՄԱՆԱ ԴԱՎԻԹ ԻԾԽԱՆԸ, ՍՅՈՒՆՅԱՑ ԱԾԽԱՐՀԻ ՉՈՐԱԿԱՆՆԵՐ՝ ՆՍԱԾ ԱՄԵՀԻ ԼԺՈՒՅԳՆԵՐԻ ՎՐԱ:**

**2.1. Յուրաքանչյուր սյունակից ընտրելով մեկական արմատ և վերջածանց՝ կազմել 6 վերջածանցավոր բառ:**

- Օրհներգ - ուհի
- երկարաշունչ - ուտ
- եղեգնահավ - եղ
- բաղակտուց - յալ
- ուղեվարձ - կան
- տանտեր - ար

**2.2. Սյունականերում դեմ դիմաց գրված բառերից ընտրելով մեկական արմատ և տրված վերջածանցներից մեկը՝ կազմել 6 բարդ ածանցավոր բառ:**

երեսպաշտ	երկկողմ	ուլթյուն
հեռագնաց	ուխտադրուժ	անի
արնաքամ	բրնձափլավ	արան
հնաոճ	ոսկեդար	ակ
խաժական	բուժօգնություն	յան
կողմնացույց	օդաչու	իչ

**3.1. Առանձնացնել և կողք կողքի գրել իմաստով իրար մոտ (հոմանիշ) բառերի հինգ եռյակ:**

Սեգ, համր, վես, անհրապույր, անկեզ, վանող, անդադար, անապական, ապիրատ, անբարբառ, մաքուր, անդուլ, հպարտ, անդուր, անվերջ, մունջ, անաղարտ, արտառոց:

**3.2. Գրել տրված բառերի նույնարմատ հականիշները:**

Համեղ, բախտավոր, համակրել, ներկա, մարդկային, կամեցող:

**4.1. Փակագծերում տրված բառերը տեղադրել նախադասության մեջ՝ ըստ անհրաժեշտության ենթարկելով փոփոխությունների:**

ա. Պարսից բոլոր գործերը, օօօ այդ, գալիս, բանակ են զարկում բերդը օօօ ձորերի շուրջը, իսկ բերդում օօօ հույսը դնում են տեղի ամրության ու բերդի օօօ վրա:

(պաշարել, շոջապատել, անառիկություն, իմանալ)

բ. Հայոց ազատների տոհմերից օօօ ամբողջ բանակը գնացել էր օօօ հետևից և համոզում էր նրան, որ իրենց օօօ՝ պարսից թագավորին օօօ համար:

(գորավիզ լինել, բաղկանալ, արքայորդի, դիմադրել):

**5.1. Բարդ ստորադասական նախադասությունը վերածել պարզ նախադասության, իսկ դերբայական դարձվածով (պարզ) նախադասությունը՝ բարդ ստորադասական նախադասության:**

ա. Քաղաքավարությամբ ընդունեց հրավերը, թեև հոգնած էր և ցանկություն չունեւ տնից դուրս գալու:

բ. Երկնային հեռաստաններում վիշապների դեմ կռվող Վահագն աստվածը երեկոները հոգնած վերադառնում էր երկիր:

**5.2. Փոփոխել երկրորդական նախադասության շարադասությունը (երկու ձևով):**

Հակառակորդը, քանի որ առիթ էր որոնում յուր հին վրեժը լուծելու, սիրով ընդունեց Աշոտ Բռնավորի խնդիրը:

**5.3. Փակագծում տրված տարբերակներից ընտրել ճիշտը:**

ա. Ահարոնը մեղանչեց իր (հանցանքների համար, ընտանիքի հանդեպ):

բ. Ժամանակի (մեծ մասը, մեծամասնությունը) նա անցկացնում էր դպրոցում:

**5.4. Փակագծում տրված բառերից նախադասության մեջ տեղադրել մակդիրը:**

ա. Դու (բյուրեղ, անառիկ) բարձունքում մի երագ, Լուսազարդ, և քնքուշ, և գողտրիկ...

բ. Հիշում եմ իմ (անհոգ, խենթ) մանկության օրերը, ու սիրտս լցվում է թախիծով:

**6. Գրել «Դժվարին վերելք» կամ «Մայր իմ անուշ ու անգին» թեմայով շարադրություն (երկու էջից ոչ պակաս ծավալով):**

**ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ**

**1. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲՆԱՇԽԱՐՀԸ**

- Հայկական լեռնաշխարհը
- Գետերն ու լճերը
- Վարչական բաժանումները

**2. ՆԱԽՆԱԴԱՐՅԱՆ ՀԱՍԱՐԿՎՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԼԵՌՆԱՇԽԱՐՀՈՒՄ**

- Հին քարի դար
- Միջին և նոր քարի դար
- Պղնձի - քարի դար
- Բրոնզի դար
- Նախնադարյան կարգերի քայքայումը: Երկաթի դարի սկիզբը

### **3. ՎԱՆԻ ԹԱԳԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆԸ (ՈՒՐԱՐՏՈՒ)**

- Վանի թագավորության կազմավորումն ու ամրապնդումը
- Վանի հզոր տերության ստեղծումը
- Վանի թագավորությունը Արգիշտի 1-ինի և Սարգուրի 2-րդի օրոք
- Պայքար արտաքին ուժերի դեմ և թագավորության անկումը

### **4. ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ Մ.Թ.Ա. 6-3-ԸՂ ԴԱՐԵՐՈՒՄ**

- Համահայկական պետության ստեղծումը
- Պայքար Աքեմենյան Պարսկաստանի դեմ
- Հայաստանը Աքեմենյան տերության կազմում
- Ալեքսանդր Մակեդոնացու արշավանքները և Հայաստանը
- Հայկական թագավորությունները և Սելևկյան տերությունը

### **5. ՄԵԾ ՀԱՅԵՒ ԹԱԳԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆԸ: ԱՐՏԱՇԵՍ 1-ԻՆ**

- Երվանդունիների դինաստիայի անկումը: Արտաշես 1-ին
- Արտաշես 1-ինի` հայկական հողերի միավորման քաղաքականությունը
- Արտաշատ մայրաքաղաքի հիմնադրումը
- Արտաշես 1-ինի բարենորոգումները

### **6. ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԱՌԱՋԱՎՈՐ ԱՍԻԱՅԻ ՀՆՈՐ ՏԵՐՈՒԹՅՈՒՆ: ՏԻԳՐԱՆ ՄԵԾ**

- Ծովքի միացումը և հայ-պոնտական դաշինքը
- Տիգրանը և պարթևները
- Տիգրանը և սելևկյանները
- Տիգրան 2-րդի տերության տարածքը և բնույթը
- Տիգրանակերտի հիմնադրումը

### **7. ՀԱՅ-ՀՌՈՄԵԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱՉՄՆԵՐԸ ՏԻԳՐԱՆ ՄԵԾԻ ՕՐՈՔ**

- Հռոմի առաջխաղացումը
- Հայ-հռոմեական պատերազմի սկիզբը
- Հռոմեական զորքի վտարումը Հայաստանից
- Արտաշատի պայմանագիրը

### **8. ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ՀՌՈՄԻ ԵՎ ՊԱՐԹԵՎՆԵՐԻ ՄԻՋԵՎ Մ.Թ.Ա. 1-ԻՆ ԴԱՐՈՒՄ**

- Հայաստանը երկու հզոր տերությունների միջև: Արտավազդ 2-րդ
- Կրասոսի արշավանքը և Հայաստանը
- Անտոնիոսի արշավանքները և Հայաստանը
- Արտաշես 2-րդը և Հայաստանի անկախության վերականգնումը
- Արտաշեսյան դինաստիայի անկումը

### **9. ԱՐՇԱԿՈՒՆԻՆԵՐԻ ՀԱՍՏԱՏՈՒՄԸ ՀԱՅՈՑ ԳԱՀԻՆ: ՏՐԴԱՏ 1-ԻՆ**

- Տրդատ Արշակունին հայոց թագավոր
- Տրդատ 1-ինի գործունեությունը

### **10. ՀԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿՅԱՆՔՆ ՈՒ ՊԵՏԱԿԱՆ ԿԱՐԳԸ**

- Գյուղատնտեսություն, արհեստագործություն, առևտուր
- Գյուղեր, դաստակերտներ, ագարակներ
- Հին Հայաստանի քաղաքները
- Թագավորական իշխանությունը
- Տարածքը և զինված ուժերը

### **11. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԻՆ ՇՐՋԱՆԻ ՄՇԱԿՈՒՅԹԸ**

- Հելլենիզմի դարաշրջանը և հելլենիստական մշակույթը
- Շինարարություն

- Ճարտարապետություն և կերպարվեստ
- Հայերի հեթանոսական կրոնը: Հեթանոսական Նոր պաշտամունքը
- Պատմական ավանդություններ և թատրոն

**12. ԱՎԱՏԱՏԻՐԱԿԱՆ (ՖԵՈՂԱԼԱԿԱՆ) ԿԱՐԳԵՐԻ ԶԵՎԱՎՈՐՈՒՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ**

- Ավատատիրության սկզբնավորումը
- Գործակալությունները՝ Նախարարական տների սեփականություն
- Ավատական իշխանությունները և թագավորը
- Քաղաքների վիճակը

**13. ԶՐԻՍՏՈՆԵՈՒԹՅԱՆ ԸՆԴՈՒՆՈՒՄԸ**

- Զրիստոնեության մուտքը Հայաստան
- Հայաստանը առաջին քրիստոնյա պետություն
- Հայոց եկեղեցին և Նրա դերը

**14. ՊԱՅՔԱՐ ՀԱՅՎԱԿԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՊԱՀՊԱՆՄԱՆ ՀԱՄԱՐ: ԱՐՇԱԿ 2-ՐԴ**

- Հայաստանը հոսորով 3-րդի օրոք
- Տիրան թագավոր
- Արշակ 2-րդ
- Հայ-պարսկական պատերազմը և Արշակ 2-րդի մահը

**15. ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ՊԱՊԻ ԳԱՀԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՏԱՐԻՆԵՐԻՆ: ԱՐՇԱԿՈՒՆՅԱՑ ԹԱԳՎՈՐՈՒԹՅԱՆ ԱՆԿՈՒՄԸ**

- Պապ թագավոր
- Հայոց պետության թուլացումը
- Հայաստանի բաժանումը Հռոմի և Պարսկաստանի միջև
- Արշակունյաց թագավորության անկումը

**16. ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՅՆ ՈՒ ՀԱՅՈՑ ԳՐԵՐԻ ԳՅՈՒՄԸ**

- Մեսրոպ Մաշտոցը և գրերի գյուտը
- Գրերի գյուտի արդյունքները

**17. ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ 450-451 ԹՎԱԿԱՆՆԵՐԻՆ**

- Պարսկական լծի սաստկացումը
- Կրոնափոխության հարկադրանքը և ապստամբության սկիզբը
- Շարժման ծավալումը
- Ավարայրի ճակատամարտը

**18. 481-484 ԹՎԱԿԱՆՆԵՐԻ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ (ՎԱՀԱՆԱՆՑ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ)**

- Հայերի Նոր ընդվզումը
- Ապստամբության սկիզբը
- Ներսեհապատի ճակատամարտը և ապստամբության հետագա ընթացքը
- Նվարսակի հաշտությունը

**19. ԱՐԵՎՍՏՅԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ 6-ՐԴ ԴԱՐՈՒՄ**

- Արևմտյան Հայաստանը 6-րդ դարի սկզբին. Հուստինիանոս կայսեր վերափոխումները
- Ընդվզումներ բյուզանդական տիրապետության դեմ

**20. ԱՐԵՎԵԼՅԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ 6-ՐԴ ԴԱՐՈՒՄ**

- Պարսից արքունիքի քաղաքականությունը
- 571-572 թթ. ապստամբությունը
- Պարսկա-բյուզանդական քսանամյա պատերազմը և Հայաստանի 2-րդ բաժանումը

**21. ԱՐԱՐԱԿԱՆ ԽԱԼԻՖԱՅՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ 7-ՐԴ ԴԱՐՈՒՄ**

- Արաբական արշավանքները Հայաստան
- Հայ-արաբական պայմանագիրը և Հայաստանի ինքնուրույնությունը 7-րդ դարի երկրորդ կեսին

- Հայաստանի նվաճումը արաբների կողմից

**22. ՎԱՂ ՄԻՋՆԱԴԱՐՅԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄՇԱԿՈՒՅԹԸ**

- Վաղ միջնադարի հայ պատմիչները
- Մովսես Խորենացի
- Փիլիսոփայություն
- Բնական գիտություններ
- Արվեստ

**23. ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԻ ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ ԱՐԱԲԱԿԱՆ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԴԵՄ 8-ՐԴ ԴԱՐՈՒՄ**

- Հայերի առաջին ընդվզումը արաբական տիրապետության դեմ (703 թ.)
- Հակաարաբական ելույթները 748-750 թվականներին
- 774-775 թթ. մեծ ապստամբությունը

**24. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԵՐՔԻՆ ԻՆՔՆԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐԱԿԱՆԳՆՈՒՄԸ**

- Հայ իշխանական տների հզորացումը
- 850-855 թթ. ապստամբությունը և դրա նշանակությունը

**25. ՊԱՎԼԻԿՅԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ**

- Շարժման առաջացումը և ծավալումը
- Պավլիկյանների գաղափարները
- Շարժման ճնշումը

**26. ԲԱԳՐԱՏՈՒՆՅԱՑ ԹԱԳԱՎՈՐՈՒԹՅԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒՄԸ**

- Հայկական պետականության վերականգնման նախադրյալները
- Հայաստանի անկախության վերականգնումը
- Հայաստանի անկախության ճանաչումը

**27. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹՅԱՆ ԱՄՐԱՊԵՏՈՒՄԸ 9-ՐԴ ԴԱՐԻ ՎԵՐՋԻՆ-10-ՐԴ ԴԱՐԻ ՍԿԶԲԻՆ**

- Պայքար միասնական հայկական պետություն ստեղծելու համար
- Արաբների ժամանակավոր հաջողությունը
- Աշոտ Երկաթը և հայկական պետության ամրապնդումը

**28. ԲԱԳՐԱՏՈՒՆՅԱՑ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՎԵՐԵԼԸ (10-ՐԴ ԴԱՐԻ 30-ԱԿԱՆ ԹՎԱԿԱՆՆԵՐ- 11-ՐԴ ԴԱՐԻ ՍԿԶԲԻՆ)**

- Երկրի խաղաղ բարգավաճումը Աբասի, Աշոտ 3-րդի և Սմբատ 2-րդի օրոք
- Անին մայրաքաղաք
- Անիի թագավորության հզորացումը: Գագիկ 1-ին

**29. ԲԱԳՐԱՏՈՒՆՅԱՑ ԹԱԳԱՎՈՐՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍՆԱՏՈՒՄՆ ՈՒ ԱՆԿՈՒՄԸ**

- Ենթակա թագավորությունների առաջացումը
- Բյուզանդական նվաճումները
- Բագրատունյաց թագավորության թուլացումը: Պայքար պետականության պահպանման համար
- Անիի թագավորության անկումը

**30. ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿՅԱՆՔԻ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ 9-11-ՐԴ ԴԱՐԵՐՈՒՄ**

- Գյուղատնտեսություն
- Արհեստագործություն
- Ներքին և արտաքին առևտուր

**31. ԲԱԳՐԱՏՈՒՆՅԱՑ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԿԱՐԳԸ**

- Կառավարման համակարգը
- Բանակը
- Դասային հարաբերությունները

**32. ՍԵԼՁՈՒԿ-ԹՈՒՐԵՐԻ ԱՐՇԱՎԱՆՔՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ**

- Բյուզանդիայի քաղաքականությունը Հայաստանում
- Սելջուկ-թուրքերի առաջին արշավանքները
- Մանազկերտի ճակատամարտը և Հայաստանի նվաճումը

**33. ՀԱՅ-ՎՐԱՑԱԿԱՆ ՉԻՆԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆԸ: ՉԱՔԱՐՅԱՆՆԵՐԻ ԻԾԽԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ**

- Հայ-վրացական զինակցության սկզբնավորումը և պայքարը Անիի համար
- Ազատագրական պատերազմները Հայաստանում
- Հայաստանը Չաքարյանների օրոք

**34. ԿԻԼԻԿԻԱՅԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԻԾԽԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ**

- Կիլիկիայի բնաշխարհը: Հայերը Կիլիկիայում
- Ռուբինյանների հաստատվելը Կիլիկիայում
- Ռուբինյան իշխանության ընդարձակումը
- Պայքար Բյուզանդական կայսրության դեմ
- Հայոց պետության հետագա ամրապնդումը

**35. ԿԻԼԻԿԻԱՅԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹԱԳԱՎՈՐՈՒԹՅԱՆ ՀՈՉԱԿՈՒՄԸ**

- Կիլիկյան Հայաստանի հզորացումը: Լևոն 2-րդ
- Թագավորության հռչակումը
- Լևոն 2-րդի ներքին և արտաքին քաղաքականությունը

**36. ԿԻԼԻԿՅԱՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹԱԳԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆԸ 13-14-ՐԴ ԴԱՐԵՐՈՒՄ**

- Հերթմայանների արքայատոհմի հաստատումը
- Մոնղոլները և Կիլիկյան Հայաստանը
- Թագավորության թուլացումն ու վերացումը

**37. ՄՈՆԴՈՒԿԱՆ ԱՐՇԱԿԱՆՔՆԵՐԸ ԵՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ**

- Մոնղոլական առաջին արշավանքները
- Հայաստանի նվաճումը
- Պայքար մոնղոլական լծի դեմ

**38. ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՒՅԹԸ 10-14-ՐԴ ԴԱՐԵՐՈՒՄ**

- Դպրոցը
- Պատմագրությունը
- Իրավագիտությունը
- Գրականությունը
- Ճարտարապետությունը և մանրանկարչությունը

**39. ԹՈՒՐԻ-ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ**

- Քաղաքական իրադրությունը Մերձավոր Արևելքում
- 1555 թ. հաշտությունը և Հայաստանի բաժանումը
- Շահ Աբասի արշավանքները
- Հայ բնակչության բռնագաղթը
- Հայաստանի նոր բաժանումը

**40. ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՒՅԹԸ 15-17-ՐԴ ԴԱՐԵՐՈՒՄ**

- Դպրոցը
- Տպագրությունը
- Գիտությունը

**41. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՉԱՏԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ ԵՎ ԻՍՐԱՅԵԼ ՕՐԻՆ**

- Էջմիածնի 1677 թ. ժողովը: Իսրայել Օրին Եվրոպայում
- Անգեղակոթի ժողովը
- Իսրայել Օրին Ռուսաստանում

**42. ԱՉԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ ԱՐՑԱԽՈՒՄ 1722-1730 ԹՎԱԿԱՆՆԵՐԻՆ**

- Պետրոս 1-ինի Կասպիական արշավանքը և հայ-ռուսական հարաբերությունները

- Հայ-վրացական համագործակցությունը
- Հայկական գործի կազմակերպումը
- Թուրքական արշավանքը Անդրկովկաս և Երևանի պաշտպանությունը
- Պայքար թուրքական նվաճողների դեմ

**43. ԱՉԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ ՍՅՈՒՆԻՔՈՒՄ 1722-1730 ԹՎԱԿԱՆՆԵՐԻՆ**

- Դավիթ Բեկ: Սյունիքի ազատագրումը
- Հալիձորի և Մեղրիի ճակատամարտերը
- Ազատագրական պայքարի հետագա ընթացքը. Մխիթար Սպարապետ

**44. ՀՈՎՍԵՓ ԵՄԻՆԸ ԵՎ ՀԱՅ ԱՉԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՇԱՐժՈՒՄԸ**

- Հովսեփ Եմինի գործունեության սկիզբը
- Եմինը Ռուսաստանում և Վրաստանում
- Եմինը Արցախում

**45. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՉԱՏԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ԾՐԱԳՐԵՐԸ 18-ՐԴ ԴԱՐԻ ԵՐԿՐՈՐԴ ԿԵՍԻՆ**

- Ազատագրական շարժման գաղափարախոսության ձևավորումը Հնդկաստանում
- Շահամիրյանի խմբակի գործունեությունը
- Մովսես Սարաֆյանի ծրագիրը
- Հայ-ռուսական դաշնագրի երկու նախագծերը

**46. ԻՐԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ ԵՎ ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍՈՒՄ 19-ՐԴ ԴԱՐԻ ՍԿԶԲԻՆ**

- Հայ ժողովրդի վիճակը 19-րդ դարի սկզբին
- 1804-1813 թթ. ռուս-պարսկական և 1806-1812 թթ. ռուս-թուրքական պատերազմները
- Գյուլիստանի պայմանագիրը

**47. 1826-1828 ԹՎԱԿԱՆՆԵՐԻ ՌՈՒՄ-ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ: ԱՐԵՎԵԼՅԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ՝ ՌՈՒՄԱՍՏԱՆԻՆ ՄԻԱՑՄԱՆ ԱՎԱՐՏԸ**

- Պատերազմի սկիզբը, Շուշիի պաշտպանությունը
- Հայերի մասնակցությունը պատերազմին
- Երևանի գրավումը
- Թուրքմենչայի պայմանագիրը
- Պարսկահայերի գաղթը

**48. 1828-1829 ԹՎԱԿԱՆՆԵՐԻ ՌՈՒՄ-ԹՈՒՐԹԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ**

- Ռազմական գործողությունների ընթացքը
- Բայազետի հերոսական պաշտպանությունը
- Ադրիանապոլսի պայմանագիրը
- Արևմտահայերի գաղթը

**49. ԱՐԵՎԵԼՅԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ՌՈՒՄԱԿԱՆ ԿԱՅՐՈՒԹՅԱՆ ԿԱԶՄՈՒՄ (1830-1850-ԱԿԱՆ ԹՎԱԿԱՆՆԵՐ)**

- Հայկական մարզի ստեղծումը
- Վարչական հետագա փոփոխությունները
- 1836 թ. եկեղեցական կանոնադրությունը
- Ցարիզմի գաղութային քաղաքականությունը

**50. ԱՐԵՎՍՏԱՀԱՅՈՒԹՅՈՒՆԸ 19-ՐԴ ԴԱՐԻ 30-60-ԱԿԱՆ ԹՎԱԿԱՆՆԵՐԻՆ**

- Սոցիալ-տնտեսական պայմանները
- Արևմտահայ սահմանադրական շարժումը
- Չեյթոնի 1862 թվականի ինքնապաշտպանությունը

**51. ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՒՅԹԸ 18-ՐԴ ԴԱՐՈՒՄ ԵՎ 19-ՐԴ ԴԱՐԻ 1-ԻՆ ԿԵՍԻՆ**

- Հայկական մշակույթի կենտրոնները
- Դպրոցը
- Գիտությունը
- Գրականությունը

**52. 1877-1878 ԹՎԱԿԱՆՆԵՐԻ ՌՈՒՄ-ԹՈՒՐԹԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ԵՎ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ**

- Մարտական գործողությունները 1877-1878 թվականներին
- Հայկական հարցը Սան Ստեֆանոյի պայմանագրում
- Հայկական հարցը Բեռլինի կոնգրեսում

**53. ԱՉԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ԽՄԲԱԿՆԵՐՆ ՈՒ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ 1860-1880-ԱԿԱՆ ԹՎԱԿԱՆՆԵՐԻՆ**

- Ազատագրական շարժման վերելքը
- Արևելահայ ազատագրական խմբակներն ու կազմակերպությունները և նրանց գործունեությունը
- Ազատագրական խմբակներն ու կազմակերպությունները Արևմտյան Հայաստանում

**54. ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ԿՈՒՄԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՑՈՒՄԸ**

- Արմենական կուսակցություն
- Հնչակյան կուսակցություն
- Դաշնակցություն կուսակցություն

**55. ՖԻԴԱՅԱԿԱՆ ՇԱՐՃՈՒՄԸ**

- Ֆիդայական շարժման առաջացումը
- Շարժման գործիչները

**56. ԱՐԵՎՄՏԱՀԱՅԵՐԻ ԱԶԳԱՅԻՆ-ԱՉԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՇԱՐՃՈՒՄՆԵՐԻ ՎԵՐԵԼՔԸ 19-ՐԴ ԴԱՐԻ 90-ԱԿԱՆ ԹՎԱԿԱՆՆԵՐԻՆ**

- Սասունի 1894 թ. ապստամբությունը
- Բարենորոգումների մայիսյան ծրագիրը
- Չեյթունի 1895 թ. ապստամբությունը

**57. ԱՐԵՎՄՏԱՀԱՅԵՐԻ ԿՈՏՈՐԱԾՆԵՐԸ ԵՎ ԻՆՔՆԱԴԱՇՏԴԱՆԱԿԱՆ ՄԱՐՏԵՐԸ 19-ՐԴ ԴԱՐԻ 90-ԱԿԱՆ ԹՎԱԿԱՆՆԵՐԻՆ**

- Արևմտահայերի կոտորածները
- Ինքնապաշտպանական մարտերը
- Մեծ տերությունների դիրքորոշումը

**58. ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՒՅԹԸ 19-ՐԴ ԴԱՐԻ ԵՐԿՐՈՐԴ ԿԵՍԻՆ ԵՎ 20-ՐԴ ԴԱՐԻ ՍԿԶԲԻՆ**

- Գիտությունը
- Գրականությունը
- Արվեստը (թատրոն, կերպարվեստ, երաժշտություն)

**59. ՑԱՐԻՉՄԻ ԳԱՂՈՒԹԱՅԻՆ ԶԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ 20-ՐԴ ԴԱՐԻ ՍԿԶԲԻՆ ԵՎ ԱՐԵՎԵԼԱՀԱՅՈՒԹՅԱՆ ԸՄԲՈՍՏԱՑՈՒՄԸ**

- 1903 թ. հունիսի 12-ի հրամանագիրը
- Հայերի հակացարական ելույթները
- Հայ-թաթարական կռիվները 1905-1906 թթ.

**60. ԱՐԵՎՄՏԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ 20-ՐԴ ԴԱՐԻ ՍԿԶԲԻՆ**

- Առաքելոց վանքի կռիվը
- Սասունի 1904 թ. ապստամբությունը
- Երիտթուրքերի հեղաշրջումը

**61. ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ 1912-1914 ԹՎԱԿԱՆՆԵՐԻՆ**

- Հայկական բարենորոգումները և մեծ տերությունները
- Հայկական բարենորոգումների խնդիրը և Ռուսաստանը

**62. ԱՌԱՋԻՆ ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏԻ ԿՈՎԿԱՍՅԱՆ ՃԱԿԱՏԸ ԵՎ ՀԱՅԵՐԸ**

- Ռազմական գործողությունները կովկասյան ճակատում
- Կամավորական շարժումը

**63. ՀԱՅՈՑ ՄԵԾ ԵՂԵՈՆԸ**

- Հայերի բնաշնչման երիտթուրքական ծրագիրը
- Արևմտահայերի զանգվածային տեղահանությունը և ջարդերը
- Մեծ Եղեռնի հետևանքները

**64. ԱՐԵՎՍՏԱՀԱՅԵՐԻ ԻՆՔՆԱԴԱՇՏՊԱՆԱԿԱՆ ՄԱՐՏԵՐԸ 1915 ԹՎԱԿԱՆԻՆ**

- Վանի հերոսամարտը
- Ինքնապաշտպանական մարտերը. Շապին-Գարահիսար, Սասուն, Սուսա լեռ, Ուրֆա

**65. ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ՓԵՏՐՎԱՐՅԱՆ ՀԵՂԱՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆԻՑ ՀԵՏՈ**

- Ինքնակալության տապալումը և Օզակոմի կազմակերպումը
- Հեղափոխությունը և Արևմտյան Հայաստանը
- Արևելահայ ազգային խորհրդի ստեղծումը

**66. ՀՈԿՏԵՄԲԵՐՅԱՆ ՀԵՂԱՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ**

- Հոկտեմբերյան հեղափոխությունը և Անդրկովկասը
- «Թուրքահայաստանի մասին հրովարտակը»
- Հայկական հարցը Բրեստ-Լիտովսկի բանակցություններում

**67. ԹՈՒՐԹԱԿԱՆ ՉՈՐՔԵՐԻ ՆԵՐՈՒԺՈՒՄԸ ԱՐԵՎԵԼՅԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՎ ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍ 1918 ԹՎԱԿԱՆԻՆ: ՄԱՅԻՍՅԱՆ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԵՐԸ**

- Թուրքական արշավանքը Արևելյան Հայաստան և Անդրկովկաս
- Հայ ժողովրդի մայիսյան հերոսամարտերը
- Հայաստանի Հանրապետության հռչակումը
- Բաթումի հաշտությունը

**68. ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԿԱՉՄԱՎՈՐՈՒՄԸ (1918-1920 ԹՎԱԿԱՆՆԵՐ)**

- Իշխանության մարմինների ձևավորումը
- Չինված ուժերի կազմակերպումը

**69. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՆԵՐՔԻՆ ԴՐՈՒԹՅՈՒՆԸ 1918-1920 ԹՎԱԿԱՆՆԵՐԻՆ**

- Սոցիալ-տնտեսական դրությունը
- Մայիսյան ապստամբությունը

**70. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԱՐՏԱՔԻՆ ԴՐՈՒԹՅՈՒՆԸ 1918-1920 ԹՎԱԿԱՆՆԵՐԻՆ**

- Կապերը Զառյակ միության երկրների հետ
- Հայ-վրացական հարաբերությունները
- Հայ-ադրբեջանական հարաբերությունները

**71. ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ ՓԱՐԻՉԻ ԿՈՆՖԵՐԱՆՍՈՒՄ: ՍԵՎՐԻ ՊԱՅՄԱՆԱԳԻՐԸ**

- Հայկական հարցը Փարիզի խաղաղության կոնֆերանսում
- Հայաստանն ըստ Սևրի պայմանագրի

**72. 1920 ԹՎԱԿԱՆԻ ԹՈՒՐԹ-ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱՉՄԱՆ**

- Զեմալա-բոլշևիկյան հարաբերությունները և Հայաստանը
- Զեմալական արշավանքը
- Պատերազմի ընթացքը
- Ալեքսանդրապոլի պայմանագիրը

**73. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱՅՆԱՅՈՒՄԸ**

- Հայ-ռուսական հարաբերությունները
- Քաղաքական ճգնաժամը Հայաստանում 1920 թ. աշնանը
- Հայ հեղկոմի մուտքը Հայաստան
- 1920 թ. դեկտեմբերի 2-ի Երևանի համաձայնագիրը և Հայաստանի խորհրդայնացումը

**74. 1921 ԹՎԱԿԱՆԻ ՓԵՏՐՎԱՐՅԱՆ ԱՊՍԱՍՄԲՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ**

- Չանգվածային բռնությունները և «ռազմական կոմունիզմի» քաղաքականությունը

- Ապստամբության սկիզբը և Երևանի գրավումը
- Ապստամբության պարտությունը

**75. ՊԱՅՔԱՐ ՉԱՆԳԵՉՈՒՐԻ ԵՎ ԼԵՆԻՆԱՅԻՆ ՂԱՐԱՔԱՂԻ ՀԱՄԱՐ 1920-1921 ԹՎԱԿԱՆՆԵՐԻՆ**

- Չանգեզուրի հերոսամարտը: Գարեգին Նժդեհ
- Պայքար Լեռնային Ղարաբաղը Հայաստանին միավորելու համար

**76. ՄՈՍԿՎԱՅԻ` 1921 Թ. ՄԱՐՏԻ 16-Ի ԵՎ ԿԱՐՍԻ` ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 13-Ի ՊԱՅՄԱՆԱԳՐԵՐԸ**

- Ռուս-թուրքական բանակցությունները և Մոսկվայի պայմանագիրը
- Կարսի պայմանագիրը

**77. ԱՆԴՐՖԵԴԵՐԱՑԻԱՅԻ ԵՎ ԽՍՀՄ-Ի ԿԱՉՍԱՎՈՐՈՒՄԸ**

- Խորհրդային Հայաստանի առաջին Սահմանադրությունը
- Անդրֆեդերացիայի կազմավորումը
- ԽՍՀՄ-ի կազմավորումը

**78. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐԱԿԱՆԳՆՈՒՄԸ 1921-1928 ԹՎԱԿԱՆՆԵՐԻՆ**

- Նոր տնտեսական քաղաքականությունը (ՆԷՊ)
- Տնտեսության վերականգնումը

**79. ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՓՅՈՒԹԸ 1920-30-ԱԿԱՆ ԹՎԱԿԱՆՆԵՐԻՆ**

- Սփյուռքի առաջացումը
- Հայկական հարցը 1921-1923 թթ.
- Հայրենադարձությունը

**80. ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԻՆՂՈՒՍՏՐԱՑՈՒՄԸ (1928-1940 ԹՎԱԿԱՆՆԵՐ)**

- Ինդուստրացման խնդիրները
- Ինդուստրացման ընթացքը
- Արդյունքները

**81. ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ԿՈՆԵԿՏԻՎԱՑՈՒՄԸ**

- Կոլեկտիվացման նպատակը
- Ընթացքը
- Հետևանքները

**82. ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄՇԱԿՈՒՅԹԸ 1920-1930-ԱԿԱՆ ԹՎԱԿԱՆՆԵՐԻՆ**

- Գրականությունը
- Կերպարվեստ և ճարտարապետություն
- Երաժշտություն
- Թատրոն և կինո

**83. ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԵՎ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՐԴԸ ՀԱՅՐԵՆԱԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՏԵՐԱՉՍԻ ՏԱՐԻՆԵՐԻՆ**

- Հայկական դիվիզիաների կազմավորումը և նրանց մարտական ուղին
- Հայ զորահրամանատարները
- Պատերազմի հայ հերոսները

**84. ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ-ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿՅԱՆԸ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ 1945-1985 ԹՎԱԿԱՆՆԵՐԻՆ**

- Քաղաքական հալածանքները
- Անհատի պաշտամունքի քննադատությունը
- Ազգային զարթոնքը

**85. ՍՓՅՈՒԹԸ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ՓՈՒԼՈՒՄ**

- Չանգվածային հայրենադարձությունը 1946-1948 թթ.
- Սփյուռքի հասարակական-քաղաքական կյանքը

**86. ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԵՏՊԱՏԵՐԱԶՄՅԱՆ ՏԱՐԻՆԵՐԻՆ**

- Գիտությունների ազգային ակադեմիայի ստեղծումը
- Գիտության և տեխնիկայի զարգացումը

**87. ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ԱՐՎԵՍԸ ՀԵՏՊԱՏԵՐԱԶՄՅԱՆ ՏԱՐԻՆԵՐԻՆ**

- Գրականությունը
- Երաժշտություն, թատրոն և կինո
- Կերպարվեստ և ճարտարապետություն

**88. ԱՐՑԱԽՅԱՆ ՇԱՐԺՄԱՆ ՆՈՐ ՓՈՒԼԸ (1988-1991 ԹՎԱԿԱՆՆԵՐ)**

- Շարժման սկիզբը
- Սումգայիթյան ողբերգությունը և բռնազաղթը
- Իրավիճակը Ղարաբաղում: ԼՂՀ հռչակումը

**89. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹՅԱՆ ՀՈՉԱԿՈՒՄԸ (1991 ԹՎԱԿԱՆ)**

- 1990 թ. խորհրդարանական ընտրությունները: Հայաստանի անկախության հռչակագիրը (1990 թ. օգոստոս)
- Հայաստանի Հանրապետության անկախության հռչակումը (1991 թ. սեպտեմբեր)
- ԽՍՀՄ -ի փլուզումը և ԱՊՀ-ի ստեղծումը

**ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ**

5-րդ դասարանի «Հայոց պատմություն» դասագիրքը՝ Վլ. Բարխուդարյանի խմբ., Երևան, 2000:

6-րդ դասարանի «Հայոց պատմություն» դասագիրքը՝ Վլ. Բարխուդարյանի խմբ., Երևան, 2000:

7-րդ դասարանի «Հայոց պատմություն» դասագիրքը՝ Վլ. Բարխուդարյանի խմբ., Երևան, 2000:

8-րդ դասարանի «Հայոց պատմություն» դասագիրքը՝ Վլ. Բարխուդարյանի խմբ., Երևան, 2000:

**ՏԱՐԲԵՐԱԿ. ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ՔՆՆԱԿԱՆ ՀԱՐՑԱՏՈՄՍ**

**1. ՄԵԾ ՀԱՅՔԻ ԹԱԳԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆԸ: ԱՐՏԱՇԵՍ 1-ԻՆ (5 միավոր)**

- Երվանդունիների դինաստիայի անկումը: Արտաշես 1-ին
- Արտաշես 1-ինի՝ հայկական հողերի միավորման քաղաքականությունը
- Արտաշատ մայրաքաղաքի հիմնադրումը
- Արտաշես 1-ինի բարենորոգումները

**2. ԲԱԳՐԱՏՈՒՆՅԱՑ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՎԵՐԵԼԸԸ (10-ՐԴ ԴԱՐԻ 30-ԱԿԱՆ ԹՎԱԿԱՆՆԵՐ - 11-ՐԴ ԴԱՐԻ ՍԿԻՉԲ) (5 միավոր)**

- Երկրի խաղաղ բարգավաճումը Աբասի, Աշոտ 3-րդի և Սմբատ 2-րդի օրոք
- Անին մայրաքաղաք
- Անիի թագավորության հզորացումը: Գագիկ 1-ին

**3. ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՒՅԹԸ 18-ՐԴ ԴԱՐՈՒՄ ԵՎ 19-ՐԴ ԴԱՐԻ 1-ԻՆ ԿԵՍԻՆ (5 միավոր)**

- Հայկական մշակույթի կենտրոնները
- Դպրոցը
- Գիտությունը
- Գրականությունը

**4. Տեսության առաջադրանք.**

**ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄՇԱԿՈՒՅԹԸ 1920-1930-ԱԿԱՆ ԹՎԱԿԱՆՆԵՐԻՆ**

(5 միավոր)

**ա) Լրացրեք տարեթիվը.**

- Հայաստանի կերպարվեստի թանգարանի կազմակերպումը \_\_\_\_\_ (0,5)(0,5)
- Օպերայի և բալետի պետական թատրոնի բացումը \_\_\_\_\_ (0,5)(0,5)
- Առաջին հնչյունային կինոնկարի («Պեպո») թողարկումը \_\_\_\_\_ (0,5)(0,5)

**բ) Ո՞վ է հեղինակը.**

- Երևանի կառուցապատման գլխավոր հատակագծի \_\_\_\_\_ (0,5)(0,5)
- Ստեփան Շահումյանի մոնումենտի \_\_\_\_\_ (0,5)(0,5)
- «Ալմաստ» օպերայի \_\_\_\_\_ (0,5)(0,5)
- «Ես իմ անուշ Հայաստանի» բանաստեղծության \_\_\_\_\_ (0,5)(0,5)

**գ) Արվեստի ո՞ր բնագավառի ներկայացուցիչ է՝**

- Ա. Թամանյանը \_\_\_\_\_ (0,5)(0,5)
- Մ. Սարյանը \_\_\_\_\_ (0,5)(0,5)
- Հ. Բեկնազարյանը \_\_\_\_\_ (0,5)(0,5)

**«ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ»**

**ԱՌԱՐԿԱՅԻՑ ԴԻՄՈՐԴՆԵՐԻ ԳԻՏԵԼԻՔՆԵՐԻ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՉԱՓԱՆԻՇՆԵՐԸ**

Դիմորդների գիտելիքները պարզելու նպատակով կազմված են քննատոմսերի տարբերակներ, որոնցից յուրաքանչյուրում ընդգրկված է 4 հարց՝ հին, միջին, նոր և նորագույն ժամանակաշրջաններից: Դրանցից երեքը պատմողական և մեկը տեստային բնույթի հարցեր են: Գնահատումը կատարվում է 20-միավորանոց համակարգով հետևյալ կերպ՝

ա/ Պատմողական հարցերը բաժանված են ենթահարցերի՝ դիմորդին տվյալ թեմայից գիտելիքները հաջորդաբար շարադրելու համար ուղղություն տալու նպատակով:

Պատմողական բնույթի բոլոր հարցերը հավասարազոր են. յուրաքանչյուր հարցից դիմորդը կարող է վաստակել «5» միավոր՝ տվյալ հարցի բոլոր ենթահարցերի լրիվ պատասխանի առկայության դեպքում:

«4» միավոր է նշանակվում այն դեպքում, եթե հարցը հիմնականում պարզաբանված է, բայց թույլ են տրված որոշ ոչ էական փաստական կամ այլ կարգի սխալներ:

Եթե բացակայում է մեկ ենթահարցի պատասխանը, ապա տվյալ հարցը՝ երեք և ավելի ենթահարց պարունակելու դեպքում գնահատվում է «4» միավոր, իսկ երկու ենթահարցի դեպքում՝ «3» միավոր:

Եթե հարցի պատասխանում տեղ են գտել էական որոշ սխալներ և բացթողումներ, ապա նման պատասխանները գնահատվում են «3» միավոր:

Դիմորդը «2» կամ «1» միավոր է ստանում այն դեպքում, եթե չի պատասխանել ենթահարցերի մեծ մասին կամ էլ շարադրանքն այնպիսին է, որից երևում է, որ դիմորդը հստակ պատկերացում չունի տվյալ հարցի մասին:

Դիմորդը «0» միավոր է ստանում այն հարցից, որի պատասխանն իսպառ բացակայում է:

բ) Տեստային բնույթի առաջադրանքը նույնպես գնահատվում է 5 միավոր: Ընդ որում՝ տեստային բնույթի հարցը (առաջադրանքը) ընտրվում է տպագրված հարցաշարից և բովանդակային առումով չի գերազանցում հարցաշարով տրված ծավալը: Տեստային առաջադրանքը բաղկացած է հարցերից, որոնք իրենց հերթին ընդգրկում են երկու կամ ավելի ենթահարցեր: Յուրաքանչյուր ենթահարց գնահատվում է միանշանակ՝ 0,5 միավոր:

Տեստային առաջադրանքի կատարման համար դիմորդի վաստակած միավորն առաջանում է ենթահարցերի ճիշտ պատասխանների միավորների գումարից: Եթե դիմորդը չի տվել տեստային որևէ ենթահարցի ճիշտ պատասխանը կամ ընդհանրապես չի պատասխանել տեստային որևէ ենթահարցի, ապա տեստային առաջադրանքի համար նա գնահատվում է 0 միավոր:

Դիմորդը պարտավոր է պատասխանել իրեն ներկայացված տարբերակի բոլոր 4 հարցերին:

Դիմորդի ընդհանուր գնահատականն առաջանում է տարբերակի երեք ամբողջական շարադրանք պարունակող հարցերից և տեստային առաջադրանքից վաստակած միավորների գումարից: Եթե 4 հարցերից ոչ մեկի պատասխանը տրված չէ, ապա դիմորդի աշխատանքը գնահատվում է «0» միավոր: Եթե դիմորդի վաստակած միավորների գումարը կազմում է 17,5 (4+5+4+4,5), ապա նրա պատասխանը գնահատվում է 18 միավոր:

**ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ**

**ԱՇԽԱՐՀԱԳՐԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՐԿԱՆ ԵՎ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ**

Աշխարհագրությունը որպես գիտություն, աշխարհագրության զարգացումը:

Աշխարհագրության ճյուղերը և դրանց փոխադարձ կապը, աշխարհագրության կապը մյուս գիտությունների հետ:

Աշխարհագրության արդի խնդիրները և գործնական նշանակությունը:

## **ՔԱՐՏԵԶԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ**

Գաղափար հորիզոնի և դրա կողմերի մասին:  
Տեղանքում կողմնորոշվելու եղանակները: Ազիմուտ:  
Մասշտաբ, դրա տեսակներն ու գործնական նշանակությունը:  
Հատակագիծ և քարտեզ: Գլոբուս:  
Աստիճանացանցը և դրա տարրերը: Երկրի պտտման երևակայական առանցք, բևեռներ, միջօրեականներ, զուգահեռականներ (հասարակած, արևադարձեր, բևեռային շրջագծեր):  
Աշխարհագրական լայնություն և երկայնություն: Քարտեզի վրա կետի աշխարհագրական կոորդինատները որոշելը:  
Քարտեզների և գլոբուսների մասշտաբները:  
Աշխարհագրական քարտեզների տարբերակումն ըստ տարածքի ընդգրկման, բովանդակության:  
Տեղանքի հատակագծի հիմնական տարբերությունները օդալուսանկարից և քարտեզից:  
Քարտեզի պայմանական նշանները:  
Հորիզոնականներ (իզոհիպսեր) և իզոբաթեր:  
Քարտեզի վրա ուղիղ և գալարուն գծերի երկարության չափումը տեղանքի կետերի բացարձակ և հարաբերական բարձրության, օվկիանոսների (ու ծովերի) խորության որոշումը բարձրությունների ու խորությունների սանդղակի օգնությամբ:  
Քարտեզի նշանակությունը մարդու գործունեության մեջ:

## **ԵՐԿՐԻ ՁԵՎԸ, ՄԵԾՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ՇԱՐԺՈՒՄԸ**

Երկրի ձևն ու չափերը: Երկրի ձևի մասին պատկերացումներն անցյալում:  
Ֆ. Մագելանի շուրջերկրյա ճանապարհորդությունը և դրա աշխարհագրական նշանակությունը:  
Երկրի գնդաձևության ժամանակակից ապացույցներ:  
Երկրի օրական պտույտը և դրա աշխարհագրական նշանակությունը:  
Երկրի տարեկան պտույտը (շարժումը) և դրա աշխարհագրական հետևանքները: Տարվա եղանակների հերթափոխությունը:

## **ՔԱՐՈՒՈՐՏ**

Երկրագնդի ներքին կառուցվածքը:  
Երկրակեղևը և դրա կառուցվածքը: Երկրակեղևը կազմող ապարները: Պլատֆորմեր և գետնիկլինարներ:  
Մայրցամաքներ և օվկիանոսային իջվածքներ:  
Երկրի մակերևույթը փոփոխող ներքին (ներծին) և արտաքին (արտածին) ուժերը:  
Հրաբուխներ և երկրաշարժեր, դրանց տարածման շրջանները: Հրաբուխների դերը ռելիեֆագոյացման մեջ:  
Հողմահարություն: Զամու, հոսող ջրերի, սառցադաշտերի, ծովի ալեբախության աշխատանքը և դերը ռելիեֆի ձևավորման գործում:  
Երկրի մակերևույթի ձևերը. հարթավայրեր (իջվածքներ, դաշտավայրեր, բարձրավայրեր, սարահարթեր), բլուրներ, լեռներ, լեռնաշղթաներ, լեռնազանգվածներ, լեռնաշխարհներ:  
Ցամաքի մակերևույթի բացարձակ և հարաբերական բարձրությունը:  
Լեռներ: Լեռների դասակարգումն ըստ բարձրության, հասակի և կառուցվածքի:  
Ռելիեֆի ազդեցությունը մարդու տնտեսական գործունեության վրա:

## **ՋՐՈՒՈՐՏ**

Գաղափար ջրոլորտի մասին: Ջրոլորտի բաղադրամասերը: Ջրի մեծ և փոքր շրջապտույտներ, դրա պատճառներն ու հետևանքները: Համաշխարհային օվկիանոսը և դրա մասերը (օվկիանոսներ, ծովեր, ծովածոցեր, նեղուցներ): Օվկիանոսի հատակի ռելիեֆը, հատակային նստվածքները: Օվկիանոսի ջրի ջերմությունը, աղիությունը: Սառցային երևույթներ: Ջրի շարժումը, օվկիանոսային հոսանքներ, ալիքներ, մակընթացություն և տեղատվություն, ցունամի:  
Կղզիներ և թերակղզիներ, դրանց դասակարգումն ըստ ծագման (առաջացման պայմանների):  
Համաշխարհային օվկիանոսի բուսական և կենդանական աշխարհը, հանքային հարստություններ: Ծովերի տնտեսական նշանակությունը:  
Գետը և դրա մասերը: Գետերի սնումն ու ռեժիմը:  
Գետերի աշխատանքը:  
Գետի ավազան և ջրբաժան: Գետի անկում, թեքություն, ծախս, հոսք:  
Գետերի օգտագործումը ու վերափոխումը: Գետերի ջրի մաքրության պահպանումը:  
Լճեր, ճահիճներ և սառցադաշտեր, դրանց տիպերը, տարածման շրջանները ու տնտեսական նշանակությունը:  
Ստորերկրյա ջրերը, դրանց առաջացումն ու օգտագործումը: Աղբյուրներ: Գեյզերներ: Ջրոլորտի պահպանման խնդիրները:

**ՄՁՆՈՒՈՐՏ**

Գաղափար մթնոլորտի մասին, մթնոլորտի նշանակությունը:  
Արեգակնային ռադիացիա (ճառագայթում): Մթնոլորտի տաքանալը: Օդի ջերմաստիճանի չափումը:  
Ջերմաստիճանի օրական և տարեկան ընթացքը:  
Օդի ջերմաստիճանի փոփոխությունն ըստ աշխարհագրական լայնության և ծովի մակարդակից ունեցած բարձրության:  
Մթնոլորտային ճնշում: Ցիկլոններ և անտիցիկլոններ: Օդային զանգվածներ:  
Մթնոլորտային տեղումներ, տեղումների քանակի չափումը:  
Տեղումների բաշխումը երկրագնդի վրա:  
«Եղանակ» և «կլիմա» հասկացությունները: Եղանակի դիտումներ:  
Կլիմայի կախվածությունը վայրի աշխարհագրական լայնությունից, ծովի մոտիկությունից, ծովային հոսանքներից, տեղանքի ռելիեֆի բարձրությունից և լեռնալանջերի դիրքադրությունից:  
Քամիների առաջացումը և տեսակները (գեփյուռ, ծովագեփյուռ, լեռնահովտային քամիներ, մուսսոն, պասսատ, արևմտյան քամիներ):  
Եղանակի և կլիմայի ուսումնասիրման նշանակությունը տնտեսության համար:  
Երկրագնդի կլիմայական գոտիները և կլիմայի տիպերը:  
Մթնոլորտի պահպանման հիմնախնդիրը:

**ԱՇԽԱՐՀԱԳՐԱԿԱՆ ԹԱՂԱՆՔԸ ԵՎ ԴՐԱ ՍՏՈՐԱԲԱԺԱՆՈՒՄՆԵՐԸ**

Երկրի թաղանթներն ու դրանց փոխադարձ կապը:  
Հասկացություն աշխարհագրական թաղանթի մասին, նրա բաղադրամասերը:  
Աշխարհագրական միջավայր: Մարդու դերը աշխարհագրական միջավայրում:  
Երկրագնդի բնական զոնաները: Չոնաների հերթափոխությունն ըստ աշխարհագրական լայնության և ծովի մակարդակից ունեցած բարձրության:  
Լայնակի զոնայականություն:  
Հասարակածային խոնավ մշտադալար անտառների ու սավանների զոնաների բնութագիրը:  
Անապատներ և կիսանապատներ, դրանց բնութագիրը ու տարածումը:  
Տափաստանների զոնայի բնութագիրը:  
Բարեխառն գոտու անտառային զոնայի բնութագիրը:

**ՄԱՅՐՑԱՍԱԶՆԵՐ**

Եվրասիայի դիրքը, ափագիծը, ռելիեֆը և օգտակար հանածոները:  
Եվրասիայի կլիման, գետերն ու լճերը: Եվրասիայի բնական զոնաները:  
Աֆրիկայի դիրքը, ափագիծը, մակերևույթը և օգտակար հանածոները:  
Աֆրիկայի կլիման, գետերն ու լճերը: Աֆրիկայի բնական զոնաները:  
Հյուսիսային Ամերիկայի դիրքը, ափագիծը, մակերևույթը և օգտակար հանածոները:  
Հյուսիսային Ամերիկայի կլիման, գետերն ու լճերը:  
Հարավային Ամերիկայի դիրքը, ափագիծը, մակերևույթը և օգտակար հանածոները:  
Հարավային Ամերիկայի կլիման, գետերն ու լճերը: Հարավային Ամերիկայի բնական զոնաները:  
Ավստրալիայի ֆիզիկաաշխարհագրական բնութագիրը:  
Անտարկտիդայի հայտնագործումը և ժամանակակից ուսումնասիրությունները: Կլիման, բուսական և կենդանական աշխարհը:

**ԱՇԽԱՐՀԻ ԲԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՐՏԵՉԸ ԵՎ ԲՆԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆԸ**

Աշխարհի քաղաքական քարտեզը: Ձևավորման փուլերը:  
Եվրոպայի քաղաքական քարտեզը:  
Ասիայի քաղաքական քարտեզը:  
Աֆրիկայի քաղաքական քարտեզը:  
Հյուսիսային Ամերիկայի քաղաքական քարտեզը:  
Հարավային Ամերիկայի քաղաքական քարտեզը:  
Աշխարհի բնակչությունը: Բնակչության թիվը, վերարտադրությունը: Մեխանիկական շարժը: Բնակչության կազմը:  
Բնակչության տեղաբաշխումը երկրի վրա, բնակչության կուտակումների գլխավոր արեալները:  
Ուրբանիզացիա, դրա գլխավոր հատկանիշները: Քաղաքային տարաբնակեցում: Աշխարհի խոշորագույն քաղաքային ագլոմերացիաները: Գյուղական տարաբնակեցում:

**ՀԱՍՍԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆԸ**

Հասկացողություն համաշխարհային տնտեսության մասին: Համաշխարհային բնական ռեսուրսները: Հանքային ռեսուրսները: Հողային ռեսուրսները: Ջրային ռեսուրսները, քաղցրահամ ջրի ռեսուրսները: Կենսաբանական ռեսուրսները: Կլիմայական ռեսուրսները: Համաշխարհային օվկիանոսի ռեսուրսները:

Համաշխարհային տնտեսության ընդհանուր բնութագիրը: Արդյունաբերությունն ու գյուղատնտեսությունը, դրանց ճյուղային կազմն ու տեղաբաշխումը: Տրանսպորտը: Տրանսպորտի գլխավոր տեսակները: Գլխավոր ծովային ուղիներն ու խոշոր նավահանգիստները:

Աշխատանքի միջազգային աշխարհագրական բաժանումը:

Միջազգային տնտեսական կապերը:

### **ՄԱՐԿՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՄՈՒՈՐԱԿԱՅԻՆ ՀԻՄՆԱԽՆՂԻՐՆԵՐԸ**

Շրջակա միջավայրի պահպանության հիմնախնդիրները:

Հանքային հումքի և վառելիքաէներգետիկ ռեսուրսների հիմնախնդիրը:

Ժողովրդագրական հիմնախնդիրը:

Պարենային հիմնախնդիրը:

Համաշխարհային օվկիանոսի ռեսուրսների օգտագործման հիմնախնդիրը:

### **ԱՇԽԱՐՀԻ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ**

Աշխարհի նորանկախ պետությունները: Ռուսաստանի բնությունը, բնակչությունը, վարչաքաղաքական կառուցվածքը: Տնտեսության ընդհանուր բնութագիրը, գլխավոր ճյուղերը:

Վրաստան. բնությունը, բնակչությունը, տնտեսությունը:

Ադրբեջան. բնությունը, բնակչությունը, տնտեսությունը:

Ուկրաինա. բնությունը, բնակչությունը, տնտեսությունը:

Թուրքիայի տնտեսաաշխարհագրական բնութագիրը:

Իրանի տնտեսաաշխարհագրական բնութագիրը:

ԱՄՆ-ի տնտեսաաշխարհագրական բնութագիրը:

Մեծ Բրիտանիայի տնտեսաաշխարհագրական բնութագիրը:

Գերմանիայի տնտեսաաշխարհագրական բնութագիրը:

Ֆրանսիայի տնտեսաաշխարհագրական բնութագիրը:

Ճապոնիայի տնտեսաաշխարհագրական բնութագիրը:

Չինաստանի տնտեսաաշխարհագրական բնութագիրը:

### **ՀԱՅԱՍՏԱՆ**

Հայկական լեռնաշխարհի երկրաբանական կառուցվածքը: Մակերևույթը: Կլիման: Գետերը և լճերը:

ՀՀ աշխարհագրական դիրքը, վարչատարածքային կառուցվածքը, ռելիեֆի գլխավոր գծերը: Լեռնաշղթաները, սարահարթերը:

Օգտակար հանածոները: Կլիման: Ջրագրությունը: Սևանա լճի հիմնախնդիրը:

Հողերը: Բուսականությունը: Կենդանական աշխարհը:

Ուղղաձիգ (վերընթաց) լանդշաֆտային գոտիները:

Բնակչությունը: Թվաքանակը, վերարտադրությունը, մեխանիկական շարժը:

Բնակչության կազմը և աշխատանքային ռեսուրսները:

Բնակչության տեղաբաշխումը, տարաբնակեցումը:

Քաղաքները: Երևանի աշխարհագրական բնութագիրը:

ՀՀ տնտեսությունը: Ընդհանուր բնութագիրը, ճյուղային կառուցվածքը:

Արդյունաբերություն. ընդհանուր բնութագիրը, ճյուղային կառուցվածքը, արդյունաբերական հանգույցները:

Արդյունաբերության գլխավոր ճյուղերի բնութագիրը (էներգետիկա, լեռնահանքային և մետալուրգիական, քիմիական, մեքենաշինական, թեթև, սննդի, շինանյութերի արդյունաբերություն):

Գյուղատնտեսություն. ընդհանուր բնութագիրը: Ռոռզման նշանակությունը: Ճյուղային կառուցվածքը, գլխավոր ճյուղերի բնութագիրը (բուսաբուծություն, անասնապահություն):

Տրանսպորտը, ընդհանուր բնութագիրը, գլխավոր տեսակները:

ՀՀ մարզերի բնութագիրը:

Հայաստանի Հանրապետության բնօգտագործման և բնապահպանության հիմնախնդիրները: Արտաքին տնտեսական կապերը:

ԼՂՀ ընդհանուր բնութագիրը: Բնակչությունը: Տնտեսությունը:

### **ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ**

1. Հ. Գաբրիելյան, Վ. Պողոսյան, «Աշխարհագրություն», դասագիրք 5-րդ դասարանի համար: Եր., 1996, 2000

2. Մ. Իսկանդարյան և ուր. «Մայրցամաքների և օվկիանոսների աշխարհագրություն»,

դասագիրք 6-րդ դասարանի համար: Եր., 1996, 2000

3. Հ. Գաբրիելյան և ուր., «Ռեգիոնալ աշխարհագրություն», դասագիրք 7-րդ դասարանի համար: Եր., 1996

4. Լ. Վալեսյան, Խ. Նազարյան «Հայաստանի աշխարհագրություն», դասագիրք 7-րդ դասարանի համար: Եր., 1998, 1999

5. Ա. Ավագյան և ուրիշներ «Ռեգիոնալ աշխարհագրություն», դասագիրք 8-րդ դասարանի համար: Եր., 1996

6. Լ. Վալեսյան, Խ.Նազարյան «Հայաստանի աշխարհագրություն», դասագիրք 8-րդ դասարանի համար: Եր., 1998, 1999

7. Գ. Ավագյան և Ռ. Մարգարյան «Աշխարհագրություն» 7-րդ դասարանի համար, Եր., 1999

8. Գ. Ավագյան և Ռ. Մարգարյան «Աշխարհագրություն» 8-րդ դասարանի համար, Եր., 1999

9. Ս. Մելքունյան «Լեռնային Ղարաբաղի աշխարհագրություն» Եր., 1999

10. Ռ. Մկրտչյան, Լ. Վալեսյան, Ա. Գասպարյան «Աշխարհագրություն (բնօգտագործման և բնապահպանության հիմունքներ)» դասագիրք 9-րդ դասարանի համար: Եր., 1996, 1999

**«ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ» ԱՌԱՐԿԱՅԻ ԳՐԱՎՈՐ ԸՆԼՈՒԹՅԱՆ ՊԱՀԱՆՁՆԵՐԸ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ԶԱՓԱՆԻՇՆԵՐԸ**

«Աշխարհագրություն» առարկայի քննական հարցաթերթիկների 15 հարցերից առաջին երեքը (երկու հարց երեքական բալ, մեկ հարց՝ երկու բալ) պահանջում են տեսական գիտելիքների իմացություն, փաստերի համակարգված շարադրանք, երևույթների պատճառահետևանքային կապերի հիմնավորում:

Չորրորդ հարցը (մեկ բալ) վերաբերում է աշխարհագրական հարց-առաջադրանքներին: Հինգերորդ հարցը (մեկ բալ) ներկայացնում է աշխարհագրական հասկացությունների սահմանումներ և բացատրություններ: Վեցերորդ և յոթերորդ հարցերը (մեկական բալ) հանդիսանում են տեստային առաջադրանքներ, ութերորդ և իններորդ հարցերը (մեկական բալ) պահանջում են բնական և հասարակական երևույթների զարգացման ու տեղաբաշխման օրինաչափությունների վերլուծություններ կամ հիմնավորումներ:

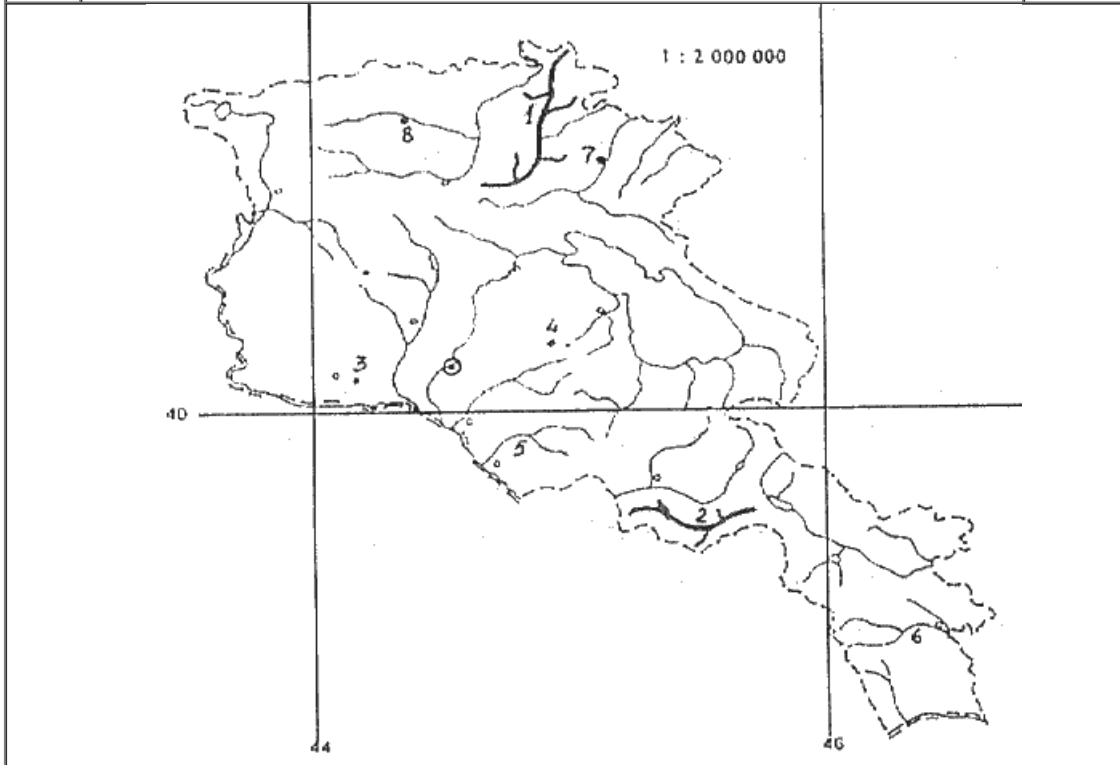
Տասներորդ և տասնմեկերորդ հարցերը (մեկական բալ) ընդգրկում են տեքստային շարադրանքով տրված և բաց թողած տեղերը լրացնելու պահանջով առաջադրանքներ: Տասներկուերորդ և տասներեքերորդ հարցերը (մեկական բալ) ներկայացնում են խնդիր-վարժություններ, իսկ տասնչորսերորդ և տասնհինգերորդ հարցերը (մեկական բալ)՝ ուրվագծային քարտեզների վրա կատարվող գործնական առաջադրանքներ:

Այսպիսով, քննական հարցաթերթիկների գնահատման առավելագույն գումարը 20 (քսան) բալ է, իսկ գնահատման քայլը 0.25 բալից է:

**Տարբերակ. աշխարհագրության քննական հարցատոմս**

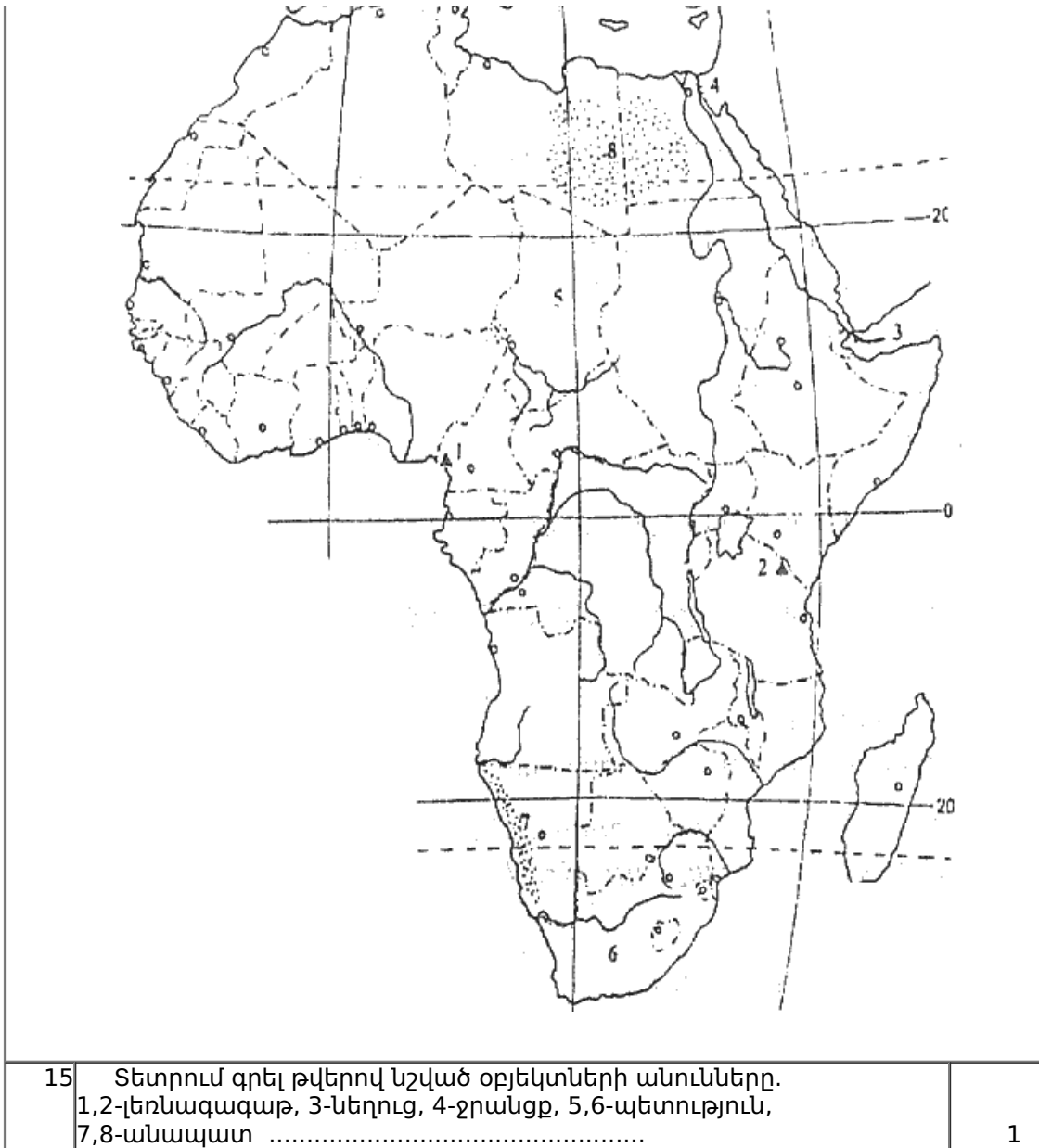
1	Ամերիկայի Միացյալ Նահանգներ..... ա/ աշխարհագրական դիրքը, տարածքը, սահմանները բ/ բնական պայմանները գ/ ռեսուրսները	3
2	Երկրաշարժ..... ա/ հասկացություն երկրաշարժի մասին, առաջացման պատճառները բ/ աշխարհի երկրաշարժավտանգ շրջանները գ/ երկրաշարժից պաշտպանվելու ձևերը	3
3	ՀՀ անասնապահությունը..... ա/ մասնագիտացումը բ/ տեղաբաշխումը	2
4	Որո՞նք են երկրագնդի ամենատաք և ամենացուրտ վայրերը: Ո՞րն է դրանց գոյացման պատճառը:.....	1
5	Ի՞նչ է ունիտար պետությունը, բերել օրինակներ:.....	1
6	Ընտրել և դուրս գրել տափաստանային բնական զոնային բնորոշ չորս բուսատեսակ, կակտուս, կեչի, օշինդր, փետրախոտ, ուղտափուշ, քարաքոս, շյուղախոտ, մայրի, կաղնի, օշան, տիպչակ, սիգախոտ.....	1
7	Ընտրել և դուրս գրել Գեղարքունիքի մարզի չորս քաղաք. Ալավերդի, Արմավիր, Հրազդան, Սիսիան, Գավառ, Գորիս, Վարդենիս, Իջևան, Ճամբարակ, Տաշիր, Մարտունի, Դիլիջան.....	1
8	Բնական ո՞ր զոնաներն են բացակայում Աֆրիկայում և ինչու՞.....	1
9	Ի՞նչ սկզբունքներ են հաշվի առնվում սև մետաղածուլական ձեռնարկությունները տեղաբաշխելիս (Ռուսաստանի Դաշնության օրինակով):	

	.....	1
10	Աֆրիկայում է գտնվում աշխարհի ամենաերկար ..... գետը, որի վրա կառուցված է ..... ջրամբարը: Գետը թափվում է ..... ծով՝ առաջացնելով ....., որտեղ կան բազմաթիվ գետային նավահանգիստներ: .....	1
11	Մեքենաշինությունը ՀՀ մասնագիտացման առաջատար ճյուղերից է և մինչև ճգնաժամը հիմնականում տնտեսական ցուցանիշներով գրավում էր ..... տեղը: Նրան բաժին էր ընկնում արդյունաբերության համախառն արտադրանքի ծավալի.....: ՀՀ մեքենաշինական համալիրի ամենագարգացած ենթաճյուղը՝..... արդյունաբերությունն էր, որի խոշոր կենտրոնը ..... քաղաքն էր: .....	1
12	Երկու քաղաքներ գտնվում են միևնույն միջօրեականի և հս.լ. 25°-ի և հվ.լ. 40°-ի վրա: Որոշել դրանց միջև եղած հեռավորությունը աստիճաններով և կիլոմետրերով: .....	1
13	Առաջին երկրում ավտոտրանսպորտով փոխադրվող բեռների ծավալը 8 մլն տ է, բեռնափոխադրումների միջին հեռավորությունը՝ 400 կմ: Երկրորդ երկրում այդ ցուցանիշները կազմում են, համապատասխանաբար, 20 մլն տ և 240 կմ: Որոշել, թե ո՞ր երկրի ավտոտրանսպորտի բեռնաշրջանառությունն է ավելի մեծ:.....	1



14	Տեսրում գրել թվերով նշված օբյեկտների անունները. 1,2-լեռնաշղթա, 3,4-լիճ, 5,6-գետ, 7,8-քաղաք:.....	1
----	---	---

Handwritten signature or text at the bottom of the page.



**ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ ԱՌԱՐԿԱՅԻ ԸՆԼՈՒԹՅԱՆ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՉԱՓԱՆԻՇՆԵՐԸ**

**Ա. Աշխարհագրական-բնութագրական տեքստային շարադրանքի 1 (մեկ) բալանոց ենթահարցերից յուրաքանչյուրը գնահատվում է.**

1 (մեկ) բալ, եթե՝

ա/ ենթահարցին դպրոցական դասագրքի սահմաններում տրված է սպառիչ ու համոզիչ պատասխան: Ստորերը հիմնավորված են օրինակներով, անհրաժեշտության դեպքում՝ գծագրերով, թվերով,

բ/ շարադրանքի մեջ արտահայտված են աշխարհագրական օբյեկտների, ինչպես նաև երևույթների տեղաբաշխման սկզբունքներն ու օրինաչափությունները: Լուսաբանված են երևույթների պատճառներն ու հետևանքները:

0,75 բալ, եթե՝

ա/ ենթահարցը շարադրված է տրամաբանորեն ճիշտ, բայց առանց մանրամասների,

բ/ տեսական գիտելիքների հիմնավորումը ոչ բոլոր դեպքերում է ուղեկցվում համապատասխան օրինակներով, փաստային տվյալներով,

գ/ հասկացությունների բացատրություններում բաց են թողնված որոշ ոչ էական բնութագրական հատկանիշներ:

0,5 բալ, եթե՝

ա/ ենթահարցը շարադրված է ընդհանուր գծերով, թույլ տրված անճշտությունները էական չեն,

բ/ հիմնականում ճշգրտված տեսական գիտելիքները հիմնավորված չեն համապատասխան փաստերով և օրինակներով,

գ/ հասկացությունների բացատրություններում թույլ են տրված էական սխալներ:

0,25 բալ, եթե՝

ա/ շարադրանքում կան բուն հարցին վերաբերող մասնակի, բայց ոչ հստակ մտքեր,  
բ/ հարցի պատասխանը հիմնավորված չէ որևէ փաստական տվյալով կամ օրինակով,  
գ/ բերված օրինակները հարցի հետ չեն առնչվում կամ սխալ են:

0 (զրո) բալ, եթե՝

ա/ ենթահարցը շարադրված չէ,  
բ/ շարադրվածը պահանջվող հարցի պատասխանը չէ:

***Բ. Աշխարհագրական հասկացության սահմանման կամ երևույթի, օբյեկտի բնութագրման վերաբերյալ առաջադրանքի կատարումը գնահատվում է.***

1 (մեկ) բալ, եթե՝

հասկացության սահմանումը և երևույթի, օբյեկտի բնութագրումը հստակ են, ճիշտ, բերված են համապատասխան օրինակներ, անհրաժեշտության դեպքում նաև գծագրեր, սխեմաներ:

0,75 բալ, եթե՝

հասկացության սահմանումը և երևույթի, օբյեկտի ընտրությունը հստակ է, ճիշտ, բայց չկան համապատասխան օրինակներ և անհրաժեշտ գծագրեր, սխեմաներ:

0,5 բալ, եթե՝

տրված է հասկացության սահմանումը կամ երևույթի, օբյեկտի հիմնական բովանդակությունը մասնակի թերություններով:

0,25 բալ, եթե՝

հասկացության մեջ կան բուն հարցին վերաբերող մասնակի, բայց ոչ հստակ մտքեր:

0 (զրո) բալ, եթե՝

բացակայում է առաջադրանքի պատասխանը կամ այն տրված է սխալ:

***Գ. Բաց թողած տեղերը լրացնելու առաջադրանքները գնահատվում են.***

1 (մեկ) բալ, եթե՝

լրացված են բոլոր չորս ճիշտ պատասխանները:

0,75 բալ, եթե՝

Լրացված է ցանկացած երեք ճիշտ պատասխան:

0,5 բալ, եթե՝

Լրացված է ցանկացած երկու ճիշտ պատասխան:

0,25 բալ, եթե՝

Լրացված է ցանկացած մեկ ճիշտ պատասխան:

0 (զրո) բալ, եթե՝

չկա ճիշտ պատասխան:

***Դ. Աշխարհագրական խնդիր-վարժության կատարումը գնահատվում է.***

1 (մեկ) բալ, եթե՝

ա/ առաջադրված ելակետային տվյալների հիման վրա ստացվել է ճիշտ պատասխան:  
բ/ հաշվարկները և հարցերի պատասխանները հիմնավորված են համապատասխան բացատրություններով:

0,75 բալ, եթե՝

հաշվարկներում և հարցերի պատասխաններում կան մասնակի թերություններ:

0,5 բալ, եթե՝

կատարված հաշվարկներում և հարցերի պատասխաններում, հիմնավորումներում կան թերություններ և անճշտություններ:

0,25 բալ, եթե՝

կատարված հաշվարկներում և հարցերի պատասխաններում կան էական թերություններ և անճշտություններ:

0 (զրո) բալ, եթե՝

ա/ խնդիր-վարժությունը լուծված չէ:

***Ե. Աշխարհագրական հարց-առաջադրանքը գնահատվում է.***

1 (մեկ) բալ, եթե՝  
առաջադրանքին տրված է սպառիչ պատասխան:

0,75 բալ, եթե՝  
պատասխանը տրված է մասնակի թերութուններով:

0,5 բալ, եթե՝  
պատասխանը տրված է ընդհանուր գծերով և որոշ սխալներով:

0,25 բալ, եթե՝  
կան բուն հարցին վերաբերող ոչ հստակ մտքեր և սխալներ:

0 (զրո) բալ, եթե՝  
բացակայում է պատասխանը կամ այն գրված է սխալ:

***Զ. Աշխարհագրական տեսող գնահատվում է.***

1 (մեկ) բալ, եթե՝  
ճիշտ են գրված պահանջվող բոլոր օբյեկտների անունները:

0,75 բալ, եթե՝  
ճիշտ են գրված պահանջվող օբյեկտների անունների 3/4-ը:

0,5 բալ, եթե՝  
ճիշտ են գրված պահանջվող օբյեկտների անունների 1/2-ը:

0,25 բալ, եթե՝  
ճիշտ են գրված պահանջվող օբյեկտների անունների 1/4-ը:

0 (զրո)բալ, եթե՝  
չի կատարված, կամ սխալ է կատարված առաջադրանքը:

***Է. Ուրվագծային քարտեզի վրա կատարված առաջադրանքը գնահատվում է.***

1 (մեկ) բալ, եթե՝  
ճիշտ են գրված պահանջվող օբյեկտների անունների 3/4-ից ավելին:

0,75 բալ, եթե՝  
ճիշտ են գրված պահանջվող օբյեկտների անունների 1/2-ից 3/4-ը:

0,5 բալ, եթե՝  
ճիշտ են գրված պահանջվող օբյեկտների անունների 1/4-ից 1/2-ը:

0,25 բալ, եթե՝  
ճիշտ են գրված պահանջվող օբյեկտների անունների 1/5-ից 1/4-ը ներառյալ:

0 (զրո) բալ, եթե՝  
աշխատանքը կատարված չէ կամ տրված չեն պահանջվող օբյեկտների անունների մինչև  
1/5-ը:

**ՌՈՒՍԱՑ ԼԵՉՈՒ**

**РУССКИЙ ЯЗЫК И ЛИТЕРАТУРА**

***Общие указания***

Экзамены по русскому языку и литературе состоят из:

- а) диктанта, основная задача которого проверить грамотность абитуриента;
- б) устного опроса, основной задачей которого является проверка знаний по русскому языку и литературе в пределах предложенной программы. Знания по разделу "Синтаксис" проявляются при разборе предложения<sup>1</sup>.

**ПРОГРАММА ПО РУССКОМУ ЯЗЫКУ ФОНЕТИКА**

Звуки речи и буквы. Гласные и согласные звуки.

**ЛЕКСИКА И СЛОВООБРАЗОВАНИЕ**

Омонимы, синонимы, антонимы.

Окончание и основа в слове. Окончание, суффикс, корень, приставка как значимые части слова. Сложные слова и их правописание.

## МОРФОЛОГИЯ

*Имя существительное.* Значение имени существительного. Существительные одушевленные и неодушевленные, собственные и нарицательные. Род. Число. Падеж. Склонение.

*Имя прилагательное.* Значение имени прилагательного. Прилагательные качественные, относительные и притяжательные. Степени сравнения прилагательных.

*Имя числительное.* Значение имени числительного. Числительные количественные и порядковые.

*Местоимение.* Значение местоимений. Разряды местоимений.

*Глагол.* Значение глагола. Неопределенная форма глагола. Переходные и непереходные глаголы. Вид глагола. Первое и второе спряжения. Наклонения глаголов. Времена глагола. Лицо, число, род. Причастия и деепричастия.

*Наречие.* Понятие о наречии. Деление наречий по значению.

*Предлог.* Понятие о предлоге, его употребление в речи.

*Союз.* Понятие о союзе, его употребление в речи. Сочинительные и подчинительные союзы.

*Частицы.* Понятие о частицах и их употребление в речи.

*Междометие.* Понятие о междометиях и их употребление в речи.

<sup>1</sup> При подготовке к экзаменам следует пользоваться учебниками Р.Р. Грдзелян и др., "Русский язык". Учебник для 9-ого класса. "Луйс", изд. II, 1998 г.; Н. Байбуртян и др. Учебник для 10-ого класса общеобразовательной школы. "Макмиллан-Армения", 2000 г.

## СИНТАКСИС

*Простое предложение.* Предложения повествовательные, вопросительные, побудительные. Члены предложения: подлежащее, сказуемое, дополнение, определение, обстоятельство. Предложения личные, безличные, определительно-личные, неопределенно-личные, назывные. Однородные члены предложения. Обобщающее слово при однородных членах предложения. Обособленные второстепенные члены предложения.

*Сложное предложение.* Сложносочиненные предложения. Сложноподчиненные предложения. Понятие об основных видах придаточных предложений. Сложноподчиненные предложения с несколькими придаточными (соподчинение и последовательное подчинение придаточных предложений).

*Бессоюзные сложные предложения.*

*Прямая и косвенная речь.*

## ПРОГРАММА ПО РУССКОЙ ЛИТЕРАТУРЕ

На экзамене по русской литературе абитуриент должен проявить знания по русской литературе XIX-XX вв., в частности, знание указанных ниже произведений.

### ЛИТЕРАТУРНЫЕ ПРОИЗВЕДЕНИЯ

*А.С. Пушкин.* "Евгений Онегин", "Капитанская дочка". Стихотворения: "К Чаадаеву", "Я помню чудное мгновенье ...", "Пророк", "Осень", "Арион", "Я вас любил ...", "Во глубине сибирских руд ...", "На холмах Грузии", "Вновь я посетил ...", "Я памятник себе воздвиг...", "Мадонна".

*М.Ю. Лермонтов.* "Герой нашего времени". Стихотворения: "Парус", "Бородино", "Смерть поэта", "Поэт", "Дума", "Выхожу один я на дорогу...", "Родина".

*Н.В. Гоголь.* "Ревизор", "Тарас Бульба".

*М.Е. Салтыков-Щедрин.* 2-3 сказки по выбору.

*Л.Н. Толстой.* "После бала".

*А.П. Чехов.* "Смерть чиновника", "Мальчики", "Ионыч".

*А.М. Горький.* "Старуха Изергиль".

*А.А. Блок.* "О доблестях, о подвигах, о славе...", "Россия", "О, я хочу безумно жить".

*А.И. Куприн.* "Гранатовый браслет".

*С.А. Есенин.* "Не жалею, не зову, не плачу", "Отговорила роща золотая", "Шаганэ ты моя, Шаганэ...", "До свиданья, друг мой, до свиданья".

*И.А. Бунин.* "Молодость и старость".

*В.В. Маяковский.* "Необычайное приключение, бывшее с Владимиром Маяковским на даче", "Прощанье", "Послушайте", "А вы могли бы?".

А.А.Ахматова. "Мне голос был", "Мужество", "Перед весной бывают дни такие", "Смятение", "Любовь" .

М.А.Шолохов. "Судьба человека" .

Два произведения современной русской литературы (по выбору абитуриента).

## ОБРАЗЕЦ

### ЭКЗАМЕНАЦИОННОГО БИЛЕТА УСТНОГО ЭКЗАМЕНА ПО РУССКОМУ ЯЗЫКУ И ЛИТЕРАТУРЕ

1. Мотивы лирики С.Есенина (в рамках предложенной Программы).
2. Прочитать и пересказать (с элементами анализа) незнакомый текст (текст предлагается экзаменатором).
3. Синтаксический и морфологический разбор предложения.  
Ответ оценивается следующим образом:
  - за первый вопрос максимальная оценка - пять баллов,
  - за второй вопрос максимальная оценка - пять баллов,
  - за третий вопрос максимальная оценка - десять баллов.

## ВАРИАНТ ДИКТАНТА

В оранжерее графа происходила распродажа цветов. Покупателей было немного: я, мой сосед и молодой купец, торгующий лесом. Пока работники выносили наши великолепные покупки и укладывали их на телеги, мы сидели у входа в оранжерею и беседовали. В теплое апрельское утро сидеть в саду, слушать птиц и видеть, как вынесенные на свободу цветы нежатся на солнце, чрезвычайно приятно.

Укладкой растений распорядился сам садовник, почтенный старик с полным бритым лицом, в меховом жилете. Он все время молчал, но прислушивался к нашему разговору и ждал, не скажем ли мы чего-нибудь нового. Это был умный, очень добрый, всеми уважаемый человек. Все почему-то считали его немцем, хотя по отцу он был швед, по матери русский и ходил в православную церковь. Он знал по-русски, по-шведски и по-немецки, много читал на этих языках. И нельзя было доставить ему большего удовольствия, как дать прочитать какую-нибудь новую книжку или поговорить с ним. Были у него слабости, по невинные. Так, он называл себя старшим садовником, хотя младших не было. Выражение лица у него было необыкновенно важное и надменное. Он не допускал противоречий и любил, чтобы его слушали серьезно и внимательно.

## ЛИТЕРАТУРА

Сборник диктантов. Арзуманян Э.Р. и др., МОН, 2001 г.

## НОРМАТИВЫ ОЦЕНКИ ДИКТАНТА

Высшая положительная оценка 20 б.

Низшая положительная оценка 8 б.

За первые две орфографические ошибки оценка снижается на один балл, за каждую с третьей орфографической - на два балла за каждую.

За первые две пунктуационные ошибки оценка снижается на 0,5 балла, за каждую, с третьей пунктуационной - на 1 балл за каждую. В случае грубых нарушений правил переноса оценка снижается на 1 балл.

При оценке работы считаются допустимыми 4 орфографически значимых исправления. При наличии большего числа таких исправлений оценка снижается на 1 балл за каждое последующее исправление. Если в оценке работы наличествуют десятые доли балла, то оценка округляется в пользу абитуриента, например: 17,5 б = 18 б.

20-	0/0	0/1							
19-		0/2	1/0	1/1					
18-		0/3	1/2	2/0	2/1				
17-		0/4	1/3	2/2					
16-		0/5	1/4	2/3	3/0	3/1			
15-		0/6	1/5	2/4	3/2				
14-		0/7	1/6	2/5	3/3	4/0	4/1		
13-		0/8	1/7	2/6	3/4	4/2			
12-	0/9	1/8	2/7	3/5	4/3	5/0	5/1		
11-		0/10	1/9	2/8	3/6	4/4	5/2		
10-		0/11	1/10	2/9	3/7	4/5	5/3	6/0	6/1
9-	0/12	1/11	2/10	3/8	4/6	5/4	6/2		

## ՖԻԶԻԿԱ

### ՔՆՆԱԿԱՆ ՀԱՐՑԱՏՈՄՍԻ ԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔԸ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՉԱՓԱՆԻՇՆԵՐԸ

«Ֆիզիկայի ուղեցույցի և ծրագրի» նպատակն է Հայաստանի Հանրապետության պետական բարձրագույն ուսումնական հաստատությունների դիմորդներին ծանոթացնել «Ֆիզիկա» առարկայի 2001 թ. ընդունելության քննության ծրագրին, քննական տոմսերի կառուցվածքին և որակական բովանդակությանը, ինչպես նաև ֆիզիկայի գրավոր աշխատանքների գնահատման չափանիշներին:

Դասընթացի բոլոր թեմաները քննական տոմսերում հավասարապես ընդգրկելու նպատակով Ծրագրով նախատեսված նյութը բաժանված է հետևյալ վեց մասերի.

I. Կինեմատիկա և դինամիկա

II. Պահպանման օրենքները մեխանիկայում: Հեղուկներ և գազեր:

III. Մոլեկուլային ֆիզիկա: Ջերմային երևույթներ:

IV. Էլեկտրաստատիկա: Հաստատուն հոսանքի օրենքները:

V. Մագնիսական դաշտ: Էլեկտրամագնիսական մակածում: Տատանումներ և ալիքներ:

VI. Օպտիկա: Հարաբերականության տեսության տարրերը:

Քվանտային ֆիզիկա: Ատոմի և միջուկի ֆիզիկա:

Քննական տոմսը պարունակում է երկու տեսական հարց (երկրորդը՝ տեսուի ձևով), որոնց առավելագույն գնահատականը 20 միավորային համակարգով 9 միավոր է (5+4 կամ 4+5):

«Ֆիզիկա-I» տարբերակի քննական տոմսը պարունակում է չորս խնդիր, որոնցից երկուսին կտրվի երկուական, իսկ մյուս երկուսին՝ համապատասխանաբար 3 և 4 միավոր ( $2 \times 2 + 1 \times 3 + 1 \times 4 = 11$ ), իսկ «Ֆիզիկա-II» տարբերակի քննական տոմսը՝ 5 խնդիր, որոնցից 4-ին կտրվի երկուական, իսկ մեկին՝ 3 միավոր ( $4 \times 2 + 1 \times 3 = 11$ ):

Առաջին տեսական հարցում տրված են այն բոլոր ենթահարցերը, որոնց անհրաժեշտ է պատասխանել գրավոր աշխատանքում, մանրամասն շարադրելով պահանջվող նյութը: Բանաձևերի արտածումը պարտադիր է, եթե հարցում չի նշված «առանց արտածման» արտահայտությունը:

Նկատի ունենալով այն հանգամանքը, որ 2001 թ. շրջանավարտներին միայն ֆիզիկայի X դասարանի դասընթացն է ուսուցանվել նոր, 2000 թ. լույս տեսած դասագրքով (Գ. Մելիքյան, Ռ. Գաբրիելյան, Ֆիզիկա-10, Երևան, «Լույս», 2000 թ.), Ծրագրի I, II, III մասերի և V մասի «Տատանումներ և ալիքներ» բաժնի հարցերի տրոհումը ենթահարցերի համապատասխանեցված է «Ֆիզիկա-9» (Ի. Կ. Կիկոին, Ա. Կ. Կիկոին, Երևան, Լույս, 1996) և «Ֆիզիկա-10» (Գ. Յու. Մյակիշև, Բ. Բ. Բուխովցև, Երևան, Լույս, 1992) դասագրքերում շարադրված նյութին:

Տեստային հարցերի բանկում, բացի Ե. Մ. Ղազարյան և ուրիշներ «Ֆիզիկա. հարցերի և առաջադրանքների ժողովածու»-ից կներառվեն նաև նոր «Ֆիզիկա-10» դասագրքում բերված հարցերը:

«Հարաբերականության տեսության տարրերը» թեմայի հարցերը քննական տոմսերում կներառվեն միայն տեստային հարցերի ձևով:

Քննական տոմսերում ընդգրկվելիք խնդիրների բանկը կազմում են՝ Ռ. Ավագյան և ուրիշներ «Ֆիզիկայի խնդիրների ժողովածու բուհ ընդունվողների համար» (Երևան, Լույս, 1996) խնդրագիրքը և Ռ. Հովհաննիսյան, Հ. Շարխատունյան, Է. Սարգսյան «Ֆիզիկայի խնդիրների և հարցերի ժողովածու, 9-10 դաս.» (Երևան, Լույս, 2000) խնդրագրքից ընտրված 3 և 4 միավորանոց մոտ 228 խնդիր (որոնց համարները տրված են Ծրագրի վերջում):

Քննական տոմսին պատասխանելիս անհրաժեշտ է 3 և 4 միավորանոց խնդիրների լուծումներն ուղեկցել համառոտ բացատրություններով:

Դիմորդների ուշադրությանն է ներկայացվում «Ֆիզիկա-I» և «Ֆիզիկա-II» տարբերակների մեկական նմուշ, որոնք իրենց ամբողջական տեսքով չեն ներառվի պաշտոնական քննական տոմսերում:

### ՔՆՆԱԿԱՆ ՀԱՐՑԱՏՈՄՍ

#### (I տարբերակ)

1 (5 միավոր)

Իդեալական գազ: Իդեալական գազի մոլեկուլային-կինետիկ տեսության հիմնական հավասարումը (առանց արտածման): Իդեալական գազի ճնշման կախումը մոլեկուլների քառասային շարժման միջին կինետիկ էներգիայից: Ջերմային (ջերմադինամիկական) հավասարակշռություն: Ջերմաստիճանը և մոլեկուլների քառասային շարժման միջին կինետիկ էներգիան որպես համակարգի ջերմային հավասարակշռության վիճակի բնութագրեր: Կապը ջերմաստիճանի (բացարձակ) և մոլեկուլների միջին կինետիկ էներգիայի միջև (առանց արտածման): Իդեալական գազի ճնշման կախումը բացարձակ ջերմաստիճանից և մոլեկուլների կոնցենտրացիայից (առանց արտածման): Բոլցմանի հաստատուն, նրա թվային արժեքը և չափողականությունը:

2 (4 միավոր)

2a. Ի՞նչ բանաձևով է որոշվում  $\nu$  հաճախությամբ լույսի ֆոտոնի էներգիան (0.5):

2b. Ի՞նչն են անվանում ֆոտոէֆեկտի «կարմիր սահման» (0.5):

2c. Ի՞նչն են անվանում էլքի աշխատանք (0.5):

2d. Գրել ֆոտոէֆեկտի «կարմիր սահմանի» և էլքի աշխատանքի կապն արտահայտող բանաձևը (0.5):

2e. Ինչու՞ ֆոտոէֆեկտ դիտվում է միայն ընկնող լույսի որոշակի հաճախություններից մեծ հաճախությունների դեպքում (1.0):

2f. Ի՞նչ բանաձևով կարելի է որոշել ֆոտոնի էներգիան, եթե հայտնի է լույսի ալիքի  $\lambda$  երկարությունը վակուումում (1.0):

3 (2 միավոր)

Ճառագայթը օդից անցնում է թափանցիկ դիելեկտրիկի մեջ: Անկման անկյունը հավասար է 45°-ի: Ինչի՞ է հավասար բեկման անկյունը: Դիելեկտրիկի բեկման ցուցիչը հավասար է  $\sqrt{2}$ -ի:

4 (2 միավոր)

Հեղուկի հիդրոստատիկ ճնշումը 2 մ խորության վրա հավասար է  $2.5 \cdot 10^4$  Պ-ի: Որոշել ճնշումը 0.08 մ խորության վրա:

5 (3 միավոր)

Հոսանքի ուժը կոճում փոքրացավ 12Ա-ից մինչև 8Ա, որի հետևանքով կոճի մագնիսական դաշտի էներգիան փոքրացավ 2Ջ-ով: Որոշել կոճի ինդուկտիվությունը:

6 (4 միավոր)

Ի բարձրություն ունեցող աշտարակից միաժամանակ նետում են երկու մարմին՝ առաջինն ուղղաձիգ դեպի վեր  $v_1$  սկզբնական արագությամբ, իսկ երկրորդը՝ ուղղաձիգ դեպի վար  $v_2$  սկզբնական արագությամբ: Գտնել այն  $\Delta t$  ժամանակամիջոցը, որը բաժանում է դրանց գետնին ընկնելու պահերը:

## ՔՆՆԱԿԱՆ ՀԱՐՑԱՏՈՄՍ (II տարբերակ)

1 (5 միավոր)

Մարմնի իմպուլս, նրա միավորը: Ուժի իմպուլս, նրա միավորը: Կապը ուժի իմպուլսի և մարմնի իմպուլսի փոփոխության միջև: Մարմինների փակ համակարգ: Իմպուլսի պահպանման օրենքը. ա). սայլակների փորձը ( $m_1 = m_2$ ;  $v_1 = -v_2$ ),

բ). տարբեր զանգվածներով և արագություններով սայլակների փորձը,

գ). իմպուլսի պահպանման օրենքի ձևակերպումը և մաթեմատիկական արտահայտությունը: Ոչ փակ համակարգի իմպուլսի փոփոխությունը:

2 (4 միավոր)

2a. Ինչպե՞ս է փոխվում իդեալական գազի ներքին էներգիան իզոթերմ սեղմման պրոցեսում (0.5):

2b. Գազը ստացավ 300 Ջ ջերմաքանակ և նրա ներքին էներգիան մեծացավ 200 Ջ-ով: Ի՞նչ աշխատանք կատարեց գազն այդ ընթացքում (0.5):

2c. Ի՞նչ կապ կա գազի վրա արտաքին ուժերի կատարած աշխատանքի և գազի կատարած աշխատանքի միջև: (0.5):

2d. Տալ ներքին էներգիայի սահմանումը (0.5):

2e. Ինչու՞ է ադիաբատ ընդարձակման պրոցեսում իդեալական գազը սառչում (1.0):

2f. Ինչպիսի՞ իզոպրոցեսի դեպքում է համակարգին հաղորդված ջերմաքանակը հավասար համակարգի ներքին էներգիայի փոփոխությանը: Պատասխանը հիմնավորել (1.0):

3 (2 միավոր)

Ինչպիսի՞ն պետք է լինի հոսանքի ուժը  $ZnSO_4$ -ի լուծույթում, որպեսզի 18000 վ-ի ընթացքում կատոդի վրա անջատվի  $306 \cdot 10^{-4}$  կգ ցինկ:

4 (2 միավոր)

Ջրաբաշխական մամլիչի փոքր միսոցի մակերեսը  $5 \cdot 10^{-4} \text{մ}^2$  է: Այդ միսոցի վրա կիրառված է 200 Ն ուժ: Որոշել մեծ միսոցի վրա ճնշման ուժը, եթե նրա մակերեսը  $5 \cdot 10^{-4} \text{մ}^2$  է: Շփումն անտեսել:

5 (2 միավոր)

Առաջին ֆոտոնի էներգիան  $3.3 \cdot 10^{-20}$  Ջ-ով մեծ է երկրորդ ֆոտոնի էներգիայից: Գտնել առաջին ֆոտոնի հաճախությունը, եթե երկրորդ ֆոտոնի հաճախությունը հավասար է  $3.2 \cdot 10^{14}$  Հց-ի:

6 (2 միավոր)

Տրանսֆորմատորը միացված է 110 Վ լարում ունեցող ցանցին: Առաջնային փաթույթի գալարների թիվը հավասար է 165-ի: Քանի՞ գալար պետք է ունենա երկրորդային փաթույթը, որպեսզի նրա ծայրերում լարումը լինի 8Վ:

7 (3 միավոր)

Հորիզոնական հարթ մակերևույթին գտնվող 2 կգ զանգվածով մարմինը շարժվում է  $0.2 \text{մ/վ}^2$  արագացմամբ, երբ արագացում հաղորդելիս դրան կապված զսպանակի երկարությունը 20.2սմ է: Եթե արագացում հաղորդելիս այդ նույն զսպանակի երկարությունը դառնում է 20.4 սմ, ապա մարմնի արագացումը հավասարվում է  $0.4 \text{մ/վ}^2$ : Գտնել զսպանակի սկզբնական երկարությունը և դրա կոշտությունը:

1. Ա. Վ. Պյորիշկին, Ն. Ա. Ռոդինա, Ֆիզիկա-7, Երևան, Լույս, 1999:
  2. Ա. Վ. Պյորիշկին, Ն. Ա. Ռոդինա, Ֆիզիկա-8, Երևան, Լույս, 1999:
  3. Ի. Կ. Կրկոն, Ա. Կ. Կրկոն, Ֆիզիկա-9, Երևան, Լույս, 1996:
  4. Գ. Յու. Մյակիշև, Բ. Բ. Բուխովցև, Ֆիզիկա-10, Երևան, Լույս, 1992:
  5. Գ. Գ. Մելիքյան, Ռ. Գ. Գաբրիելյան, Ֆիզիկա-10, Երևան, Լույս, 2000:
  6. Է. Ս. Ղազարյան և ուրիշներ, Ֆիզիկա, Հարցերի և առաջադրանքների ժողովածու, Երևան, Միտք, 1998:
  7. Ռ. Ս. Ավագյան և ուրիշներ, Ֆիզիկայի խնդիրների ժողովածու բուհ ընդունվողների համար, Երևան, 1996:
  8. Ռ. Հովհաննիսյան և ուրիշներ, Ֆիզիկայի խնդիրների և հարցերի ժողովածու 9-10, Երևան, Լույս, 2000:
- Ռ. Հովհաննիսյան, Հ. Շարխատունյան, Է. Սարգսյան «Ֆիզիկայի խնդիրների և հարցերի ժողովածու (9-10)» (Երևան, Լույս, 2000 թ.) դասագրքից ընտրված խնդիրների համարները \*)

\*) Խնդրագրքում բերված պատասխաններում կան վրիպակներ, ուստի վերը նշված խնդիրների ճշգրտված պատասխանները կիրառարակվեն մինչև մայիս՝ «Կրթություն» թերթում:

ԳԼՈՒԽ 1 1.43; 1.82; 1.83; 1.85; 1.87; 1.88; 1.89; 1.103; 1.104; 1.105; 1.117; 1.147; 1.148; 1.151; 1.153; 1.171; 1.172; 1.178; 1.191; 1.195; 1.197; 1.201; 1.206; 1.207; 1.208; 1.209; 1.214; 1.220; 1.228; 1.258; 1.269; 1.270:

ԳԼՈՒԽ 2 2.33; 2.42; 2.54; 2.58; 2.59; 2.96; 2.97; 2.99; 2.117; 2.118; 2.122; 2.123; 2.126; 2.127; 2.129; 2.135; 2.145; 2.146; 2.155; 2.160:

ԳԼՈՒԽ 3 3.5; 3.7; 3.13; 3.18; 3.38; 3.42; 3.48; 3.65; 3.70:

ԳԼՈՒԽ 4 4.12; 4.16; 4.21; 4.22; 4.29; 4.40; 4.77; 4.78; 4.81; 4.106; 4.112; 4.117; 4.119; 4.134; 4.160; 4.163; 4.165; 4.166; 4.171; 4.174; 4.201; 4.206; 4.217; 4.218; 4.220; 4.226; 4.236; 4.260; 4.261:

ԳԼՈՒԽ 5 5.13; 5.14; 5.43; 5.64; 5.67; 5.73; 5.82; 5.84; 5.87:

ԳԼՈՒԽ 6 6.38; 6.41; 6.54; 6.56; 6.68; 6.81; 6.87; 6.93; 6.106; 6.108; 6.110; 6.113; 6.119; 6.120; 6.127:

ԳԼՈՒԽ 7 7.9; 7.10; 7.40; 7.41; 7.49; 7.60; 7.67; 7.69; 7.77; 7.78; 7.83:

ԳԼՈՒԽ 8 8.9; 8.27; 8.49:

ԳԼՈՒԽ 9 9.22; 9.23; 9.38; 9.57; 9.58; 9.61; 9.62; 9.64; 9.67; 9.70; 9.103; 9.107; 9.112; 9.128; 9.134; 9.161:

ԳԼՈՒԽ 10 10.35; 10.36; 10.37; 10.39; 10.40; 10.57; 10.64; 10.70; 10.97; 10.103; 10.115; 10.121; 10.122; 10.140:

ԳԼՈՒԽ 11 11.37; 11.39; 11.52; 11.53:

ԳԼՈՒԽ 12 12.27; 12.30; 12.31; 12.49; 12.50; 12.59; 12.60; 12.95; 12.99; 12.100; 12.115:

ԳԼՈՒԽ 13 13.12; 13.14; 13.16; 13.20; 13.21; 13.36; 13.44; 13.45; 13.47; 13.56; 13.61; 13.62; 13.78; 13.79; 13.86:

ԳԼՈՒԽ 14 14.5; 14.6; 14.8; 14.12; 14.15; 14.17; 14.18; 14.21; 14.25; 14.26; 14.37; 14.58; 14.61; 14.63; 14.65; 14.75:

ԳԼՈՒԽ 15 15.6; 15.47; 15.54; 15.56; 15.57; 15.60; 15.63; 15.74; 15.81; 15.82; 15.89; 15.90; 15.91; 15.109; 15.115; 15.122; 15.123; 15.129; 15.130; 15.134:

ԳԼՈՒԽ 17 17.25; 17.42; 17.46:

ԳԼՈՒԽ 18 18.24:

### ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Հայ գրականության զարգացման շրջանները: Գրական սեռեր և ժանրեր: Առասպել և Էպոս: Հայ հնագույն առասպելներն ու վիպերգերը՝ «Վահագն», «Արա Գեղեցիկ և Շամիրամ», «Արտաշես և Արտավազը», «Հայկ և Բել»:

Մեսրոպ Մաշտոցը և հայ գրերի գյուտը:

5-րդ դարի հայ մատենագրության ընդհանուր բնութագիրը. Ագաթանգեղոս, Եզնիկ

Կողբացի, Փավստոս Բուզանդ, Ղազար Փարպեցի, Կորյուն: Մովսես Խորենացի. կյանքը, «Հայոց պատմություն»:

Գրիգոր Նարեկացի. կյանքը, տաղերը, «Մատյան ողբերգության» պոեմը:

Միջնադարի հայ բանաստեղծները (թվարկել): Ներսես Շնորհալի. «Ողբ եղեսիո» պոեմը: Նահապետ Զուլակ. «Հայրեններ»: Ֆրիկի կյանքը, պոեզիայի ընդհանուր բնութագիրը. «Բան պիտանի», «Գանգատ» բանաստեղծությունները:

Սայաթ-Նովա. կյանքը, ստեղծագործության ընդհանուր բնութագիրը (4-5 բանաստեղծության վերլուծություն):

Խաչատուր Աբովյան. կյանքը, ստեղծագործությունները: Աբովյանը հայ նոր գրականության հիմնադիր: «Վերջ Հայաստանի» վեպը. սյուժեն, գաղափարը, կերպարները:

Միքայել Նալբանդյան. գրողը, քննադատը և հրապարակախոսը: Նալբանդյանը բանաստեղծ (2-3 բանաստեղծության վերլուծություն):

Գաղափար գրական հիմնական ուղղությունների մասին` կլասիցիզմ, ռոմանտիզմ, ռեալիզմ:

Պետրոս Դուրյան. կյանքը, ստեղծագործությունը, բանաստեղծության հիմնական թեմաները. վերլուծել «Սիրել», «Դրժել», «Տրտուկ» բանաստեղծությունները:

Գաբրիել Սունդուկյան. ստեղծագործությունները (թվարկում): «Պեպո» կատակերգությունը. կոնֆլիկտը, կերպարները:

Հակոբ Պարոնյան. կյանքը, ստեղծագործությունները (թվարկել թեմաները), երգիծանքը: «Մեծապատիվ մուրացկաններ» վիպակի սյուժեն, կերպարները:

Բաֆֆի. ստեղծագործության (թվարկում) ընդհանուր բնութագիրը: «Սամվել» պատմավեպը. պատմական ժամանակաշրջանը, սյուժեն, գաղափարը, կերպարները:

Ալ. Շիրվանզադե. կյանքը, ստեղծագործությունը: «Քաոս» վեպը. սյուժեն, կերպարները: Համեմատություն «Պատվի համար» դրամայի հետ:

Մուրացյան. ստեղծագործության ընդհանուր բնութագիրը, Կամսարյանի կերպարը «Առաքյալը» վիպակում: «Գևորգ Մարգպետունի» պատմավեպը. պատմական ժամանակաշրջանը, սյուժեն, կերպարները:

Գրիգոր Չոհրապ. կյանքը, ստեղծագործության ընդհանուր բնութագիրը: Չոհրապը նորավեպի (նովելի) մեծ վարպետ: «Երջանիկ մահը», «Այիսկա», «Չաբուղոն» նորավեպերը (ևս երեք նովել դիմորդի ընտրությամբ):

Նար-Դոս. ստեղծագործության ընդհանուր բնութագիրը: Ժամանակի կյանքի ռեալիստական պատկերը «Մեր թաղը» պատմվածաշարում: «Սպանված աղավնի» վիպակի կերպարները:

Հովի. Թումանյան. կյանքը, ստեղծագործության ժանրային բազմազանությունը: Բանաստեղծությունները («Հայոց լեռներում», «Հայրենիքիս հետ», «Բարձրից»), քառյակները (8-10 հատ), պոեմները և բալլադները («Հառաչանք», «Անուշ», «Փարվանա», «Թմկաբերդի առումը»), արձակը («Գիջոր», «Քաջ Նազար»):

Ավ. Իսահակյան. կյանքը, ստեղծագործության ժանրային բազմազանությունը: Բանաստեղծությունները` «Գիշերն եկավ, զով հովն ընկավ», «Մի մրահոն աղջիկ տեսա», «Պանդուխտ որդին», «Ախ, մեր սիրտը լիքը դարդ, ցավ», «Մեր պատմիչներն ու գուսանները», «Ռավենայում», «Հայրենիքիս», «Հայրենի հողը», «Աբու-Լալա Մահարի» պոեմը, «Համբերանքի չիբուխը» պատմվածքը:

Միսաք Մեծարենց. կյանքը, պոեզիայի ընդհանուր բնութագիրը: «Սիրերգ», «Ձմռան պարզ գիշեր», «Արևիկ», «Աքսիաներու շուքին տակ», «Ջրտուք», «Հյուղը» բանաստեղծությունները:

Դանիել Վարուժան. կյանքը, բանաստեղծական շարքերի համառոտ բնութագիրը: «Հարճը» պոեմը, «Ձոն», «Տրոյանի ծովեր» (ևս 3-4 բանաստեղծություն դիմորդի ընտրությամբ):

Լևոն Շանթ. «Հին աստվածներ» դրաման. սյուժեն, կերպարները:

Վահան Տերյան. կյանքը, ստեղծագործության ընդհանուր բնութագիրը: «Տխրություն», «Հրաժեշտի գագել», «Աշխատ մեղեդի», «Fatum», «Գարուն», «Իջևում է գիշերն անգութ ու մթին», «Որպես Լաերտի որդին ... » (ևս 4-5 բանաստեղծություն դիմորդի ընտրությամբ):

Եղիշե Չարենց. կյանքը, ստեղծագործության ընդհանուր բնութագիրը: «Վահագն», «Հարդագողի ճամփորդները», «Տաղարան» շարքից երկու տաղ («Էլի գարուն կգա», «Ես իմ անուշ Հայաստանի»), «Թուղթ բանաստեղծ բարեկամիս` NN-ին, գրված Երևանից», «Անվերնագիր», «Իմ մահվան օրը» բանաստեղծությունները, «Դանթեական առասպել», «Ամբոխները խելագարված», «Դեպի յառն Մասիս», «Պատմության քառուղիներով» պոեմները, «Գանգրահեր տղան» չափածո նովելը:

Դերենիկ Դեմիրճյան. ստեղծագործության ժանրային բազմազանությունը: «Վարդանանք» վեպը. պատմական ժամանակաշրջանը, սյուժեն, կերպարները, Ավարայրի ճակատամարտի նշանակությունը:

Ստեփան Չոբյան. ստեղծագործության ընդհանուր բնութագիրը. պատմվածքների շարքերը (երկու պատմվածք դիմորդի ընտրությամբ):

Համաստեղ. ընդհանուր տեղեկություններ կյանքի և ստեղծագործության մասին. 2-3 պատմվածք` դիմորդի ընտրությամբ:

Ակսել Բակունց. կյանքը, ստեղծագործության ընդհանուր բնութագիրը. «Մթնածոր», «Մթնածորի չարքը», «Միրհավ», «Ալպիական մանուշակ», «Ծիրանի փող», «Խոնարի աղջիկը» (ևս 3-4 պատմվածք դիմորդի ընտրությամբ):

Շահան Շահնուր. ընդհանուր տեղեկություններ կյանքի և ստեղծագործության մասին. «Նահանջ առանց երգի» վեպը:

Կոստան Չարյան. կյանքի և ստեղծագործության ընդհանուր բնութագիրը: «Նավը լեռան

վրա» վեպը:

Գուրգեն Մահարի. կյանքը և ստեղծագործության բնութագիրը: «Ծաղկած փշալարեր» վիպակը:

Նաիրի Չարյան. «Արա գեղեցիկ» ողբերգությունը, «Երկու հանճարեղ գլուխ» բանաստեղծությունը:

Հովհաննես Շիրազ. «Թագադրում», «Հայ ժողովրդի երգը», «Մայրս», «Կուզեի նստել մի քարի վրա» (ևս 3-4 բանաստեղծությունն դիմորդի ընտրությամբ):

Համո Սահյան. ստեղծագործության ընդհանուր բնութագիրը, «Չես ասի ոչ մի բառով», «Անտառում», «Քարափը», «Մասրենի», «Անունդ տալիս», «Ինչու՞ հիշեցրի»:

Պարույր Սևակ. ստեղծագործության ընդհանուր բնութագիրը, ժողովածուները: «Անլռելի զանգակատուն» պոեմը, «Վարք մեծաց» բանաստեղծությունը:

Հրանտ Մաթևոսյան. ստեղծագործության ընդհանուր բնութագիրը: «Աշնան արև» վիպակը:

## **ԱՆԳԻՐ ՊԱՏԱՍԽԱՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՀԱՆՁՆԱԴՐՎՈՂ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ**

Առասպելներից՝ «Վահագնի ծնունդը»:

Մովսես Խորենացի՝ հատվածներ «Հայոց պատմությունից» («Թեպետև եմք ածու փոքր ... »՝ 4-5 տող, «Ողբամ գքեզ, Հայոց աշխարհ ... »՝ 10-15 տող):

Գրիգոր Նարեկացի՝ «Տաղ Վարդավառի», «Մատյան ողբերգության» (հատված):

Ֆրիկ՝ «Գանգառ» («Մեկն ի պապանց պարոնորդի ... » հատվածից):

Սայաթ-Նովա՝ «Աշխարհս մե փանջարա է»:

Միքայել Նալբանդյան՝ «Ազատություն», «Իտալացի աղջկա երգը» (հատված):

Պետրոս Դուրյան՝ «Տրտունջք», «Լճակ»:

Հովհ. Թումանյան՝ «Անուշ» («Նախերգանք»), «Թմկաբերդի առումը» («Նախերգանք»), «Փարվանա» (հատված), քառյակներ (դիմորդի ընտրությամբ):

Ավ. Իսահակյան՝ «Գիշերն եկավ, զով հովն ընկավ», «Մի մրահոն աղջիկ տեսա», «Ռավեննայում», «Աբու-Լալա Մահարի» 3-րդ սուրահը (ևս 2-3 բանաստեղծություն՝ դիմորդի ընտրությամբ):

Միսաք Մեծարենց՝ «Սիրերգ», «Արևիկ»:

Դանիել Վարուժան՝ «Ցորյանի ծովեր», «Ձոն»:

Լևոն Շանթ՝ «Հին աստվածներ»-ից «Իջեք, իջեք երազներ» հատվածը:

Վահան Տերյան՝ «Տիրություն», «Հրաժեշտի գագեթ» (ևս 2-3 բանաստեղծությունն դիմորդի ընտրությամբ):

Եղիշե Չարենց՝ «Վահագն», «Էլի գարուն կգա», «Անվերնագիր» (ևս 2-3 բանաստեղծությունն դիմորդի ընտրությամբ):

Պարույր Սևակ՝ «Անլռելի զանգակատուն» (հատված):

Հովհ. Շիրազ՝ «Թագադրում», «Հայ ժողովրդի երգը» (ևս 2-3 բանաստեղծությունն դիմորդի ընտրությամբ):

Համո Սահյան՝ «Մասրենի», «Անունդ տալիս»:

## **ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ**

1. Հ. Բախչինյան, Ս. Սարինյան, Հր. Թամրազյան «Հայ գրականություն» դասագիրք 9-րդ դասարանի համար, Եր., 2000 թ.:

2. Հր. Թամրազյան, Դ. Գասպարյան, Ժ. Քալանթարյան «Հայ գրականություն» դասագիրք 10-րդ դասարանի համար, Եր., 2000 թ.:

## **ՀԱՅՈՑ ԼԵՉԿԻ ԵՎ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԲԱՆԱԿՈՐ ԸՆԼՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԱՏՈՍՍԵՐԻ ԿԱԶՄԱՆ ՍԿԶԲՈՒՆՔՆԵՐԸ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՉԱՓԱՆԻՇՆԵՐԸ**

Հարցատոմսերը կազմվում են ընդունելության համար հայոց լեզու և գրականություն առարկաների նախապես հաստատված ծրագրերից քաղված հարցերով՝ ընդգրկելով ամբողջ դպրոցական ծրագիրը:

Յուրաքանչյուր հարցաթերթիկ բաղկացած է չորս հարցերից. երկու հարց՝ գրականությունից, երկուսը՝ լեզվից: Գրականության հարցերը ընտրվում են այնպես, որ մեկը լինի 9-րդ, մյուսը 10-րդ դասարանի ծրագրից: Հնարավոր դեպքում՝ մեկը արձակագրի, մյուսը՝ բանաստեղծի մասին: Հայոց լեզվի հարցերից մեկը տեսական է, մյուսը՝ նախադասության վերլուծություն:

Հարցաթերթիկը գնահատվում է 20 միավորանոց սանդղակով (դրական գնահատական է համարվում 8 միավորը), յուրաքանչյուր հարցը՝ 5 միավոր (բացարձակ չիմացության դեպքում՝ 0, ապա՝ 1, 2 և այլն): Գրականության կամ լեզվի երկու հարցերից անբավարար (մինչև 3 միավոր) գիտելիքի դեպքում, անկախ մյուս հարցերի պատասխանից, դիմորդը գնահատվում է անբավարար (8-ից ցածր):

Ահա քննական թերթիկի երկու նմուշ.

### **ԸՆԱԿԱՆ ԹԵՐԹԻԿ 1**

1. «Սասունցի Դավիթ» էպոսի գլխավոր կերպարները:

2. Միաք Մեծարենցը կյանքի, բնության և սիրո երգիչ (Նաև արտասանել երկու բանաստեղծություն):

3. Գոյականի հոլովումները:

4. Նախադասության վերլուծություն (ձևաբանական և շարահյուսական): (Մի՞թե դա միևնույն կեղծ հարաբերությունը չէ, որ դու ունես քո ծառաների ու հպատակների հետ, որոնք նույնպես խոնարհվում էին քեզ՝ շահերի կամ երկյուղի պատճառով):

## ՔԱՆԿԱՆ ԹԵՐԹԻԿ 2

1. Ֆրիկի կյանքը և ստեղծագործությունը (արտասանել հատվածներ):

2. Վարդանանք Դեմիրճյանի «Վարդանանք» պատմավեպում:

3. Ածական անուն. տեսակները, համեմատության աստիճանները:

4. Նախադասության վերլուծություն:

(Բայց երբ ճախողակ հանգամանքների շնորհիվ արքայական ընտանիքը տեղափոխվեց Գառնի, և Գևորգ իշխանը գնաց դեպի Ուտիք, երիտասարդ զույգի համար բացվեց լայն ասպարեզ, և նրանց հարաբերության պայմանները դյուրացան):

## ՔԻՄԻԱ

### ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՔԻՄԻԱ

**Ատոմամոլեկուլային ուսմունքը:** Ատոմ, քիմիական տարր, մոլեկուլ: Պարզ և բարդ նյութ: Քիմիական նյութի բանաձև: Այն արտահայտելու տարբեր ձևեր: Ալոտրոպիա: Չանգվածի ատոմական միավոր: Հարաբերական ատոմային և մոլեկուլային զանգված: Ավոգադրոյի թիվ: Մոլը որպես նյութի քանակի միավոր: Ավոգադրոյի օրենքը և գազի մոլային ծավալը: Գազային նյութի հարաբերական խտություն: Գազային նյութի մոլեկուլային զանգվածի որոշումն ըստ նրա հարաբերական խտության:

**Խառնուրդներ և քիմիական միացություններ:** Բաղադրության հաստատունության օրենքը: Միացության մեջ քիմիական տարրի զանգվածային բաժինը: Հաշվումներ ըստ նյութի բանաձևի: Քիմիական ռեակցիա: Էներգիայի և զանգվածի պահպանման օրենքը: Նշանակությունը քիմիայում: Քիմիական հավասարում:

**Ատոմի կառուցվածքը:** Միջուկ, էլեկտրոն: Ատոմի միջուկի բաղադրությունը. պրոտոն, նեյտրոն: Իզոտոպներ: Ատոմների էլեկտրոնային թաղանթների կառուցվածքը (մակարդակ, ենթամակարդակ, օրբիտալ): Էլեկտրոնային բանաձև: Մակարդակների և ենթամակարդակների պատկերումը բջիջների միջոցով:

**Քիմիական տարրերի հատկությունների փոփոխության պարբերական բնույթը:** Պարբերականության օրենքի ժամանակակից ձևակերպումը: Քիմիական տարրերի հատկությունների պարբերականությունն արտահայտող համակարգը. պարբերություն, խումբ, ենթախումբ: Տարրերի հատկությունների կախումը համակարգում դրանց գրաված դիրքից: Ատոմի շառավիղ: Էլեկտրաբացասականություն:

**Քիմիական կապ:** Քիմիական կապի առաջացումը էլեկտրոնային զույգի ընդհանրացումով: Կովալենտ կապ. ոչ բևեռային և բևեռային: Կովալենտ կապի առաջացման դոնորա-ակցեպտորային մեխանիզմը: Կովալենտ կապի հատկությունները: Իոնական, մետաղական և ջրածնային կապ: Վալենտականություն և օքսիդացման աստիճան: Միջմասնիկային կապերի բնույթը բյուրեղներում. ատոմական, մոլեկուլային, իոնական բյուրեղներ, բյուրեղներ մետաղական կապով: Բյուրեղային նյութերի հատկությունները:

**Քիմիական ռեակցիաների դասակարգումը.** միացման, քայքայման, տեղակալման, փոխանակման, իզոմերացման: Օքսիդա-վերականգնման ռեակցիաներ: Քիմիական ռեակցիաների ջերմային էֆեկտը: Ջերմաքիմիական հավասարումներ:

**Քիմիական ռեակցիայի արագությունը:** Արագության կախումը փոխազդող նյութերի բնույթից, կոնցենտրացիայից և ջերմաստիճանից: Կատալիզ և կատալիզատոր: Դարձելի քիմիական ռեակցիաներ: Քիմիական հավասարակշռություն և դրա տեղաշարժի պայմանները: Հավասարակշռության տեղաշարժը կախված ջերմաստիճանից, ռեակցող նյութերի կոնցենտրացիայից, ճնշումից:

Լուծույթներ: Լուծիչ և լուծված նյութ: Չհազեցած, հազեցած և գերհազեցած լուծույթներ: Լուծելիություն: Կախումը լուծվող նյութի բնույթից, ջերմաստիճանից: Գազային նյութի լուծելիության կախումը ճնշումից: Լուծույթում լուծված նյութի զանգվածային բաժինը (%): Լուծույթի մոլային կոնցենտրացիա:

**Էլեկտրոլիտային դիսոցում:** Էլեկտրոլիտային դիսոցման տեսության դրույթները: Դիսոցման աստիճան: Թույլ և ուժեղ էլեկտրոլիտներ: Թթուները, հիմքերը և աղերը ըստ էլեկտրոլիտային դիսոցման տեսության: Իոնափոխանակման ռեակցիաներ: Ռեակցիաների իոնական հավասարումներ:

**Էլեկտրոլիզ:** Էլեկտրոլիզը որպես օքսիդա-վերականգնման ռեակցիա: Ջրային լուծույթների և հալույթների էլեկտրոլիզը: Կատոդի և անոդի վրա ընթացող պրոցեսներ: Մետաղների էլեկտրաքիմիական լարվածության շարքը, կիրառական նշանակությունը:

**Օքսիդներ:** Թթվային, հիմնային և ամֆոտեր օքսիդներ: Օքսիդների անվանակարգումը, ստացման եղանակները, ֆիզիկական և քիմիական հատկությունները:

**Թթուներ:** Սահմանումը, դասակարգումը, անվանակարգումը, ստացման եղանակները,

ընդհանուր հատկությունները: Թթուների հայտնաբերման որակական ռեակցիաները:  
**Հիմքեր:** Սահմանումը, անվանակարգումը, ստացման եղանակները, հատկությունները:  
Ալկալիների ստացումը, հատկությունները, հայտնաբերման որակական ռեակցիաները:  
**Աղեր:** Սահմանումը, դասակարգումը, անվանակարգումը, ստացման եղանակները,  
հատկությունները: Աղերի հիդրոլիզը:

## ԱՆՕՐԳԱՆԱԿԱՆ ԶԻՄԻԱ

**Ջրածին:** Ատոմի և մոլեկուլի կառուցվածքը, տարածությունը բնության մեջ, ստացման լաբորատոր և արդյունաբերական եղանակները, ֆիզիկական և քիմիական հատկությունները: Կիրառումը:

**Ջուր:** Մոլեկուլի կառուցվածքը, ֆիզիկական և քիմիական հատկությունները: Բյուրեղահիդրատներ:

**Հալոգենների ընդհանուր բնութագիրը:** Ֆտորի, բրոմի և յոդի հատկությունների համեմատումը քլորի հատկությունների հետ: Հալոգենների միացությունները բնության մեջ, կիրառությունը:

**Քլոր:** Ատոմի և մոլեկուլի կառուցվածքը: Քլորը բնության մեջ, ստացման լաբորատոր և արտադրական եղանակները, ֆիզիկական և քիմիական հատկությունները: Քլորի և դրա միացությունների կիրառությունները: Քլորաջրածին. ստացումը և հատկությունները: Աղաթթու. քիմիական հատկությունները և կիրառությունը: Աղաթթվի աղերը և դրանց կիրառությունը: Քլորիդ իոնի հայտնաբերման որակական ռեակցիան:

**Պարբերական համակարգի 6-րդ խմբի գլխավոր ենթախմբի տարրերի ընդհանուր բնութագիրը:** Թթվածին. ատոմի կառուցվածքը: Թթվածինը բնության մեջ, ստացման լաբորատոր և արտադրական եղանակները, ալոտրոպիան, ֆիզիկական և քիմիական հատկությունները: Թթվածնի դերը բնության մեջ և կիրառությունը տեխնիկայում:

**Ծծումբ:** Ատոմի կառուցվածքը, բնական միացությունները, ալոտրոպիան, ֆիզիկական և քիմիական հատկությունները, կիրառությունը: Ծծմբաջրածին. ստացումը, ֆիզիկական և քիմիական հատկությունները: Ծծմբական թթու. հատկությունները: Ծծմբական թթվի արտադրության հիմքում ընկած քիմիական ռեակցիաները: Ծծմբական թթվի աղերը, կիրառությունը: Սուլֆատ-իոնի հայտնաբերման որակական ռեակցիան:

**Պարբերական համակարգի 5-րդ խմբի գլխավոր ենթախմբի տարրերի ընդհանուր բնութագիրը:** Ազոտ. ատոմի և մոլեկուլի կառուցվածքը, ֆիզիկական և քիմիական հատկությունները, կիրառությունը: Ամոնիակ. մոլեկուլի կառուցվածքը, ստացման լաբորատոր և արտադրական եղանակները, ֆիզիկական և քիմիական հատկությունները: Ամոնիումային աղեր: Ամոնիում-իոնի հայտնաբերման որակական ռեակցիան:

**Ազոտի (II) և (V) օքսիդները,** ստացումը և հատկությունները: Ազոտական թթու. ստացումը և հատկությունները: Ազոտական թթվի քիմիական հատկությունների առանձնահատկությունները: Ազոտական թթվի աղերը: Ազոտական պարարտանյութեր:

**Ֆոսֆոր:** Ատոմի կառուցվածքը, բնական միացությունները, ստացումը, ֆիզիկական և քիմիական հատկությունները, կիրառությունը: Ֆոսֆորի (V) օքսիդ. ստացումը և հատկությունները: Օրթոֆոսֆորական թթու. ստացումը և հատկությունները: Ֆոսֆորական պարարտանյութեր:

**Պարբերական համակարգի 4-րդ խմբի գլխավոր ենթախմբի տարրերի ընդհանուր բնութագիրը:** Ածխածին. ատոմի կառուցվածքը, ալոտրոպիան, քիմիական հատկությունները: Ածխածնի (II) և (IV) օքսիդները. ստացումը և հատկությունները: Ածխաթթու և դրա աղերը: Կարբոնատ-իոնի հայտնաբերման որակական ռեակցիան:

**Սիլիցիում:** Ատոմի կառուցվածքը, ստացումը, ֆիզիկական և քիմիական հատկությունները: Սիլիցիումի (IV) օքսիդ: Սիլիցիումի բնական միացությունները, դրանց կիրառությունները տեխնիկայում:

**Մետաղներ:** Տեղը պարբերական համակարգում, ստացման եղանակները (պիրո, հիդրո և էլեկտրամետալուրգիա), ֆիզիկական և քիմիական հատկությունները: Մետաղների կոռոզիան և դրա կանխումը:

**Ալկալիական մետաղներ:** Ընդհանուր բնութագիրը ըստ պարբերական համակարգում դրանց գրաված դիրքի և ատոմի կառուցվածքի: Նատրիումի և կալիումի ստացման եղանակները, ֆիզիկական և քիմիական հատկությունները: Նատրիումի և կալիումի բնական միացությունները, կիրառությունները: Կալիումական պարարտանյութեր:

**Պարբերական համակարգի 2-րդ խմբի գլխավոր ենթախմբի տարրերի ընդհանուր բնութագիրը:** Կալցիումի. ատոմի կառուցվածքը, բնական միացությունները, ստացման եղանակը, ֆիզիկական և քիմիական հատկությունները: Ջրի կոշտությունը, այն վերացնելու եղանակները:

**Ալյումինը և նրա միացությունները:** Ալյումինի օքսիդ և հիդրօքսիդ, ստացումը, ֆիզիկական և քիմիական հատկությունները, ամֆոտերությունը: Ալյումինի և նրա միացությունների կիրառությունները:

**Երկաթ:** Ատոմի կառուցվածքը, բնական միացությունները, ստացումը, ֆիզիկական և քիմիական հատկությունները: Երկաթի (II) և (III) օքսիդները և հիդրօքսիդները, ստացումը և հատկությունները: Թուջի և պողպատի ստացման հիմքում ընկած քիմիական ռեակցիաները: Երկաթի և դրա համաձուլվածքների դերը տեխնիկայում:

## ՕՐԳԱՆԱԿԱՆ ԲԻՄԻԱ

**Ուսումնասիրության առարկան:** Օրգանական միացությունների դասակարգումը: Դրանց հատկությունների կախումը կառուցվածքից: Բուլտերովի տեսության հիմնական դրույթները: Իզոմերիա: Քիմիական կապի բնույթը օրգանական միացություններում: Կապի ճեղքման տեսակները (ազատ ռադիկալային և իոնական): Գաղափար ազատ ռադիկալների մասին:

**Հագեցած ածխաջրածիններ:** Հագեցած ածխաջրածինների (ալկանների) հոմոլոգիական շարքը, դրանց էլեկտրոնային և տարածական կառուցվածքը ( $sp^3$  հիբրիդացում): Ալկանների անվանակարգումը և իզոմերիան: Ֆիզիկական և քիմիական հատկությունները, կիրառությունը: Հագեցած ածխաջրածինները բնության մեջ: Մեթան:

**Էթիլենային ածխաջրածիններ (ալկեններ),**  $sp^2$  հիբրիդացում,  $\sigma$  և  $\pi$  կապերը: Անվանակարգումը և իզոմերիան: Էթիլենի ստացման եղանակները, ֆիզիկական և քիմիական հատկությունները, կիրառությունը:

**Ընդհանուր գաղափար բարձրամոլեկուլային միացությունների մասին:** Մոնոմեր, պոլիմեր, պոլիմերման աստիճան, տարրական օղակ: Պոլիէթիլեն: Գաղափար դիենային ածխաջրածինների մասին: Բնական կաուչուկ, կառուցվածքը, քիմիական հատկությունները, կիրառությունը: Սինթետիկ կաուչուկ:

**Ացետիլեն:** Կառուցվածքի առանձնահատկությունները,  $sp$  հիբրիդացում, եռակի կապ: Ստացման եղանակները, ֆիզիկական և քիմիական հատկությունները, կիրառությունը

**Բենզոլ:** Էլեկտրոնային կառուցվածքը, քիմիական հատկությունները: Բենզոլի ստացման եղանակները, կիրառությունը:

**Ածխաջրածինների բնական աղբյուրները:** Նավթ, բնական և ուղեկցող գազեր: Նավթի թորումը: Նավթանյութերի կրեկինգը:

**Սահմանային միատոմ սպիրտներ:** Կառուցվածքը, անվանակարգումը, ֆիզիկական և քիմիական հատկությունները: Էթանոլ, ստացումը, հատկությունները և կիրառումը: Բազմատոմ սպիրտներ: Էթիլենգլիկոլ, գլիցերին:

**Ֆենոլ:** Կառուցվածքը, մոլեկուլում ատոմների փոխադարձ ազդեցությունը: Ֆենոլի քիմիական հատկությունները, դրանց համեմատությունը սպիրտների հատկությունների հետ: Ֆենոլի կիրառությունը:

**Ալդեհիդներ:** Կառուցվածքը, անվանակարգումը և քիմիական հատկությունները:

Մրջնալդեհիդի և քացախալդեհիդի ստացումը և կիրառությունը: Ալդեհիդների հայտնաբերման որակական ռեակցիան: Պոլիկոնդենսացում:

**Կարբոնաթթուներ:** Կարբօքսիլ խմբի կառուցվածքը: Կարբոնաթթուների ստացման եղանակները, ֆիզիկական և քիմիական հատկությունները: Միահիմն կարբոնաթթուներ, մրջնաթթու (առանձնահատկությունները): Քացախաթթու, ստեարինաթթու, օլեինաթթու:

**Էսթերներ:** Կառուցվածքը, ստացումը և քիմիական հատկությունները: Ճարպերը որպես էսթերներ: Ճարպերը բնության մեջ, դրանց քիմիական վերամշակումը: Օճառներ:

**Ածխաջրեր:** Գլյուկոզ, մոլեկուլի կառուցվածքը, ֆիզիկական և քիմիական հատկությունները: Գլյուկոզը բնության մեջ, կարևորությունը: Սախարոզ, հատկությունները, սախարոզի հիդրոլիզը, կիրառությունները: Օսլա և թաղանթանյութ: Քիմիական հատկությունները: Դրանց դերը բնության մեջ և կիրառությունը տեխնիկայում:

**Ամիններ:** Ամինները որպես օրգանական հիմքեր, նրանց փոխազդեցությունը ջրի և թթուների հետ: Անիլին, ստացումը և հատկությունները:

**Ամինաթթուներ:** Կառուցվածքը, ստացումը և քիմիական հատկությունները: Ալֆա-ամինաթթուները որպես սպիտակուցների կառուցվածքային միավորներ: Սպիտակուցների կառուցվածքը և կենսաբանական նշանակությունը: Գաղափար արհեստական և սինթետիկ մանրաթելերի մասին: Կապրոն:

## ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Ռուժիտիս Գ., Ֆելդման Ֆ., Քիմիա (7,8,9) Եր., «Լույս», 1996 թ.
2. Ռուժիտիս Գ., Ֆելդման Ֆ., Քիմիա (9 հավելված) Եր., «Բարձրագույն դպրոց», 1997 թ.
3. Ռուժիտիս Գ., Ֆելդման Ֆ., Ընդհանուր քիմիայի հիմունքներ (10) Եր., «Լույս», 1994 թ.
4. Լ. Սահակյան, Ա. Խաչատրյան, Ն. Բեյլերյան, Վ.Սարգսյան, Քիմիայի շտեմարան, Եր., «Չանգակ - 97», 1998 թ.
5. Լ. Սահակյան, Ռ. Ասատրյան, Կ. Ավետիսյան «Քիմիա» մաս 1, Եր., «Չանգակ-97», 1999 թ.

## ԲԻՄԻԱ

### Քննական տոմսի կառուցվածքը և գնահատման չափանիշները

#### Ոչ մասնագիտական տոմսը ներառում է.

1. 10 տեսուային հարցեր, որոնք գնահատվում են մեկական միավոր (կախված պատասխանի լրիվության աստիճանից կարող են գնահատվել 0,25, 0,5, 0,75 և 1 միավոր) և վերցված են գործող «քիմիայի շտեմարան»-ի 1-ին և 2-րդ մակարդակի տեստերից: Հաշվարկային բնույթի տեստերում, եթե լուծման ընթացքը ճիշտ է, սակայն կատարվել է թվաբանական սխալ, հարցը պետք է գնահատվի 0,75 միավոր: Բոլոր դեպքերում անհրաժեշտ է հիմնավորել պատասխանները:

2. Փոխարկումների 2 շղթաներ՝ անօրգանական և օրգանական քիմիայից, յուրաքանչյուրը 4 քայլից: Յուրաքանչյուր շղթան գնահատվում է 1 միավոր, քիմիական ռեակցիայի ճիշտ կազմված ամեն մի հավասարումը՝ 0,25 միավոր:

3. Մեկ վարժություն շտեմարանից, որը գնահատվում է 1 միավոր՝ 0,25 քայլով:

4. 2 խնդիր համապատասխան գլուխների առաջին բաժիններից (գնահատվում են երկուական միավոր՝ 0,5 քայլով) և մեկ խնդիր երկրորդ բաժիններից (գնահատվում է 3 միավոր՝ 0,5 քայլով): Եթե առկա է խնդրի քիմիական կողմը՝ գրված են քիմիական ռեակցիաները և այլ գործողություններ կատարված չեն, գնահատել 0,5 միավոր: Եթե բերված է միայն խնդրի մաթեմատիկական հաշվարկը և գրված չեն քիմիական ռեակցիաները, տալ առավելագույն միավորների կեսը: Խնդրի ճիշտ լուծման դեպքում, երբ կատարվել է միայն թվաբանական սխալ՝ առավելագույն միավորից հանել 0,5 միավոր:

Միավորների առավելագույն գումարը 20 միավոր է: Քննական ժամաքանակը՝ 240 րոպե:

Սասնագիտական տոմսը ունի նման կառուցվածք, սակայն այս դեպքում տեստերը և խնդիրները վերցված են «քիմիայի շտեմարանի» համապատասխան բաժինների 2-րդ և 3-րդ մակարդակի տեստերից և խնդիրներից:

Քննական տոմսերը ապահովում են դժվարության այնպիսի աստիճան, որ դիմորդը առանց հատուկ պատրաստվածության, դպրոցական գիտելիքներով կարողանա հաղթահարել ընդունելության քննությունների շեմը: Քննական տոմսերը կազմելիս ընտրվում են այնպիսի խնդիրներ, որոնք ձևակերպված են հստակ, ունեն միարժեք լուծում և բարդ մաթեմատիկական հաշվարկներ չեն պահանջում:

## **Նմուշ Տոմս (ոչ մասնագիտական)**

Բոլոր տեստերին և հարցերին տալ բացատրություններ և հիմնավորում:

1. Մաքուր նյութ է

- |                   |                        |
|-------------------|------------------------|
| 1. գրանիտը,       | 3. պղնձի<br>հանքաքարը, |
| 2. գետի<br>ավազը, | 4. թորած ջուրը:        |

2. Տարրերի էլեկտրաբացասականությունը մեծանում է

1. գլխավոր ենթախմբերում, կարգաթվի մեծացմանը զուգընթաց,
2. գլխավոր ենթախմբերում, կարգաթվի փոքրացմանը զուգընթաց,
3. միայն մեծ պարբերություններում, ձախից աջ,
4. միայն փոքր պարբերություններում, ձախից աջ:

3. 20 գ NaOH լուծել են 80 գ ջրում: Որքա՞ն է լուծված նյութի զանգվածային բաժինը (%) լուծույթում.

1.8,    2.10,    3.15,    4.20:

4. Նշված պրոցեսներից որո՞նք են օքսիդացման պրոցեսներ.

- |                          |                              |                                 |
|--------------------------|------------------------------|---------------------------------|
| 1. $H \rightarrow H^+$ , | 3. $Cl^- \rightarrow Cl^0$ , | 5. $Fe \rightarrow Fe^{2+}$ ,   |
| 2. $H \rightarrow H^-$ , | 4. $Br \rightarrow Br^-$ ,   | 6. $Cu^{2+} \rightarrow Cu^0$ : |

Պատասխանում ճիշտ համարների հաջորդականությունն է.

- |             |             |
|-------------|-------------|
| 1. 1, 2, 5, | 3. 1, 3, 4, |
| 2. 1, 3, 5, | 4. 2, 3, 6: |

5. Փակ անոթում պայթեցրել են 4 մլ թթվածնից և 4 մլ ջրածնից կազմված խառնուրդ: Ո՞ր գազը կմնա պայթյունից հետո և քանի՞ մլ.

- |                 |                 |
|-----------------|-----------------|
| 1. 2 մլ $H_2$ , | 3. 2 մլ $O_2$ , |
| 2. 3 մլ $O_2$ , | 4. գազ չի մնա:  |

Պատասխանը հիմնավորել հաշվարկով:

6. Գրել ամոնիումի, կալիումի և բարիումի հիդրոֆոսֆատների բանաձևերը:

Պատասխանում նշված աղերի մոլեկուլներում բոլոր ատոմների գումարային թիվն է.

- |        |        |
|--------|--------|
| 1. 24, | 3. 15, |
| 2. 31, | 4. 23: |

7.  $CaCO_3$  բաղադրությունն ունեցող բնական ի՞նչ նյութեր են հայտնի և ինչո՞վ են դրանք նման. ա) ագրեգատային վիճակով, բ) մոլեկուլի բաղադրությամբ, գ) բյուրեղացանցի կառուցվածքով, դ) ջրում չլուծվելու ունակությամբ:

- |             |          |
|-------------|----------|
| 1. ա, բ, դ, | 3. ա, բ, |
| 2. ա, բ, գ, | 4. գ, դ: |



6. Փոխազդեցության համար անհրաժեշտ նատրիումի հիդրօքսիդ պարունակող լուծույթի միջով  $\text{NO}_2$  գազ անցկացնելիս ստացվում է աղերի խառնուրդ: Գրել ռեակցիայի հավասարումը և պատասխանում տալ աղերի մոլային զանգվածների գումարային թիվը.

1. 154, 2. 164, 3. 138, 4. 170:

7. Երկու փորձանոթում գտնվում են պղնձի սուլֆատի որոշակի զանգվածներով լուծույթներ: Առաջինի մեջ մտցրել են երկաթի, իսկ երկրորդի մեջ՝ ցինկի հայտնի զանգվածներով թիթեղներ: Որոշ ժամանակ անց թիթեղները հասել են լուծույթներից և կշռել՝ ինչպես թիթեղները, այնպես էլ փոխարկումներից հետո մնացած լուծույթները: Պարզվել է, որ երկու փորձանոթների լուծույթների զանգվածները փոխվել են նույն չափով, իսկ երկաթի թիթեղի զանգվածի փոփոխությունը կազմել է  $a$  գ, ցինկի թիթեղինը՝  $b$  գ: Վերջիններս փոխհարաբերում են իրար այսպես.

1.  $a = b$ , 2.  $a > b$ , 3.  $a < b$ , 4.  $a = 0,1b$ :

8. Երկու տարբեր անոթներում դեհիդրման են ենթարկել  $a$  գ հեքսան և  $b$  գ ցիկլոհեքսան: Պարզվել է, որ երկու փորձում էլ բենզոլի հետ միասին անջատվել է ջրածնի նույն ծավալը: Հետևաբար կարելի է գրանցել, որ.

1.  $a = b$ , 2.  $a = 0,77b$ , 3.  $a > b$ , 4.  $a = 0,5b$ :

9. Ուլտրամանուշակագույն ճառագայթների ազդեցության տակ քլորը փոխազդեցության մեջ են դրել  $\text{RCOOH}$  կարբոնաթթվի հետ: Գրել ռեակցիայի հավասարումը՝ նկատի ունենալով, որ ստացվել է իզոմեր չունեցող (ածխածնային շղթայի անփոփոխության պայմանով) մոնոքլորածանցյալ՝  $\text{RCICOOH}$ : Հայտնի է նաև, որ R-ում ածխածնի ատոմների թիվը մեծ է մեկից: Ներկայացնել կարբոնաթթվի մոլեկուլում  $\text{sp}^3$  հիբրիդացման վիճակում գտնվող ածխածնի ատոմների թիվը:

1. 2, 2. 4, 3. 5, 4. 7:

10. Ստորև բերված  $n^\circ$ ր նյութերի օգնությամբ կարելի է գյուկոզը տարբերել սախարոզից.

1. Na, 2.  $\text{Cu}(\text{OH})_2$ , 3.  $\text{Ag}_2\text{O}$ , 4.  $\text{Ca}(\text{OH})_2$ , 5. Mg: Գրել ռեակցիաների հավասարումները: Պատասխանում ճիշտ ընտրված նյութերի համարներն են.

1. 1,3,4, 2. 1,4,5, 3. 2,3, 4. 3,5:

11. Գրել փոխարկումների հավասարումները, նշելով պայմանները  
 $\text{w/ NH}_3 \rightarrow \text{NH}_4\text{HCO}_3 \rightarrow \text{NaHCO}_3 \rightarrow \text{Na}_2\text{CO}_3 \rightarrow \text{NaHCO}_3 \rightarrow \text{NaCl}$

HCl

$\text{p/ CaC}_2 \rightarrow ? \rightarrow \text{բենզոլ} \rightarrow ? \rightarrow \text{անիլին} ?$

գ/ Կազմել հետևյալ նյութերի միջև ընթացող փոխարկումների հավասարումները.  
 $\text{CaCl}_2, \text{Na}_2\text{CO}_3, \text{HNO}_3, \text{Fe}_2\text{O}_3$

12.  $\text{H}^\circ\text{N}_2$  էթիլենային ածխաջրածին և որքան պետք է վերցնել, որպեսզի դրա կատալիտիկ հիդրատացման հետևանքով 50% ելքով ստացվի 28,75 մլ միատոմ սպիրտ ( $\rho = 0,8$  գ/մլ), որը կազմում է 0,5 մոլ:

13. Հավասար թվով ածխածնի ատոմներ պարունակող ալկանի, ալկենի և ալկինի 2,8 լ խառնուրդը կարող է փոխազդել 17,4 գ արծաթի օքսիդի (ամոնիակային լուծույթ) հետ, կամ միացնել 28 գ բրոմ: Որոշել էլային խառնուրդում ածխաջրածինների ծավալային բաժինները (%):

14. Կալիումի պերմանգանատի, կալիումի և պղնձի (II) նիտրատների խառնուրդի զանգվածը ջերմային քայքայման հետևանքով փոխվել է 31,8 գրամով: Պինդ մնացորդը լուծել են 119,4 գ ջրում և ստացել լուծույթ ու չլուծված մաս: Վերջինս տաքացման պայմաններում փոխազդեցության մեջ է դրվել աղաթթվի հետ: Ճախսվել է 35% զանգվածային բաժնով 73 գ աղաթթու: Հաշվել կալիում տարրի զանգվածային բաժինը (%) լուծույթում, եթե հայտնի է նաև, որ աղերի ջերմային քայքայումից ստացված գազերը կալիումի հիդրօքսիդի հետ կարող են առաջացնել 50,5 գ աղ:

Բոլոր պատասխանները հիմնավորել:

## ՄԱԹԵՄԱՏԻԿԱ

### **Թվաբանություն, հանրահաշիվ և անալիզի հիմունքներ**

Բնական թվեր (N), գործողություններ նրանց հետ: Պարզ և բաղադրյալ թվեր, ամենափոքր ընդհանուր բազմապատիկ, ամենամեծ ընդհանուր բաժանարար, դրանք գտնելու

եղանակները: 2, 3, 5, 9, 10 թվերի վրա բաժանելիության հայտանիշները:

Ամբողջ թվեր (Z) և ռացիոնալ թվեր (Q), գործողություններ նրանց հետ: Ռացիոնալ թվերի համեմատումը: Հաշվել թվի մասը և տոկոսը: Հակադարձ խնդիրներ:

Իրական թվեր (R): Թվային առանցք, թվային միջակայքեր: Իրական թվի բացարձակ արժեքը (մոդուլը), նրա երկրաչափական իմաստը: Արտահայտել երկարության, մակերեսի, ծավալի, զանգվածի և ժամանակի մեկ միավորը մեկ այլ միավորով:

Բնական, ամբողջ և ռացիոնալ ցուցիչով աստիճաններ: Իրական թվի n աստիճանի արմատի սահմանումը և հատկությունները: Կրճատ բազմապատկման բանաձևերը:

Թվային արտահայտություններ, փոփոխականներով արտահայտություններ և դրանց ձևափոխությունները: Նույնաբար հավասար արտահայտություններ:

Հավասարումներ: Հավասարման արմատը, լուծումների բազմությունը: Համարժեք հավասարումներ: Հավասարումների համակարգեր:

Մեկ փոփոխականով բազմանդամ, նրա աստիճանը և արմատը: Գծային հավասարում: Քառակուսի հավասարում և նրա արմատների բանաձևը: Վիետի թեորեմը: Քառակուսի եռանդամ, քառակուսի եռանդամի վերլուծումը գծային արտադրիչների:

Անհավասարումներ: Անհավասարման լուծումները: Համարժեք անհավասարումներ: Անհավասարումների համակարգեր:

Հաջորդականություններ: Թվաբանական պրոգրեսիա, նրա բնութագրիչ հատկությունը, n-րդ անդամի և առաջին n անդամների գումարի բանաձևերը: Երկրաչափական պրոգրեսիա, նրա բնութագրիչ հատկությունը, n-րդ անդամի և առաջին n անդամների գումարի բանաձևերը: Անվերջ նվազող երկրաչափական պրոգրեսիայի անդամների գումարի բանաձևը: Խնդիրներ թվաբանական և երկրաչափական պրոգրեսիաների վերաբերյալ:

Ֆունկցիայի գաղափարը: Ֆունկցիայի որոշման տիրույթը և արժեքների բազմությունը: Ֆունկցիայի գրաֆիկը: Աճող, նվազող, զույգ, կենտ և պարբերական ֆունկցիաներ:

$$y = ax + b, y = ax^2 + bx + c, y = k/x, y = ax^3, y = \sqrt{x}$$

Ֆունկցիաների հատկություններն ու գրաֆիկները:

$y = \sin x, y = \cos x, y = \operatorname{tg} x, y = \operatorname{ctg} x$  եռանկյունաչափական ֆունկցիաների սահմանումները, հատկությունները և գրաֆիկները: Առնչություններ միևնույն արգումենտի եռանկյունաչափական ֆունկցիաների միջև: Բերման բանաձևերը: Երկու անկյունների գումարի (տարբերության) սինուսի, կոսինուսի և տանգենսի բանաձևերը: Կրկնակի և կես անկյան եռանկյունաչափական ֆունկցիաների բանաձևերը:  $\sin a \pm \sin b$  և  $\cos a \pm \cos b$  արտահայտությունների ձևափոխությունը արտադրյալի:  $\sin a \sin b, \cos a \cos b, \sin a \cos b$  արտահայտությունների ձևափոխությունը գումարի:  $\sin x = a, \cos x = a, \operatorname{tg} x = a, \operatorname{ctg} x = a$  հավասարումների լուծումները:

Աստիճանային ( $y = x^n, n \in \mathbb{Z}$ , ցուցչային ( $y = a^x, a > 0, a \neq 1$ ) և ( $y = \log_a x: a > 0, a \neq 1$ )

լոգարիթմական ֆունկցիաների սահմանումները, հատկությունները և գրաֆիկները:

Արտադրյալի, քանորդի և աստիճանի լոգարիթմների բանաձևերը: Մի հիմքով լոգարիթմից մի այլ հիմքով լոգարիթմի անցնելու բանաձևը:

Կատարել նույնական ձևափոխություններ բազմանդամների, փոփոխականներ պարունակող կոտորակների, ինչպես նաև աստիճանային, ցուցչային, լոգարիթմական և եռանկյունաչափական ֆունկցիաներ պարունակող արտահայտությունների հետ:

Լուծել իռացիոնալ, ցուցչային, լոգարիթմական, եռանկյունաչափական, բացարձակ արժեքներ և պարամետրեր պարունակող հավասարումներ, անհավասարումներ և դրանց համակարգեր:

Լուծել խնդիրներ՝ հավասարումներ կամ հավասարումների համակարգեր կազմելու միջոցով:

Ածանցյալի սահմանումը: Նրա երկրաչափական իմաստը: Ֆունկցիայի գրաֆիկի շոշափողի հավասարումը:  $y = x^n, (n \in \mathbb{Z}), y = a^x (a > 0, a \neq 1, y = \sin x, y = \cos x, y = \operatorname{tg} x$  ֆունկցիաների ածանցյալները: Երկու ֆունկցիաների գումարի, արտադրյալի և քանորդի ածանցյալները:  $y(kx + b)$  տեսքի բարդ ֆունկցիայի ածանցման կանոնը:

Միջակայքում ֆունկցիայի աճման (նվազման) բավարար պայմանը: Ֆունկցիայի էքստրեմումի գաղափարը: Էքստրեմումի անհրաժեշտ պայմանը: Էքստրեմումի բավարար պայմանը: Ֆունկցիայի մեծագույն և փոքրագույն արժեքները: Ածանցյալի գաղափարի օգտագործումը ֆունկցիայի աճումը, նվազումը, էքստրեմումները հետազոտելիս և ֆունկցիայի գրաֆիկը կառուցելիս:

## ԵՐԿՐԱԶՊՓՈՒԹՅՈՒՆ

Ուղիղ, ճառագայթ, հատված, նրա երկարությունը: Հատվածի միջնուղղահայացը: Անկյուն, նրա աստիճանային մեծությունը: Սուր, ուղիղ, բութ և փռված անկյուններ: Կից և հակադիր անկյուններ: Անկյան կիսորդը և նրա հատկությունը:

Չուղահեռ և ուղղահայաց ուղիղներ: Ուղիղների զուգահեռության հայտանիշները:

Եռանկյուն: Եռանկյան միջնագիծ, կիսորդ, բարձրություն և միջին գիծ: Եռանկյան ներքին անկյունների գումարը: Եռանկյունների հավասարության հայտանիշները: Հավասարասրուն, հավասարակողմ եռանկյուն: Ուղղանկյուն եռանկյունների հավասարության հայտանիշները: Թալեսի թեորեմը: Պյութագորասի թեորեմը: Առնչություններ ուղղանկյուն եռանկյունների կողմերի և անկյունների միջև: Ուղղանկյուն եռանկյան ներքնաձիգիս տարված բարձրության հատկությունները: Սինուսների թեորեմը: Կոսինուսների թեորեմը: Եռանկյունների լուծումը:

Քառասկյուն, զուգահեռագիծ, ուղղանկյուն, շեղանկյուն, քառակուսի, սեղան: Չուգահեռագծի, ուղղանկյան, շեղանկյան հատկությունները: Սեղանի միջին գծի հատկությունը:

Շրջանագիծ և շրջան: Կենտրոն, լար, տրամագիծ, շառավիղ: Շրջանագծի աղեղ և շոշափող: Սեկտոր և սեգմենտ: Շրջանագծի և նրա աղեղի երկարությունները: Անկյան ռադիանային չափը: Կենտրոնական անկյուն: Ներգծած անկյուն և նրա չափը: Եռանկյան ներգծյալ և արտագծյալ շրջանագծեր:

Բազմանկյուն, նրա կողմերը, անկյունագծերը: Ուռուցիկ բազմանկյուն, նրա անկյունների գումարը: Ներգծյալ և արտագծյալ բազմանկյուններ: Կանոնավոր բազմանկյուններ: Կանոնավոր բազմանկյան կողմի երկարության արտահայտումը արտագծյալ և ներգծյալ շրջանագծերի շառավիղների միջոցով:

Եռանկյան, ուղղանկյան, զուգահեռագծի, շեղանկյան, քառակուսու և սեղանի մակերեսների բանաձևերը: Կանոնավոր բազմանկյան մակերեսի արտահայտումը արտագծյալ և ներգծյալ շրջանագծերի շառավիղների միջոցով: Շրջանի և սեկտորի մակերեսների բանաձևերը:

Համաչափություն կետի (կենտրոնի), ուղղի (առանցքի), հարթության նկատմամբ, զուգահեռ տեղափոխություն, պտույտ: Նմանություն, նրա գործակիցը: Նման պատկերներ, նրանց մակերեսների և պարագծերի հարաբերությունը: Եռանկյունների նմանության հայտանիշները:

Հարթություն, հարթությունների զուգահեռությունը: Ուղղի և հարթության զուգահեռությունը, ուղղահայացությունը: Տրված կետից հարթությանը տարված ուղղահայաց և թեք, թեքի պրոյեկցիան: Թեորեմ երեք ուղղահայացների վերաբերյալ: Հարթությունների ուղղահայացությունը: Հարթությունների զուգահեռության և ուղղահայացության հայտանիշները: Ուղղի և հարթության կազմած անկյունը: Երկու հարթությունների կազմած անկյունը (երկնիստ անկյուն), նրա գծային անկյունը: Հարթ պատկերի ուղղանկյուն պրոյեկցիայի մակերեսը: Կետի հեռավորությունը հարթությունից, ուղղի հեռավորությունը նրան զուգահեռ հարթությունից, երկու զուգահեռ հարթությունների հեռավորությունը:

Բազմանիստեր, նրանց գագաթները, կողերը, նիստերը և անկյունագծերը: Ռեղիդ և թեք պրիզմաներ: Կանոնավոր պրիզմա: Չուգահեռանիստ, նրա անկյունագծերի հատկությունները: Ուղղանկյուն զուգահեռանիստ: Խորանարդ: Բուրգ, նրա հիմքը, բարձրությունը, կողմային կողերը և կողմային նիստերը: Կանոնավոր բուրգ, նրա հարթագիծը: Հատած բուրգ:

Պտտման մարմիններ: Գլան, նրա հիմքերը, բարձրությունը և առանցքը: Կոն, նրա գագաթը, հիմքը, ծնորդը, բարձրությունը: Հատած կոն: Գունդ, նրա կենտրոնը, տրամագիծը: Գնդային սեկտոր և սեգմենտ: Գնդի հարթ հատույթների հատկությունները: Գնդի մեծ շրջանը և շրջանագիծը:

Բազմանիստերի և պտտման մարմինների մակերևույթները: Գնդային մակերևույթ (սֆերա): Պրիզմայի, բուրգի, հատած բուրգի, գլանի, կոնի, հատած կոնի կողմային և լրիվ մակերևույթների մակերեսների և ծավալների բանաձևերը: Գնդային սեկտորի ծավալի բանաձևը: Նման մարմինների ծավալների հարաբերությունը:

Լուծել երկրաչափական խնդիրներ երկրաչափորեն և եռանկյունաչափության կիրառմամբ:

## **Գրականություն**

1. Վիլենկին Ն. և ուրիշներ, Մաթեմատիկա, 4-րդ դասարան, Երևան «Լույս», 1987-92 թթ.:
2. Վիլենկին Ն. և ուրիշներ, Մաթեմատիկա, 5-րդ դասարան, Երևան «Լույս», 1987-92 թթ.:
3. Մակարիչև Յու. և ուրիշներ, Հանրահաշիվ, 6-8-րդ դասարաններ, Երևան «Լույս», 1991-96 թթ.:
4. Կոլմոգորով Ա. և ուրիշներ, Հանրահաշիվ և անալիզի հիմունքներ, 9-10-րդ դասարաններ, Երևան «Լույս», 1994-1996 թթ.:
5. Պոգորեյով Ա. և ուրիշներ, Երկրաչափություն, 6-10-րդ դասարաններ, Երևան «Լույս», 1988-93 թթ.:
6. Աթանասյան Լ. և ուրիշներ, Երկրաչափություն, 6-8-րդ դասարաններ, Երևան, «Լույս», 1991-96 թթ.:
7. Աթանասյան Լ. և ուրիշներ, Երկրաչափություն, 9-10-րդ դասարաններ, Երևան, «Լույս», 1991-96 թթ.:

## **ՀՀ Բուհերի 2001-2002 ուսումնական տարվա ընդունելության մաթեմատիկայի քննության խնդիրների բանկ**

1. «Մաթեմատիկայի խնդիրների ժողովածու» (Լավաշ) Ի. Խաչատրյանի խմբագրությամբ: Երևան, 1991 թ.

1-10, 21-90, 101-150, 191-250, 271-600, 621-770, 781-790, 801-900, 931-1780, 1981-1990, 2001-2050, 2361-2370, 2381-2400, 2411-2428, 2441-2452, 2461-2470, 2511-2518, 2531-2540, 2671-2694, 2696-2707, 2709-2718, 2725-2738, 2740, 2744-2747, 2750-2759, 2761-2765, 2787-2789, 2791-2795, 2798-2810, 2831-2837, 2859-2870, 2881-2900, 2902-2910, 2912-2916, 2944, 2946-2953, 2955-2963, 2965-2967, 2969-2972, 2974-3020, 3025-3034, 3036-3041, 3047-3054, 3458, 3464, 3498, 3501, 3509, 3513, 3517, 3520, 3530, 3533, 3543, 3544, 3549, 3550, 3551, 3562, 3564, 3571, 3575, 3576, 3579, 3709, 3718, 3720, 3724, 3744, 3753, 3754, 3756, 3813, 3816, 3818, 3823, 3826, 3827, 3836, 3838, 3852, 3867, 3919, 3921, 3923, 3924, 3936, 3938-

3942, 3947-3950, 3982-3984, 3995, 4000, 4063, 4066, 4071, 4080, 4087, 4092, 4096, 4097, 4125, 4129, 4142, 4150, 4190, 4220, 4224, 4232, 4233, 4237, 4241, 4242, 4291, 4325, 4342, 4350, 4358, 4638-4642, 4790-4838, 4868-4870, 4921-4940, 4951-4955, 4957-4960, 4983, 4985, 5019-5022, 5031-5034:

2. «Մաթեմատիկայի խնդիրների շտեմարան» Ռ. Ավետիսյան, Ռ. Դավթյան, Ռ. Տոնոյան (Երկրորդ հրատարակություն Երևան, 2000 թ.)

1ա 1-18, 1բ 34-47, 1գ 7-24, 1դ 1-54, 2ա 1-60, 2բ 1-27, 29-54, 2գ 1-60, 3ա 1-54, 3բ 1-14, 23-42, 3գ 1-60, 3դ 1-55, 4ա 1-60, 4բ 1-60, 4գ 1-65, 4դ 1-59, 5ա 1-66, 5բ 1-67, 5գ 1-96, 5դ 1-10, 15-27, 32-37, 6ա 1-60, 6բ 1-81, 6գ 1-84, 6դ 1-41, 44-59, 64-95, 7ա 1-60, 7բ 1-73, 7գ 1-60, 7դ 1-50, 8ա 1-63, 8բ 1-77, 8գ 1-6, 23-51, 9ա 6-38, 9բ 1-60, 9գ 1-60, 9դ 1-50, 61-74, 10ա 1-47, 52-59, 10բ 3-60, 62-66, 10գ 1-54, 10դ 1-6, 13-77, 11ա 1-60, 11բ 1-42, 11գ 1-59, 11դ 1-60, 12ա 1-60, 12բ 1-56, 12գ 1-59, 61-83, 12դ 1-84, 13ա 1-60, 13բ 1-60, 13գ 1-60, 13դ 1-60, 14ա 1-64, 14բ 1-60, 14գ 1-60, 64-80, 14դ 1-32, 34-53:

3. «Խնդիրներ դիմորդների համար» Հ. Առաքելյան, Ռ. Ավետիսյան, Գ. Գևորգյան, Վ. Չաքարյան, Ա. Սահակյան (Երևան, 2001 թ.)

23-26, 37-52, 60-63, 78-83, 85-92, 98-107, 123-139, 150-159, 165-169, 175-189, 195-199, 216-232, 234, 285-289, 325, 326, 328-336, 338-342, 344, 346-352, 354, 356-362, 364, 367, 368, 371, 373, 375-382, 387-400, 403, 406-412, 420, 422-430, 432-440, 445, 448, 450-453, 456, 457, 465-467, 470, 472, 473, 475, 478-480, 483:

### Հարցատոմսի կառուցվածքը

ՀՀ բուհերի մաթեմատիկայի ընդունելության քննության հարցատոմսը բաղկացած է 8 խնդիր-վարժությունից, որոնցից յուրաքանչյուրը գնահատվում է 2,5 միավոր: Հարցատոմսի առաջին երեք առաջադրանքները պարզագույն խնդիր-վարժություններ են, որոնց լուծման համար պահանջվում են տարրական գիտելիքներ մաթեմատիկայից, հաջորդ երեքը՝ միջին բարդության են, իսկ վերջին երկուսի լուծման համար անհրաժեշտ են մաթեմատիկայի հիմնավոր գիտելիքներ:

Հարցատոմսում ընդգրկված առաջադրանքներն ընտրվում են ծրագրի հետևյալ բաժիններից.

ա) երկու խնդիր երկրաչափությունից (մեկը՝ հարթաչափությունից, մեկը՝ տարածաչափությունից),

բ) տեքստային խնդիր.

գ) խնդիր ածանցյալի կիրառության վերաբերյալ, արտահայտության պարզեցում կամ նրա արժեքի հաշվում.

դ) եռանկյունաչափական հավասարում կամ եռանկյունաչափական արտահայտության արժեքի հաշվում.

ե) ցուցչային, լոգարիթմական, հանրահաշվական, իռացիոնալ հավասարում կամ հավասարումների համակարգ.

զ) ցուցչային, լոգարիթմական, հանրահաշվական, իռացիոնալ անհավասարում կամ անհավասարումների համակարգ.

է) առաջադրանք հետևյալ բաժիններից՝ Վիետի ուղիղ և հակադարձ թեորեմները, պրոգրեսիա, մոդուլ պարունակող հավասարում, անհավասարում (կամ դրանց համակարգեր):

զ)-է) առաջադրանքներից մեկը կարող է լինել պարամետրով:

### Գրավոր աշխատանքի ստուգման և գնահատման չափանիշները

Հարցատոմսի յուրաքանչյուր խնդրի լուծում գնահատվում է մյուսներից անկախ:

Սևագրությունը չի ստուգվում և չի գնահատվում:

Յուրաքանչյուր խնդիր գնահատվում է

0, 0.5, 1, 1.5, 2, 2.5

միավորով:

Խնդիրը գնահատվում է 2.5 միավոր, եթե ստացվել է ճիշտ պատասխան և բոլոր քայլերը հիմնավորված են:

### Հարցատոմսերի նմուշներ

#### Տարբերակ 1

1. Գտնել  $f(x) = \frac{x-3}{x^2+7}$  ֆունկցիայի փոքրագույն արժեքը  $[-1; 0]$  միջակայքում:

2. Լուծել հավասարումը.  $x - \sqrt{x+1} = 5$ :

3. Լուծել հավասարումը.  $\sqrt{3} \cos(p - x) + \sin x = \sqrt{2}$  :

4. ABC հավասարասրուն եռանկյան մեջ AD միջնագիծը  $3\sqrt{2}$  է և AC հիմքի հետ կազմում է  $45^\circ$  անկյուն: Գտնել եռանկյան մակերեսը:

5. Լուծել անհավասարումը.  $\log_{x+2} \frac{7x+8}{2} \geq 2$ :

6. Երկու տակառ պարունակում են ջրի և սպիրտի խառնուրդ: Ջրի և սպիրտի քանակներն առաջինում հարաբերում են ինչպես 3:2, իսկ երկրորդում՝ 7:3: Քանի՞ դոյլ պետք է վերցնել յուրաքանչյուր տակառից, որպեսզի ստացվի 12 դոյլանոց խառնուրդ, որում այդ հարաբերությունը լինի 5:3:

7. Լուծել հավասարումը.  $||3-2x|-1|=2|x|$ :

8. SABCD կանոնավոր քառանկյուն բուրգի ABCD հիմքի կողմը a է, իսկ բուրգի բարձրությունը՝  $a\sqrt{2}$  : Բուրգին ներգծված գնդային մակերևույթը շոշափում է SAD նիստը K կետում: Գտնել K կետով և AB կողով տարված հատույթի մակերեսը:

## Տարբերակ 2

1.  $(a_n)$  թվաբանական պրոգրեսիայում  $S_{11} = 22$ : Գտնել  $a_6$ -ը:

2. Գտնել  $y = \frac{2x^3}{1-3x^2}$  ֆունկցիայի կրիտիկական կետերը:

3. Լուծել անհավասարումը.  $\lg(4 + 3x) > 2\lg \sqrt{5x}$  :

4. A և B նավակայանների միջակա հեռավորությունը շոգենավը հոսանքի ուղղությամբ անցնում է 5 ժամում, իսկ հոսանքին հակառակ՝ 6 ժամում: Քանի՞ ժամում այդ հեռավորությունը կանցնի լաստը:

5. Գտնել ուղղանկյուն զուգահեռանիստի ծավալը, եթե նրա անկյունագծի և հիմքի հարթության կազմած անկյունը  $45^\circ$  է, իսկ հիմքի կողմերը 6 և 8 են:

6. Լուծել հավասարումը.  $2\sin x \cos x - \cos 2x = \sqrt{2} \sin 4x$  :

7. a-ի ինչ արժեքների դեպքում  $(a^2 - 4)x^2 + (a + 2)x + 2 = 0$  հավասարումն ունի գոնե մեկ արմատ:

8. ABC եռանկյանն արտագծած է շրջանագիծ, որին C կետում տարված է շոշափող: A կետի հեռավորությունն այդ շոշափողից 25 է, իսկ B-ի հեռավորությունը՝ 16: Հաշվել ABC եռանկյան մակերեսը, եթե  $AB=20$ :

## ԿԵՆՍԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

### ԾՐԱԳԻՐ

### ԲՈՒՅՍԵՐ, ԲԱԿՏԵՐԻԱՆԵՐ, ՍՆԿԵՐ, ԶԱՐԱՔՈՍԵՐ

Բույսերի բազմազանությունը (ծառատեսակներ, թփեր, խոտաբույսեր, միամյա, երկամյա, բազմամյա բույսեր): Արմատ: Առանցքային և փնջածև արմատային համակարգեր: Արմատի աճը: Արմատի գոտիները (հատվածները): Ջրի կլանումը արմատի կողմից: Արմատների ձևափոխությունները:

Ընձյուղներ և բողբոջներ: Բողբոջների կառուցվածքը և տեսակները: Ընձյուղի աճը երկարությամբ: Տերևաթիթեղի բջջային կառուցվածքը: Ջրի գոլորշիացումը բույսերի կողմից: Տերևների ձևափոխությունները: Տողունի կառուցվածքը: Տողունի աճը հաստությամբ: Տարեկան օղակներ: Ջրի և հանքային աղերի տեղաշարժը ցողունի միջով: Օրգանական նյութերի տեղաշարժը ցողունի միջով: Կոճղարմատ, պալար, սոխուկ:

Ծաղիկ: Ծաղկի կառուցվածքը: Ծաղկաբույլեր: Խաչածև փոշոտումը միջատների և քամու միջոցով: Ինքնափոշոտում: Ծաղկավոր բույսերի բեղմնավորումը: Պտուղների և սերմերի առաջացումը: Երկշաքիլ բույսերի սերմերի կառուցվածքը: Միաշաքիլ բույսերի սերմերի կառուցվածքը:

Բուսական հյուսվածքներ:

Ծաղկավոր բույսերի բաժանումը խմբերի: Միաշաքիլ և երկշաքիլ բույսերի դասերի բնութագիրը:

Ջրիմուռներ: Միաբջիջ կանաչ ջրիմուռներ: Բազմաբջիջ թելանման կանաչ ջրիմուռներ:

Կանաչ մամուռ կկվավուշ:

Պտեր: Կառուցվածքը և բազմացումը:  
Մերկասերմեր: Բազմազանությունը, բազմացումը և նշանակությունը: Ծածկասերմ (ծաղկավոր) բույսերի համառոտ բնութագիրը:  
Բակտերիաներ: Բակտերիաների կառուցվածքն ու կենսագործունեությունը:  
Բակտերիաների դերը բնության մեջ և մարդու կյանքում: Հիվանդաբեր բակտերիաներ:  
Սնկեր: Գլխարկավոր սնկեր: Բորբոսասնկեր և դրոժներ:  
Քարաքոսեր:

## ԿԵՆՂԱՆԻՆԵՐ

Կենդանիների և բույսերի միջև եղած նմանություններն ու տարբերությունները:  
Նախակենդանիներ: Սովորական ամեոբա, կանաչ Էվգլենա, հողաթափիկ ինֆուզորիա (կենսամիջավայրը, կառուցվածքի և կենսագործունեության առանձնահատկությունները):  
Աղեխորշավորների տիպ: Քաղցրահամ ջրերի պոլիպ հիդրայի արտաքին և ներքին կառուցվածքի և կենսագործունեության առանձնահատկությունները: Հիդրայի բազմացումը:  
Տափակ որդերի տիպ: Սպիտակ պլանարիա և եզան երիզորդ (կենսամիջավայրը, արտաքին և ներքին կառուցվածքի, սննդառության, բազմացման և զարգացման առանձնահատկությունները):  
Կլոր որդերի տիպ: Մարդու ասկարիդ (կենսամիջավայրը, արտաքին կառուցվածքը, մաշկամկանային պարկը, մարմնի խոռոչը, մարսողության օրգանները, բազմացումը և զարգացումը):  
Օղակավոր որդերի տիպ: Անձրևորդ (կենսամիջավայրը, արտաքին կառուցվածքը, մաշկամկանային պարկը, մարմնի խոռոչը, մարսողության օրգանները, արտաթորության արյունատար, նյարդային համակարգերը, բազմացումը):  
Փափկամարմինների տիպ: Ավազանի խխունջ (կենսակերպը, արտաքին և ներքին կառուցվածքը, բազմացումը):  
Հողվածոտանիների տիպ:  
Գետի խեցգետին (կենսամիջավայրը, արտաքին կառուցվածքը, մկանունքը, մարմնի խոռոչը, մարսողության համակարգը, արյունատար համակարգը, արտաթորության օրգանները, նյարդային համակարգը և զգայարանները):  
Խաչասարդ (կենսամիջավայրը, արտաքին կառուցվածքը, որսացանցը, սարդի որս բռնելը, սննդառությունը, շնչառությունը, արյունատար համակարգը, բազմացումը):  
Մայիսյան բզեզ (կենսամիջավայրը, արտաքին կառուցվածքը, մարսողական, արյունատար, շնչառական, արտաթորության, նյարդային և սեռական համակարգերը, բազմացումը և զարգացումը): Միջատների լրիվ և թերի կերպարանափոխությամբ զարգացումը:  
Քորդավորների տիպ: Նշտարիկը որպես ստորակարգ քորդավոր կենդանի (կենսակերպը և արտաքին կառուցվածքը, քորդան, մարսողության, շնչառության, արյունատար, արտաթորության և նյարդային համակարգերը):  
Ձկների դաս: Գետի պերկեսի արտաքին և ներքին կառուցվածքի և կենսագործունեության առանձնահատկությունները:  
Երկկենցաղների դաս: Գորտի արտաքին և ներքին կառուցվածքի և կենսագործունեության առանձնահատկությունները:  
Սողունների դաս: Ճարպիկ մողեսի արտաքին և ներքին կառուցվածքի և կենսագործունեության առանձնահատկությունները:  
Թռչունների դաս: Թխակապույտ աղավալու արտաքին և ներքին կառուցվածքի և կենսագործունեության առանձնահատկությունները:  
Կաթնասունների դաս: Ընտանի շան արտաքին և ներքին կառուցվածքի և կենսագործունեության առանձնահատկությունները:  
Քորդավորների հիմնական առանձնահատկությունները:

## ՄԱՐԴԸ ԵՎ ՆՐԱ ԱՌՈՂՋՈՒԹՅՈՒՆԸ

Ներածություն: Հյուսվածքներ: Օրգաններ և օրգանների համակարգեր: Օրգանիզմի ֆունկցիաների կարգավորման եղանակները (հումորալ և նյարդային կարգավորում):  
Նյարդային համակարգ: Նյարդային համակարգի նշանակությունը: Նյարդային հյուսվածք: Ռեֆլեքս: Ռեֆլեքսային աղեղ: Ողնուղեղի կառուցվածքը և ֆունկցիաները: Գլխուղեղի կառուցվածքը և նրա բաժինների ֆունկցիաները: Մեծ կիսագնդերի կառուցվածքը, կիսագնդերի կեղևի նշանակությունը:  
Հենաշարժիչ համակարգ: Հենաշարժիչ համակարգի ֆունկցիաները: Ոսկրահյուսվածք: Ոսկրերի կառուցվածքը, աճը, բաղադրությունը: Ոսկրերի միացումը: Մարդու կմախքը: Մարդու կմախքի առանձնահատկությունները՝ կապված ուղիղ քայլվածքի և աշխատանքային գործունեության հետ:  
Մկաններ: Մկանային հյուսվածքի տեսակները, կառուցվածքը, տեղադրվածությունը և ֆունկցիաները:  
Օրգանիզմի ներքին միջավայրը: Արյան նշանակությունը: Արյան բաղադրությունը: Արյան մակարդումը: Էրիթրոցիտների կառուցվածքը և ֆունկցիաները: Արյան փոխներարկում: Լեյկոցիտների կառուցվածքը և ֆունկցիաները: Իմունիտետ:  
Արյան շրջանառություն: Արյան շրջանառության նշանակությունը: Սիրտ: Արյունատար

անորթներ: Արյան շրջանառության մեծ և փոքր շրջաններ: Սրտի ինքնավարությունը: Սրտի ցիկլը: Սրտի աշխատանքի կարգավորումը: Արյան ճնշում և անոթազարկ (պուլս): Արյան հոսքի արագությունը:

Շնչառություն: Շնչառության նշանակությունը: Շնչառական օրգանների կառուցվածքը և ֆունկցիաները: Շնչառական շարժումներ: Թոքերի կենսական տարողությունը: Գազափոխանակությունը թոքերում և հյուսվածքներում:

Մարսողության: Մարսողության օրգանների կառուցվածքը և ֆունկցիաները: Մարսողության ուսումնասիրման մեթոդները: Մարսողությունը բերանի խոռոչում: Մարսողությունը ստամոքսում: Մարսողությունը բարակ և հաստ աղիքներում: Ներծծում:

Նյութերի փոխանակություն: Ներզատիչ գեղձերի դերը նյութափոխանակության կարգավորման գործում: Վիտամիններ և դրանց նշանակությունը:

Մաշկ: Մաշկի կառուցվածքը և ֆունկցիաները: Մաշկի դերը ջերմակարգավորման գործում:

Արտաթորություն: Միզարտադրության համակարգի կառուցվածքը և ֆունկցիաները:

Նյութափոխանակության արգասիքների արտաթորման նշանակությունը:

Բազմացում և զարգացում: Մարդու սեռական օրգանների կառուցվածքը և ֆունկցիաները: Բեղմնավորում: Սաղմի և պտղի զարգացումը:

Չգայարաններ: Չգայարաններ և դրանց նշանակությունը: Անալիզատորներ: Աչքի կառուցվածքը և ֆունկցիաները: Լսողության օրգանի կառուցվածքը և ֆունկցիաները: Հավասարակշռության, մկանային զգացողության, շոշափելիքի, հոտառության և համի օրգաններ:

Բարձրագույն նյարդային գործունեություն: Ոչ պայմանական ռեֆլեքսներ և դրանց նշանակությունը: Պայմանական ռեֆլեքսներ և դրանց նշանակությունը: Պայմանական ռեֆլեքսների առաջացման մեթոդները և պայմանները: Պայմանական ռեֆլեքսների արգելակումը:

## **ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԿԵՆՍԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ**

### ***Բջջաբանության հիմունքները:***

Բջջաբանության կառուցվածքն ու ֆունկցիաները (բջջաբանություն, պլազմատիկ թաղանթ, ֆագոցիտոզ, պինոցիտոզ): Ցիտոպլազման և նրա օրգանոիդները: Բջջակորիզ: Պրոկարիոտ բջիջներ: Կյանքի ոչ բջջային ձևեր՝ վիրուսներ: Բջջի քիմիական բաղադրությունը: Անօրգանական նյութեր (ջուր, աղեր): Սպիտակուցների քիմիական բաղադրությունը, կառուցվածքը, հատկությունները և ֆունկցիաները: Ածխաջրեր, ճարպեր: Լուկլեինաթթուներ, ԴՆԹ, ՌՆԹ (լուկլեինաթթուների կենսաբանական դերը, ԴՆԹ-ի կառուցվածքը, կրկնապատկումը, ՌՆԹ-ի կառուցվածքը, ֆունկցիաները):

Նյութերի փոխանակությունը, ԱԵՖ (նյութերի փոխանակության ֆունկցիաները, ԱԵՖ-ի դերը բջջի էներգետիկ և պլաստիկ փոխանակություններում): Էներգետիկ փոխանակությունը բջջում: ԱԵՖ-ի սինթեզը (գլիկոլիզ, թթվածնային ճեղքում):

Պլաստիկ փոխանակություն: Սպիտակուցի կենսասինթեզը (սպիտակուցի կենսասինթեզի նշանակությունը, ԴՆԹ-ի գաղտնագիրը, տրանսկրիպցիա, փոխադրող ՌՆԹ, մատրիցային սինթեզի ռեակցիաները, տրանսլյացիա, ֆերմենտների դերը, էներգետիկական): Ֆոսֆոսինթեզ (լուսային և մթնային փուլերը, նշանակությունը կենդանի բնության համար): Քեմոսինթեզ:

Օրգանիզմների բազմացումը և անհատական զարգացումը:

Բջջի բաժանումը: Միտոզ: Օրգանիզմների բազմացման ձևերը (անսեռ, սեռական բազմացում, սեռական բջիջների զարգացում): Մեյոզ: Բեղմնավորում (կրկնակի բեղմնավորում, պարթենոգենեզ): Օրգանիզմների անհատական զարգացումը՝ օստոգենեզ (սաղմի զարգացումը, հետսաղմային զարգացումը):

### ***Գենետիկայի հիմունքները:***

Գենետիկական որպես գիտություն օրգանիզմների ժառանգականության և փոփոխականության մասին: Ժառանգականության ուսումնասիրության հիբրիդոլոգիական մեթոդը:

Հիբրիդների առաջին սերնդի միակերպությունը: Մենդելի առաջին օրենքը: Ժառանգման միջանկյալ բնույթը: Ճեղքավորման օրենքի վիճակագրական բնույթը:

Ժառանգման օրինաչափությունների բջջաբանական հիմունքները (գամետների մաքրության վարկածը և նրա բջջաբանական հիմունքները, ալելային գեներ): Երկհիբրիդային խաչասերում: Մենդելի երկրորդ օրենքը: Երկհիբրիդային ճեղքավորման բջջաբանական հիմունքները: Շղթայակցված ժառանգման երևույթը և սեռի գենետիկական: Գեների փոխներգործությունը: Գեների բազմակի ներգործությունը: Մարդու գենետիկական (ուսումնասիրման մեթոդները) և նրա նշանակությունը բժշկագիտության և առողջապահության համար:

Մոդիֆիկացիոն փոփոխականություն (ռեակցիայի նորմա, մոդիֆիկացիոն փոփոխականության վիճակագրական օրինաչափությունները):

Մուտացիոն փոփոխականություն (գենային, քրոմոսոմային, սոմատիկ մուտացիաներ, մուտացիաների հաճախությունը և դրանց պատճառները): Ցիտոպլազմային ժառանգականություն:

### ***Պոպուլյացիաների գենետիկա:***

Բույսերի, կենդանիների և մանրէների սելեկցիա: Ժամանակակից սելեկցիայի խնդիրները: Բույսերի սելեկցիայի մեթոդները: Խաչաձև փոշոտվող բույսերի ինքնափոշոտումը: Հետերոզիսի երևույթը: Արհեստական և բնական ընտրությունը բույսերի սելեկցիայում: Պոլիպլոիդիա: Հեռավոր հիբրիդացում: Կենդանիների սելեկցիայի առանձնահատկությունները: Ընտանի կենդանիների հետերոզիզը: Արտադրողների փորձարկումն ըստ սերնդի: Միկրոօրգանիզմների սելեկցիա: Կենսատեխնոլոգիա:

***Էվոյուցիոն ուսմունք***

Դարվինի ուսմունքի հիմնական դրույթները:

Տեսակ: Տեսակի չափանիշները:

Պոպուլյացիան` Էվոյուցիայի միավոր:

Ժառանգականություն և փոփոխականություն (ոչ ժառանգական կամ մոդիֆիկացիոն փոփոխականություն, ժառանգական փոփոխականություն):

Արհեստական ընտրություն` կենդանիների ցեղերի և բույսերի սորտերի Էվոյուցիայի գործոնները (ցեղատեսակների և սորտերի բազմազանությունը, ցեղատեսակների և սորտերի առաջացումը, նոր ցեղատեսակների և սորտերի ստացումը, արհեստական ընտրության ստեղծագործական դերը):

Գոյության կռիվ (բազմազան ինտենսիվությունը, գոյության կռիվի ձևերը):

Բնական ընտրություն, Էվոյուցիայի այլ գործոններ (բնական ընտրության էությունը, ընտրությունը պոպուլյացիաների մեջ, բնական ընտրության ստեղծագործական դերը, արհեստական և բնական ընտրության ներգործության համեմատությունը: Բնական ընտրության ձևերը: Էվոյուցիայի այլ գործոններ:

Օրգանիզմների հարմարվածությունը և նրա հարաբերականությունը (հարմարվածության բազմազանությունը, հարմարվածության առաջացումը, հարմարվածության հարաբերականությունը):

Նոր տեսակների առաջացումը (Դարվինը տեսակառաջացման մասին, միկրոէվոյուցիա, աշխարհագրական և Էվոլոգիական տեսակառաջացում, Էվոյուցիայի արդյունքները):

***Օրգանական աշխարհի զարգացումը:***

Մակրոէվոյուցիա: Մակրոէվոյուցիայի սաղմնաբանական և հնէաբանական ապացույցները: Օրգանական աշխարհի Էվոյուցիայի գլխավոր ուղիները (արոմորֆոզ, իդիոադապտացիա, ընդհանուր դեգեներացիա, Էվոյուցիայի տարբեր ուղիների հարաբերակցությունը):

***Մարդու զարգացումը:***

Մարդու և կենդանիների կառուցվածքի ընդհանուր գծերը: Մարդու և կենդանիների սաղմերի զարգացման նմանությունը: Մարդու և մարդանման կապիկների նմանությունը և տարբերությունը: Անթրոպոգենեզի շարժիչ ուժերը (կենսաբանական գործոնները, աշխատանքը որպես մարդու Էվոյուցիայի կարևոր գործոն, կյանքի հասարակական եղանակը որպես մարդու Էվոյուցիայի գործոն):

***Էվոլոգիայի հիմունքները:***

Էվոլոգիայի խնդիրները: Էվոլոգիական գործոններ: Գործոնների ազդեցությունը օրգանիզմի վրա: Սահմանափակող գործոն: Միջավայրի հիմնական աբիոտիկ գործոնները և դրանց նշանակությունը կենդանի բնության համար (լույս, ջերմաստիճան, խոնավություն):

Օրգանիզմների հարմարվածությունը բնության սեզոնային փոփոխություններին (սեզոնայնությունը բնության մեջ, ձմեռային հանգստի վիճակը): Կենսաբանական ռիթմերի պատճառները, լուսապարբերականություն:

Տեսակը` Էվոլոգիական միավոր: Պոպուլյացիայի Էվոլոգիական բնութագիրը, պոպուլյացիաների թվակազմի կարգավորումը:

Էվոլոգիական համակարգեր (կենսատերկրացենոզ, սննդային կապեր, Էներգիայի կորուստները սննդային շղթաներում): Փոփոխությունները կենսատերկրացենոզներում, թվակազմի տատանումները, կենսատերկրացենոզի փոխարինումը: Մարդու կողմից ստեղծվող կենսատերկրացենոզները:

***Կենսոլորտի վերաբերյալ ուսմունքի հիմունքները:***

Կենսոլորտը և նրա սահմանները: Կենդանի կյուլթի հատկությունները: Երկրի շրջանառությունը և Էներգիայի փոխարկումները կենսոլորտում: Ատոմների կենսաժին գաղթը: Միկրոօրգանիզմների դերը կյուլթերի շրջանառության մեջ: Օրգանիզմների դերը կենսոլորտի Էվոյուցիայում: Բնության օրինաչափությունների խախտումը մարդու կողմից:

**ՀԱՐՑԱՏՈՄՍԻ ՆՄՈՒՇ**

***Տեսական հարցեր***

1. Օրգանիզմների բազմազան ձևերը (բույսերի և կենդանիների անսեռ բազմացումը, բույսերի և կենդանիների սեռական բազմացումը, կենդանիների սեռական բջիջների զարգացման փուլերը): (3 միավոր)

2. Ի՞նչ հետևանքների կբերի Էկոհամակարգից բուսակեր միջատների վերացումը: (1 միավոր)
3. Բնորոշեք «հոմոզիգոտ օրգանիզմ» և «հետերոզիգոտ օրգանիզմ» հասկացությունները: (1 միավոր)
4. Մաշկի կառուցվածքը և ֆունկցիաները (կառուցվածքը և ֆունկցիաները, մաշկի դերը օրգանիզմի ջերմակարգավորման մեջ): (2 միավոր)
5. Ոսկրերի միացման ի՞նչ ձևեր գիտեք: Բերեք մեկական օրինակ: (1 միավոր)
6. Ինչպիսի՞ բջիջներ կան հիդրայի արտաքին շերտում: Նշեք դրանց ֆունկցիաները: (1 միավոր)
7. Ի՞նչ դեր է կատարում արմատը բույսի կյանքում: (1 միավոր)
- Խնդիրներ**
1. Բազմամատուրությունը ժառանգվում է որպես աուտոսոմային դոմինանտ հատկանիշ, իսկ հեմոֆիլիան՝ որպես ռեցեսիվ, X քրոմոսոմին շղթայակցված հատկանիշ: Ընտանիքում, որտեղ ամուսինը տառապում էր հեմոֆիլիայով, իսկ կինը բազմամատ էր, ծնվեց մատների նորմալ թվով, հեմոֆիլիկ երեխա: Գտնել այդ ընտանիքում մատների նորմալ թվով, առողջ երեխա ծնվելու հավանականությունը, ի՞նչ սեռի կլինի նա: (2 միավոր)
2. Օրվա ընթացքում քանի՞ ժամ են կծկված լինում մարդու սրտի փորոքները, եթե մարդը գտնվում է հարաբերական հանգստի վիճակում: /1 միավոր/  
Թեստային հարցեր /յուրաքանչյուրը 0,5 միավոր/:
1. Նոր տեսակի առաջացումով A. ավարտվում է միկրոէվոյուցիան, B. ավարտվում է մակրոէվոյուցիան, C. դադարում է գոյության կռիվը, D. դադարում է նոր մուտացիաների ծագումը:
2. Կորիզակում տեղի է ունենում A. սպիտակուցների սինթեզը, B. ԱԵՖ-ի սինթեզը, C. ԴՆԹ-ի սինթեզը, D. ռիբոսոմների մեծ և փոքր մասերի ձևավորումը:
3. Հոմոլոգ քրոմոսոմների միջև կոնյուգացիան տեղի է ունենում A. մեյոզի առաջին բաժանման պրոֆազում, B. մեյոզի երկրորդ բաժանման պրոֆազում, C. մեյոզի առաջին բաժանման անաֆազում, D. մեյոզի երկրորդ բաժանման անաֆազում:
4. Ողորկ Էնդոպլազմային ցանցի վրա տեղի է ունենում A. սպիտակուցների սինթեզ, B. լիպիդների և ածխաջրերի սինթեզ, C. լիզոսոմների ձևավորում, D. Ճիշտ են A և C պատասխանները:
5. ԱԵՖ չի սինթեզվում A. լիզոսոմներում, B. ցիտոպլազմայում, C. միտոքոնդրիումներում, D. քլորոպլաստներում:
6. Ալելային գեները A. տեղադրված են հոմոլոգ քրոմոսոմներում, B. մեյոզի ժամանակ հայտնվում են միևնույն գամետում, C. տեղադրված են միևնույն քրոմոսոմում, D. ճիշտ են B և C պատասխանները:
7. Արտաքին և ներքին հատկանիշների ամբողջությունը իրենից ներկայացնում է օրգանիզմի A. գենոտիպը, B. ֆենոտիպը, C. գենոֆոնդը, D. ռեակցիայի նորման:
8. Կենդանիների նոր ցեղատեսակների և բույսերի նոր սորտերի ստեղծման գլխավոր շարժիչ ուժը A. արհեստական ընտրությունն է, B. մեկուսացումն է, C. գոյության կռիվն է, D. ճիշտ պատասխանը բացակայում է:
9. Տեսողական գոտին գտնվում է մարդու գլխուղեղի մեծ կիսագնդերի կեղևի A. ծոծրակային բլթում, B. ճակատային բլթում, C. գագաթային բլթում, D. քունքային բլթում:
10. Բերանի խոռոչում ֆերմենտները ճեղքում են A. սպիտակուցները, B. նուկլեինաթթուները, C. ածխաջրերը, D. ճարպերը:
11. Միջատները շնչում են A. թոքերով, B. տրախեաներով, C. տրախեաներով և թոքերով, D. խռիկներով:
12. Մողեսի սիրտը A. երկխորշ է, B. եռախորշ է, փորոքում միջնապատ չունի, C. եռախորշ է, փորոքում ունի ոչ լրիվ միջնապատ, D. քառախորշ է:
13. Գլխավոր արմատից աճող արմատները կոչվում են A. հավելյալ B. հենարանային, C. կողքային արմատներ, D. ռիզոիդներ:
14. Մուկորը պատկանում է A. հաբեթասնկերի խմբին, B. բորբոսասնկերի խմբին, C. խմորասնկերի խմբին, D. ճիշտ պատասխանը բացակայում է:

**ԿԵՆՍԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ ԱՌԱՐԿԱՅԻՑ ԲՈՒՇԵՐԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹՅԱՆ ՔՆՆՈՒԹՅԱՆ ԸՆԹԱՑՔՈՒՄ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԻ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՉԱՓԱՆԻՇՆԵՐԸ**

Գրավոր քննության տևողությունը 4 ժամ է: Հարցատոմսը կազմված է 3 բաղկացուցիչ մասերից.

1) 7 տեսական հարցեր, որոնցից մեկի գնահատականը՝ 3 միավոր, մեկինը՝ 2 միավոր, մնացած հինգինը՝ մեկական միավոր, ընդամենը՝ 10 միավոր (գնահատման քայլը 0,25 միավոր):

2) 2 խնդիր, գնահատականը 2 և 1 միավոր, ընդամենը՝ 3 միավոր (գնահատման քայլը 0,25 միավոր),

3) 14 թեստային հարցեր, յուրաքանչյուրի գնահատականը 0,5 միավոր, ընդամենը՝ 7 միավոր:

*Բոլոր հարցերի ճիշտ պատասխանների գումարային գնահատականը կազմելու է 20 միավոր:*

## ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Վ. Ա. Կորչագինա. «Կենսաբանություն. բույսեր, բակտերիաներ, մսկեր, քարաքոսեր», դասագիրք միջնակարգ դպրոցի 5-6-րդ դասարանների համար, Երևան, «Լույս» հրատ., 1994.
2. Բ. Ե. Բիխովսկի, Ե. Վ. Կոզլովա, Ա. Ս. Մոնչադսկի և ուրիշներ. «Կենսաբանություն. կենդանիներ», դասագիրք միջնակարգ դպրոցի 6-7-րդ դասարանների համար, Երևան, «Լույս» հրատ., 1992.
3. Ա. Ս. Ցուլմեր, Օ. Լ. Պետրիշինա. «Կենսաբանություն. մարդը և նրա առողջությունը», դասագիրք միջնակարգ դպրոցի 8-րդ դասարանի համար, Երևան, «Լույս» հրատ., 1991.
4. Յու. Ի. Պոլյանսկի, Ա. Դ. Բրաուն, Ն. Ս. Վերգիլին և ուրիշներ. «Ընդհանուր կենսաբանություն», դասագիրք միջնակարգ դպրոցի 9-10-րդ դասարանների համար, Երևան, «Լույս» հրատ., 1992.
5. Յու. Ի. Պոլյանսկի, Ա. Դ. Բրաուն, Ն. Ս. Վերգիլին և ուրիշներ. «Ընդհանուր կենսաբանություն», դասագիրք միջնակարգ դպրոցի 10-րդ դասարանի համար, Երևան, «Աստղիկ - 59» հրատ., 2000.
6. Գ. Գ. Սևոյան. «Կենսաբանության խնդիրների ժողովածու». խնդրագիրք միջնակարգ դպրոցի 8-10-րդ դասարանների համար, Երևան, «Տիրաստ» ՊՓԲԸ, 1999.
7. Մեկ գրքույկով հրատարակվելու է տեսական և թեստային հարցերի շտեմարան՝ ըստ 2001 թվականի ընդունելության քննությունների կենսաբանություն առարկայի ծրագրի:

## ՖՐԱՆՍԵՐԵՆ ԼԵՁՈՒ

### ԾՐԱԳԻՐ

ԲԱՌԱԿԱԶՄՈՒԹՅՈՒՆ: Ընդհանուր տեղեկություն բառակազմության հիմնական միջոցների՝ բառածանցման և բառաբարդման մասին:

Ամենագործածական նախածանցների՝ **re-, im-, in-, sur-, dés-**, և վերջածանցների՝ **-age, -ée, -erie, -et (ette), -ier, (i ère), -ment, -esse, -eur, -teur, -ique, -i ème, -tion, -ien, -al, -t é** իմացություն և օգտագործում:

ՇԱՐՎՆԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ: Պարզ նախադասություն (բայական և անվանական ստորոգյալով), **être** բայը որպես հանգույց (**Il est médecin**), շրջադասումով կամ **est-ce-que**-ով կազմված հարցական նախադասություններ, ժխտական նախադասություններ և դրանց կազմությունը, հարցական բառերով կազմված նախադասություններ: Բարդ ստորադասական (տեղի, ժամանակի, պատճառի, պայմանի և որոշիչ երկրորդականով) և բարդ համադասական նախադասություններ: Ուղղակի և անուղղակի խոսք:

ՁԵՎԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ:

ԳՈՅԱԿԱՆ ԱՆՈՒՆ: Սեռը, թիվը:

ՀՈԴ (արտիկ):

Որոշիչ և անորոշ հոդերի գործածությունը: **Du, des, au, aux** միածույլ ձևերի գործածությունը: **Du, de la, de l'** մասնական հոդերի գործածությունը: Հոդի բացակայության ամենատարածված դեպքերը:

ԱՃԱԿԱՆ ԱՆՈՒՆ: Որականական ածականների սեռը, թիվը և համեմատության աստիճանները: Ցուցական, ստացական և անորոշ դերանվանական ածականներ:

ԹՎԱԿԱՆ ԱՆՈՒՆ: Զանակական թվականներ: Դասական թվականների կազմությունը:

ԴԵՐԱՆՈՒՆ: Բայակից (ոչ ինքնուրույն) և ինքնուրույն անձնական դերանունների գործածությունը որպես ենթակա և լրացում: Ցուցական, հարաբերական և անորոշ դերանուններ: En, y դերանունների գործածությունը:

ԲԱՅ: I, II, III խմբերի բայերի **Présent de l'Indicatif, Imparfait, Passé composé, Plus-que-parfait, Futur simple, Futur Immédiat, Passé Immédiat** ժամանակների, ինչպես նաև **Conditionnel présent**-ի, **Subjonctif présent**-ի, **Impératif**-ի գործածությունը:

Դերանվանական բայերի գործածումը հիշյալ ժամանակաձևերով: Կրավորական սեռ (**voix ou forme passive**): Բայի անդեմ ձևերը՝ **Infinitif, participe présent, participe passé, gérondif**:

ՄԱԿԲԱՅ: Մակբայների տեսակները: Ձևի մակբայների համեմատության աստիճանները: En-ի, y-ի գործածությունը մակբայաբար:

ՆԱԽԴԻՐ: Ամենագործածական **à, de, en, dans, par, pour, contre, entre, parmi, sur, sous, avec, sans, avant, après, devant, derriere, depuis, vers, chez** նախդիրները:

Բուհ ընդունվողը պետք է կարողանա տեքստի մեջ ճանաչել և հասկանալ ինֆինիտիվով, **c'est...qui, c'est...que** ուժգնացնող մասնիկներով կառույցները, **Passé simple**-ը, **ne...que** սահմանափակող մասնիկով կառույցները:

### ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Ա. Եղիազարյան, Հ. Կյուրեղյան, «Ֆրանսերեն», դասագիրք հանրակրթական դպրոցի 5-րդ դասարանի համար, Երևան, «Լույս», 1994:
2. Լ. Չալգուշյան, Հ. Կարապետյան, «Ֆրանսերեն», դասագիրք հանրակրթական դպրոցի 7-րդ դասարանի համար, Երևան, «Լույս», 1995:
3. Խ. Հեքիմյան, «Ֆրանսերեն», դասագիրք հանրակրթական դպրոցի 8-րդ դասարանի համար, Երևան, «Լույս», 1988:
4. Ա. Աղավեյյան, Վ. Ստեփանյան, «Ֆրանսերեն 9», դասագիրք հանրակրթական դպրոցի 9-

ող դասարանի համար, Երևան, «Մակմիլան-Արմենիա», 2000:

5. Վ. Ստեփանյան, Ա. Աղավեյան «Ֆրանսերեն 10», դասագիրք հանրակրթական դպրոցի 10-րդ դասարանի համար, Երևան, «Մակմիլան-Արմենիա», 2000:

Լրացուցիչ գրականություն

Ժ. Սյուլահյան, Ա. Մուրադյան, Չ. Հրդիկյան, **Manuel de français**, Երևան, «Լույս» 1987:

Մասնագիտական բաժիններ ընդունվողներին տրվող ֆրանսերեն գրավոր առաջադրանքի գնահատման չափանիշները

1. *Տեղադրեք ճիշտ տարբերակը:*

Յուրաքանչյուր պատասխանի համար առաջարկվում է երեք տարբերակ: Ճիշտ ընտրությունը գնահատվում է 0.2 միավոր: Ընդհանուր գնահատականն է 2 միավոր:

2. *Կատարեք պահանջվող փոխակերպումները:*

Յուրաքանչյուր ճիշտ պատասխան գնահատվում է 0.2 միավոր: Ընդհանուր գնահատականն է 2 միավոր:

3. *Տեքստում ընդգծված բառերը փոխարինեք հոմանիշներով, իսկ սև տպատառերով բառերը՝ հակահիշներով:*

Յուրաքանչյուր ճիշտ պատասխան գնահատվում է 0.2 միավոր: Ընդհանուր գնահատականն է 2 միավոր:

4. *Ավարտեք նախադասությունը՝ ավելացնելով առնվազն 4 լիիմաստ բառ:*

Ճիշտ ավարտված յուրաքանչյուր նախադասություն գնահատվում է 0.4 միավոր: Ընդհանուր գնահատականն է 2 միավոր: Բառային կամ քերականական յուրաքանչյուր սխալի դեպքում հանվում է 0.1 միավոր, իսկ բայական յուրաքանչյուր սխալի դեպքում՝ 0.2 միավոր: Եթե հանված միավորների գումարը անցնում է 0.2-ից, ընդհանուր գնահատականը իջնում է 0-ի:

5. *Տրված 15 բառերից ընտրեք 10-ը և կետերը փոխարինեք այդ բառերի պահանջվող ձևերով:*

Յուրաքանչյուր ճիշտ տեղադրված բառը գնահատվում է 0.3 միավոր: Եթե բառը ընտրված է ճիշտ, սակայն տեղադրված է սխալ քերականական ձևով, գնահատականը իջնում է 0.1 միավորով:

6. *Ուղղակի խոսքը դարձրեք անուղղակի՝ կատարելով քերականական և բառային անհրաժեշտ փոփոխությունները:*

Յուրաքանչյուր ճիշտ պատասխան գնահատվում է 0.6 միավոր: Ընդհանուր գնահատականն է 3 միավոր:

7. *Թարգմանեք ֆրանսերեն:*

Ճիշտ թարգմանված յուրաքանչյուր նախադասություն գնահատվում է 0.6 միավոր: Ընդհանուր գնահատականն է 3 միավոր: Բառային կամ քերականական յուրաքանչյուր սխալի դեպքում հանվում է 0.1, իսկ բայական յուրաքանչյուր սխալի դեպքում՝ 0.2 միավոր: Եթե հանված միավորների գումարը անցնում է 0.3-ից, ընդհանուր գնահատականը իջնում է 0-ի:

8. *Տրված 6 բառերը օգտագործելով կազմեք նախադասություններ:*

Հանձնարարությունը կատարելիս պետք է օգտագործվեն տրված բոլոր 6 բառերը: Որևէ բառ չօգտագործելու դեպքում առաջադրանքը գնահատվում է 0: Նախադասությունները պետք է թե' տրամաբանորեն և թե' քերականորեն ճիշտ կառուցված լինեն: Ճիշտ կազմված յուրաքանչյուր նախադասություն գնահատվում է 0.6 միավոր:

Անհերթեթև նախադասությունները գնահատվում են 0 միավոր: Բառային կամ քերականական յուրաքանչյուր սխալի դեպքում հանվում է 0.1, իսկ բայական յուրաքանչյուր սխալի դեպքում՝ 0.2 միավոր: Եթե հանված միավորների գումարը անցնում է 0.3-ից, առաջադրանքը գնահատվում է 0:

Ընդհանուր գնահատականն է 3 միավոր:

Ֆրանսերեն գրավոր առաջադրանքի նմուշ մասնագիտական բաժիններ ընդունվողների համար

1. Տեղադրեք ճիշտ տարբերակը:

1. Elle n'aimait pas ... travail.

a) ces      b) ce      c) cette

2. L'enfant n'a pas... à son déjeuner.

a)            b)            c)

touchait    touché      touchée

3. Ne répondez pas ... cette question.

a) de        b) à        c) pour

4. Elle s'approche ... la fenêtre.

a) pour     b) de       c) à

5. Aujourd'hui il y a peu ... enfants.

a) de l'      b) des      c) d'

6. C'est le ... parc de la ville.

a)            b) mieux    c) bonne  
meilleur

7. N'achetez pas ... légumes.

a) du        b) de       c) des

8. ... habitez au centre?

- a) Qui      b) Quoi      c) Où  
9. Ma mère a acheté 2 kilos ... pommes.  
a) des      b) de      c) les  
10. Hier j'avais mal ... dents.  
a) a      b) à la      c) aux

2. Կատարեք պահանջվող փոխակերպումները.

ա) Ընդգծված գոյականները փոխարինեք իսկողին անձնական դերանուններով:

1. Ont-ils répété **la leçon?**

2. Nous allons écrire **une composition.**

բ) Միացրեք երկու նախադասությունները՝ օգտագործելով պարզ կամ բարդ հարաբերական դերանուններ (pronoms relatifs):

1. Voilà mes cahiers. J' écris les devoirs dans ces cahiers.

2. Donnez - moi le dictionnaire. Il est sur la table.

գ) Փոխակերպեք նախադասությունը՝ օգտագործելով ենթակայական դերբայը (participe présent):

1. J'ai trouvé mon fils qui jouait avec ses amis.

2. J'ai traduit les mots qui avaient le même radical.

դ) Փոխակերպեք նախադասությունը՝ օգտագործելով ցուցական դերանունների (pronoms démonstratifs) պարզ կամ բարդ ձևերը:

1. Mon grand-père est plus âgé, que le grand-père de mon ami.

2. Cette gomme n'est pas la gomme dont j'ai besoin.

ե) Ներգործական սեռի բայերով կազմված նախադասությունները դարձրեք կրավորական (forme passive):

1. La chanteuse a interprété les chansons les plus populaires.

2. Un architecte étranger réalisera ce projet.

3. Տեքստում ընդգծված բառերը փոխարինեք հոմանիշներով, իսկ **ՍԵՎ ՏՊԱՏԱՌԵՐՈՎ** բառերը՝ հակահիշներով:

Une jeune fille charmante est entrée dans une boutique qui était **grande** et **bien** éclairée. Eile a jeté un regard autour d'elle et elle a **vite** fermé la porte. Elle avait l'air calme, et ses vêtements étaient chic. Les vendeurs de la boutique n'étaient pas **jeunes**, mais ils étaient **sympathiques**.

4. Ավարտեք նախադասությունը՝ ավելացնելով առնվազն 4 լիիմաստ բառ:

1. Quand il se fâche, ...

2. Comme elle bavarde beaucoup, ...

3. Je ne sais pas, quand ...

4. S'il gagnait à la loterie, ...

5. Lorsqu'il m'a expliqué cela, ...

5. Տրված 15 բառերից ընտրեք 10-ը և կետերը փոխարինեք այդ բառերի պահանջվող ձևերով:

**dans, après, où, jamais, femme, mari, canotage, rencontrer, parcourir, faire, le, lui, déjà, vacance, rester**

Un Marseillais ... un compatriote a Venise.

- Que ... - vous à Venise? ... demande celui-ci. Vous passez vos ... à Venise?

- Mais non, répond ... Marseillais. Je fais mon voyage de nocces.

- Vraiment? Je vous felicite alors. Et ... est votre ... ?

- Elle ... a Marseille parce qu'elle avait ... visité Venise ... son enfance.

6. Ուղղակի խոսքը դարձրեք անուղղակի՝ կատարելով քերականական և բառային անհրաժեշտ փոփոխությունները:

1. Je leur ai demandé: "Est-ce qu'ils sont venus hier?"

2. Il répète toujours: "La jeunesse d'aujourd'hui est courageuse".

3. Jean m'a demandé: "Où iras-tu demain?"

4. Le professeur nous dit: "Soyez attentifs".

5. Nous leur demandons: "Qu'est-ce qui vous fait peur?"

7. Թարգմանեք ֆրանսերեն:

1. Նա այնքան էր վախենում, որ չէր համարձակվում շարժվել:

2. Ես այդ նվերն ընդունելու իրավունքը չունեմ:

3. Մենք նրանց խորհուրդ տվեցինք շատ ժամանակ չկորցնել և սկսել աշխատանքը:

4. Երբ նրանք մարգաղաշտ եկան, մրցումներն արդեն սկսվել էին:

5. Քանի որ նախաճաշը դեռ մատուցված չէր, ես դուրս եկա այգի:

8. Տրված 6 բառերը օգտագործելով կազմեք նախադասություններ:

1. soleil, mer, admirer, coucher, enfant, bord.

2. an, diplôme, sept, avoir, médecin, étudier.

3. film, parce que, intéressant, conseiller, ami, voir.
4. travailler, note, avoir, bon, bien, car.
5. université, ferme, devoir, vouloir, travailler, entrer.

Ոչ մասնագիտական բաժիններ ընդունվողներին տրվող ֆրանսերեն գրավոր առաջադրանքի գնահատման չափանիշները

**1. Տեղադրեք ճիշտ տարբերակը:**

Յուրաքանչյուր պատասխանի համար առաջարկվում է երեք տարբերակ: Ճիշտ ընտրությունը գնահատվում է 0.2 միավոր: Ընդհանուր գնահատականն է 2 միավոր:

**2. Փակագծերում տրված բայերը գրեք նշված ժամանակներով:**

Պահանջվող ժամանակաձևով տրված յուրաքանչյուր ճիշտ պատասխան գնահատվում է 0.2 միավոր: Ընդհանուր գնահատականն է 2 միավոր:

**3. Թարգմանեք հայերեն:**

Ճիշտ թարգմանված յուրաքանչյուր նախադասություն գնահատվում է 0.4 միավոր: Ընդհանուր գնահատականն է 2 միավոր: Բառային կամ քերականական յուրաքանչյուր սխալի դեպքում հանվում է 0.1 միավոր: Եթե թարգմանության կեսից ավելին սխալ է, գնահատականը իջնում է 0-ի:

**4. Կատարեք պահանջվող փոխակերպումները:**

Յուրաքանչյուր ճիշտ պատասխան գնահատվում է 0.2 միավոր: Ընդհանուր գնահատականն է 2 միավոր:

**5. Տրված 15 բառերից ընտրեք 10-ը և կետերը փոխարինեք այդ բառերի պահանջվող ձևերով:**

Յուրաքանչյուր ճիշտ տեղադրված բառը գնահատվում է 0.3 միավոր: Ընդհանուր գնահատականն է 3 միավոր: Եթե բառը ընտրված է ճիշտ, սակայն տեղադրված է սխալ քերականական ձևով, գնահատականը իջնում է 0.1 միավորով:

**6. Ավարտեք նախադասությունը:**

Ճիշտ ավարտված յուրաքանչյուր նախադասություն գնահատվում է 0.6 միավոր: Ընդհանուր գնահատականն է 3 միավոր: Բառային կամ քերականական յուրաքանչյուր սխալի դեպքում հանվում է 0.1 միավոր: Անհեթեթ նախադասությունները գնահատվում են 0 միավոր:

**7. Թարգմանեք ֆրանսերեն:**

Ճիշտ թարգմանված յուրաքանչյուր նախադասություն գնահատվում է 0.6 միավոր: Ընդհանուր գնահատականն է 3 միավոր: Բայական սխալի դեպքում հանվում է 0.2 միավոր, իսկ բառային կամ քերականական այլ սխալի դեպքում՝ 0.1 միավոր:

**8. Տրված 6 բառերը օգտագործելով կազմեք նախադասություններ:**

Հանձնարարությունը կատարելիս պետք է օգտագործվեն տրված բոլոր 6 բառերը: Մեկ բառ պակաս օգտագործելու դեպքում հանվում է 0.1 միավոր, իսկ 2 բառ չօգտագործելու դեպքում գնահատականը իջնում է 0-ի: Նախադասությունները պետք է թե՛ տրամաբանորեն և թե՛ քերականորեն ճիշտ կառուցված լինեն: Անհեթեթ նախադասությունները գնահատվում են 0 միավոր: Բառային կամ քերականական յուրաքանչյուր սխալի դեպքում հանվում է 0.1 միավոր: Ճիշտ կազմված յուրաքանչյուր նախադասություն գնահատվում է 0.6 միավոր: Ընդհանուր գնահատականն է 3 միավոր:

Ֆրանսերեն գրավոր առաջադրանքի նմուշ ոչ մասնագիտական բաժիններ ընդունվողների համար

**1. Տեղադրեք ճիշտ տարբերակը:**

1. Les enfants doivent obéir... leurs parents.

- a) à            b) aux            c) de

2. Pour surmonter toutes les difficultés, il faut ... les conseils des parents.

- a)                    b)                    c) suivre  
penser            obtenir

3. N'aimez-vous pas ... sport?

- a) le                b) du                c) de

4. Voici le professeur ... je suis l' élève.

- a) que              b) qui              c) dont

5. Le ruisseau au bord ... ils voulaient camper était assez grand.

a) le quel        b) de laquelle    c) du quel

6. C'est une maison ... toit rouge.

- a) au                b) du                c) de la

7. Il a été très content ... spectacle.

- a) de                b) du                c) au

8. Paul ferme la porte et ... sa place.

- a) va                b)                    c) prend  
s'assoit

9. Où se trouve ... école?

- a) cette            b) cet                c) ces

10. Elle passait ses journées ... travailler dans les champs.

- a) à                b) pour              c) de

2. Փակագծերում տրված բայերը գրեք նշված ժամանակներով:

1. (S'arrêter, impératif, 1- ère personne du pluriel) ici jusqu' à ce qu'ils arrivent.
2. Tu (pouvoir, présent) rester avec nous.
3. Elle (se trouver, passé composé) devant la porte.
4. Ils (interroger, imparfait) les enfants.
5. (Etre, impératif, 2-ème personne du singulier) toujours poli.
6. Je (revenir, plus-que-parfait) pour prendre ma valise.
7. On (envoyer, passé immédiat) un télégramme.
8. Nous (vouloir, conditionnel présent) assister à l'examen.
9. Vous (faire, futur simple) un beau voyage.
10. Les pommiers (fleurir, futur immédiat).

3. Թարգմանեք հայերեն:

1. Vous trouverez beaucoup d'informations intéressantes dans ces magazines.
2. En quel siècle a été construite Notre-Dame de Paris?
3. Ils viennent de rentrer du théâtre où ils ont vu un très beau spectacle.
4. Comme il n'avait pas suivi les conseils de son professeur, il n'avait pas réussi au concours.
5. Marie est une jeune femme, belle, blonde, souriante et sympathique.

4. ա) Ընդգծված գոյականները փոխարինեք իսկոյի անձնական դերանուններով:

1. As-tu transmis la lettre à **ta soeur**?
2. Expliquez sa faute à **ce garçon**.

բ) Միացրեք երկու նախադասությունները՝ օգտագործելով պարզ կամ բարդ հարաբերական դերանուններ (pronoms relatifs):

1. Une route menait à la vallée. Mon oncle habitait cette vallée.
2. J'ai vu des quartiers. Ces quartiers gardaient les charmes du passé.

գ) Փոխարինեք նախադասությունը՝ օգտագործելով ենթակայական դերբայը (**participe présent**):

1. Je salue l'ouvrier qui accomplit son travail.
2. J'ai aperçu un homme qui examinait notre maison.

դ) Փոխարինեք նախադասությունը՝ օգտագործելով ցուցական դերանունների (**pronoms démonstratifs**) պարզ կամ բարդ ձևերը:

1. Il couche dans cette chambre et son frère dans la chambre qui est à côté.
2. Il a décidé d'apprendre un métier, le métier de mécanicien.

ե) Ներգործական սեռի բայերով կազմված նախադասությունները դարձրեք կրավորական (**forme passive**):

1. Elle savait que son père l'embrasserait.
2. On avait arrêté mes amis.

5. Տրված 15 բառերից ընտրեք 10-ը և կետերը փոխարինեք այդ բառերի պահանջվող ձևերով:

donner, mettre, artiste, vieux, le, lui, allemand, etre, dessiner, poliment, attentivement, ce, peintre, atteindre, bateau

Le peintre français Horace Vernet dessinait près du lac Léman. Deux jeunes étrangères ... a deux pas de lui. L'une d'elles vient voir ce qu'il fait et ... donne des conseils. Le ... artiste l'écoute attentivement et la remercie ... de ses conseils. Le lendemain, il rencontre à bord d'un ... cette jeune étrangère qui lui dit:

- Monsieur, vous qui ... Français, vous devez connaître le grand ... Horace Vernet. On dit qu'il est sur ... bateau. Montrez-le-moi, s'il vous plaît.

- Vous voulez ... voir, Mademoiselle?

- Oh ! oui !

- Eh bien, Mademoiselle, vous le connaissez déjà, car vous lui ... une leçon de peinture hier matin.

6. Ավարտեք նախադասությունը:

1. Si vous continuez votre travail, ...
2. Quand les enfants rentrent de l'école, ...
3. Vous arriveriez à temps, si ...
4. Je suis en retard, parce que...
5. Pendant la leçon le professeur...

7. Թարգմանեք ֆրանսերեն:

1. Դու կկարողանաս՞ թարգմանել այդ վեպը, որի մասին շատ են խոսում:
2. Ի՞նչ կուզեիք խմել նախաճաշին, սու՞րճ, թե՞ յ, թե կաթ:
3. Երբ հայրիկը վերադարձավ, ընտանիքի բոլոր անդամներն արդեն մեկնել էին:
4. Այս սենյակների լուսամուտներն ավելի մեծ են, քան հարևան սենյակներինը:

5. Նա հագել էր իր կապույտ վերնաշապիկը և մոխրագույն տաբատը /շալվարը/:

8. Տրված 6 բառերը օգտագործելով կազմեք նախադասություններ:

1. téléphone, déranger, sonnerie, matin, heure, sept.
2. dehors, faire frais, vêtement, malade, mettre, chaud.
3. école, jouer, récréation, cour, pendant, dans.
4. arranger, mère, armoire, soigneusement, linge, propre.
5. choisir, voyage, pour, intéressant, itinéraire, jeunes gens.

## ԻՍՊԱՆԵՐԵՆ ԼԵՁՈՒ

Բառակազմություն

Բառակազմության հիմնական միջոցները՝ բառածանցում և բառաբարդում:

Իսպաներենի ամենագործածական նախածանցները՝ contra-, sobre-, in- (im-, i-), inter-, re-, sub- և վերջածանցները՝ -ito, -illo, -uelo, -astro, -miento, -al, -ista, -dor, -dad, -able, -ería, -ismo, -ción:

### Շարահյուսություն

#### Պարզ և բարդ նախադասություններ:

Պատմողական, հարցական, հրամայական և ժխտական նախադասություններ: Բառերի շարահյուսությունը նախադասության մեջ:

Բարդ համադասական և բարդ ստորադասական նախադասությունների կազմությունն ու գործածությունը: Երկրորդական նախադասություններ՝ ուղիղ խնդիր երկրորդական նախադասություն, ժամանակի, տեղի, պատճառի, պայմանի առաջին տիպի (պարագա) երկրորդական նախադասություններ: Ուղղակի և անուղղակի խոսք:

### Ձևաբանություն

**Գոյական անուն.** սեռը, թիվը:

**Հոդ.** որոշիչ և անորոշ հոդերի գործածությունը: Հոդի բացթողման դեպքերը:

**Ածական անուն.** որակական և հարաբերական ածականներ: Ածականների սեռը, թիվը: Որակական ածականների համեմատության աստիճանները:

**Թվական անուն.** քանակական և դասական թվականների կազմության և գործածության առանձնահատկությունները:

**Դերանուն.** անձնական դերանուններ: Խնդիր անձնական դերանունների գործածության առանձնահատկությունները: Ստացական, ցուցական, հարցական, հարաբերական, անորոշ, ժխտական դերանուններ:

**Բայ.** I, II, III խմբերի բայերի սահմանական եղանակի (Modo Indicativo) Presente, Pretérito indefinido, Pretérito imperfecto, Pretérito perfecto, Pretérito pluscuamperfecto, Futuro simple ժամանակաձևերի, ինչպես նաև Presente de Subjuntivo-ի, Potencial simple-ի և Imperativo-ի կազմությունն ու գործածությունը (Presente de Subjuntivo-ի գործածությունը խնդիր երկրորդական նախադասություններում): Անկանոն և դերանվանական բայերի գործածությունը հիշյալ ժամանակաձևերով: Կրավորական սեռ՝ Voz pasiva: Բայի անդեմ ձևերը՝ infinitivo, participio, gerundio: Ամենագործածական բայական կառույցները:

**Մակբայ.** մակբայների տեսակները, կազմությունը, գործածության առանձնահատկությունները: Ձևի մակբայների համեմատության աստիճանները:

**Նախդիր.** ամենագործածական a, ante, bajo, con, contra, de, desde, en, entre, hacia, hasta, para, por, según, sin, sobre, tras, cerca de, delante de, detrás de, junto a, debajo de, frente a, encima de, antes de նախդիրները:

## Գրականություն

1. Е. Липова. Учебник испанского языка. М., 1999.
2. О. Перлин. Испанский язык. Минск, 1999.
3. N. G. Fernández, J. S. Lobato. Español 2000 (nivel elemental), Madrid, 1997.
4. L. Busquets y L. Bonzi. Curso intensivo de español para extranjeros, Madrid, 1993.
5. Mejido Pillares. Curso de español, Mosc, 1986.

## ԻՍՊԱՆԵՐԵՆ ԼԵՁՎԻ ԲԱՆԱԿՈՐ ԶՆՆՈՒԹՅԱՆ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐԸ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՉԱՓԱՆԻՇՆԵՐԸ

Բանավոր քննությունը ստուգում է դիմորդի ընթերցելու (բարձրաձայն), տեքստի ընկալման (ստուգվում է հարցերի միջոցով), գեղարվեստական թարգմանության (12-14 տող թարգմանել

բառարանի օգնությամբ) և բանավոր գրույցի (առաջադրված թեման պատմելով ներկայացնելու և տրվող հարցերին պատասխանելու ձևով) կարողությունները:

Քննական տոմսը բաղկացած է երկու հարցից.

1. Կարդալ, թարգմանել տեքստը (տվյալ հատվածը) և պատասխանել տեքստի շուրջ առաջադրված հարցերին:

2. Չրոյց առաջադրված թեմայով:

Քննության համար ընտրված գրքերը պետք է լինեն հանրակրթական դպրոցի 8-10 դասարանների իսպաներենի դասագրքերի գեղարվեստական տեքստերի բարդության սահմաններում:

### **Բանավոր գրույցի համար ներկայացված են հետևյալ թեմաները.**

1. República de Armenia
2. Ereván, capital de Armenia
3. Mi ciudad natal
4. España
5. Madrid, capital de España
6. América Latina
7. Personalidades famosas
8. Mi familia
9. Mi casa
10. Mi amigo (a)
11. Mi afición
12. Mi escuela
13. Mi día de descanso
14. Mi día de estudios
15. Mis vacaciones de verano
16. Mis vacaciones de invierno
17. Las estaciones del año
18. Las comidas
19. En los Grandes Almacenes
20. El teatro
21. El cine
22. De viaje
23. Al médico
24. Un día de cumpleaños

Այսպիսով, բանավոր քննությունը, ստուգելով դիմորդի վերոհիշյալ չորս տեսակի կարողությունները, պետք է գնահատի նրանցից յուրաքանչյուրը 0-ից 5 միավորի սահմաններում /ընդհանուրը 0-ից 20 միավոր/:

Գնահատականի բողոքարկման դեպքում դիմորդին տրվում է 4-5 նախադասություն մայրենիից իսպաներեն թարգմանելու համար, որոնք ստուգում են դիմորդի թե քերականական և թե բառապաշարային գիտելիքները:

### **Իսպաներենի գրավոր քննության պահանջները և գնահատման չափանիշները**

I. Տրված 15 բառերից ընտրել 10-ը և բացթողումները լրացնել այդ բառերի համապատասխան ձևերով ( $0,3 \times 10 = 3$ ):

Յուրաքանչյուր ճիշտ տեղադրված բառ գնահատվում է 0,3 միավոր: Հանձնարարության ընդհանուր գնահատականն է 3 միավոր: Եթե բառը ընտրված է ճիշտ, բայց տեղադրված է քերականական սխալ ձևով, գնահատականը իջնում է 0,1 միավորով: Բայական յուրաքանչյուր սխալի դեպքում հանվում է 0,2 միավոր:

Բառի սխալ տեղադրման դեպքում գնահատականն իջնում է 0-ի:

II. Ընտրել և տեղադրել ճիշտ տարբերակը ( $0,2 \times 10 = 2$ ): Առաջարկված երեք տարբերակներից ճիշտ կատարված ընտրությունը գնահատվում է 0,2 միավոր: Տվյալ հանձնարարության ընդհանուր գնահատականն է 2 միավոր:

Յուրաքանչյուր սխալ ընտրության դեպքում գնահատականն իջնում է 0-ի:

III. Փակագծերում տրված բայերը գրել նշված ժամանակներով ( $0,1 \times 10 = 1$ ):

Պահանջվող ժամանակաձևով տրված յուրաքանչյուր նախադասություն գնահատվում է 0,1 միավոր: Հանձնարարության ընդհանուր գնահատականն է 1 միավոր:

Յուրաքանչյուր սխալ ժամանակաձևի դեպքում գնահատականն իջնում է 0-ի:

IV. Ավարտել նախադասությունները՝ ավելացնելով առնվազն 3 լիմաստ բառ ( $0,4 \times 5 = 2$ ):

Ճիշտ ավարտված յուրաքանչյուր նախադասություն գնահատվում է 0,4 միավոր:

Ընդհանուր գնահատականն է 2 միավոր: Քերականական յուրաքանչյուր սխալի դեպքում հանվում է 0,1 միավոր, իսկ բայական յուրաքանչյուր սխալի դեպքում՝ 0,2 միավոր:

Անիմաստ նախադասությունները գնահատվում են 0 միավոր:

V. Թարգմանել հայերեն ( $0,4 \times 5 = 2$ ):

Ճիշտ թարգմանված յուրաքանչյուր նախադասություն գնահատվում է 0,4 միավոր:

Ընդհանուր գնահատականն է 2 միավոր: Բառային կամ քերականական յուրաքանչյուր սխալի դեպքում հանվում է 0,1 միավոր, իսկ բայական յուրաքանչյուր սխալի դեպքում՝ 0,2 միավոր:

VI. Թարգմանել իսպաներեն (0,8x5=4):

Ճիշտ թարգմանված յուրաքանչյուր նախադասություն գնահատվում է 0,8 միավոր: Ընդհանուր գնահատականն է 4 միավոր: Բայական սխալի դեպքում գնահատականն իջնում է 0,2 միավորով, իսկ բառային կամ այլ քերականական սխալի դեպքում՝ 0,1 միավորով: Եթե կատարված սխալների քանակը անցնում է 0,4 միավորից, ապա գնահատականը իջնում է 0-ի:

VII. Տրված 6 բառերն օգտագործելով կազմել նախադասություններ (0,6 x5=3):

Տվյալ հանձնարարությունը կատարելիս պետք է օգտագործվեն տրված 6 բառերը: Ճիշտ կազմված յուրաքանչյուր նախադասություն գնահատվում է 0,6 միավոր: Ընդհանուր գնահատականն է 3 միավոր: Որևէ բառ չօգտագործելու դեպքում հանվում է 0,1 միավոր: Նախադասությունները պետք է տրամաբանորեն և քերականորեն ճիշտ կառուցված լինեն: Անհեթեթ նախադասությունները գնահատվում են 0 միավոր: Քերականական կամ բառային յուրաքանչյուր սխալի դեպքում հանվում է 0,1 միավոր, իսկ բայական յուրաքանչյուր սխալի դեպքում՝ 0,2 միավոր: Եթե կատարված սխալների քանակը անցնում է 0,3 միավորից, ապա գնահատականը իջնում է 0-ի:

VIII. Կատարել անհրաժեշտ փոփոխությունները (0,3 x10=3):

Տվյալ հանձնարարությունը բաղկացած է 5 ենթակետից (ընդամենը 10 նախադասություն)՝ ընտրված հետևյալ քերականական կյուրթից.

ա) ուղղակի խոսքը դարձնել անուղղակի և հակառակը,

բ) ընդգծված բառերը փոխարինել ինդիք անձնական դերանուններով,

գ) կազմել ածականի կամ մակբայի բաղդատական կամ գերադրական աստիճանը,

դ) ներգործական սեռի բայերով կազմված նախադասությունները դարձնել կրավորական (Voz pasiva, ser + participio կառույցը)՝

ե) փակագծերում տրված բայերը փոխարինել *estar + gerundio*, *estar + participio* բայական կառույցներով, տեղադրել համապատասխան նախդիրը, ստացական դերանունը, հարցական դերանունը, անորոշ կամ ժխտական դերանունը, թվականը:

Յուրաքանչյուր ճիշտ կատարված հանձնարարություն գնահատվում է 0,3 միավոր:

Ընդհանուր գնահատականն է 3 միավոր: Սխալ կատարված յուրաքանչյուր հանձնարարություն գնահատվում է 0 միավոր:

Բոլոր հանձնարարություններում շեշտը չդնելու կամ սխալ դնելու դեպքում գնահատականն իջնում է 0,05 միավորով:

Բաց թողնված տառի համար, որը քերականական սխալի արժեք չունի, հանվում է 0,02 միավոր:

Բաց թողնված բառի, բառակապակցության համար, որը քերականական սխալի արժեք չունի, հանվում է 0,05 միավոր:

Քերականական արժեք չունեցող ուղղագրական սխալի համար հանել 0,05 միավոր:

Ներկայացված բոլոր հանձնարարությունները պետք է բացառեն իսպաներենի *Modo Indicativo*-ի *Futuro Perfecto* և *Preterito Anterior*, *Modo Subjuntivo*-ի անցյալ և ապառնի ժամանակները, ինչպես նաև պետք է բացառվի *Modo potencial* -ի եղանակային օգտագործումը:

### Իսպաներեն լեզվի գրավոր քննության տարբերակ

I. Տրված 15 բառերից ընտրել 10-ը և բացթողումները լրացնել այդ բառերի համապատասխան ձևերով (0,3x10=3):

poder, caer, dejar, ver, le, sentarse, tener, regresar, vivir, aldea, a, deseo, creer, para, decir Era un labrador que ..... en una aldea lejos de la capital . Había oído hablar mucho del rey y tenía grandes ..... de verle con sus propios ojos. .... que el rey era diferente a los demás hombres. Un día le ..... a su mujer que quería ir a la capital ..... ver al rey. Su mujer le dijo que no debía ir porque se gastaría el poco dinero que ..... . El labrador dijo que aprovecharía el viaje ..... la ciudad para sacarse una muela, que ..... dolía con frecuencia. Al fin su mujer le ..... ir. Llegó a la ciudad y aquel mismo día ..... ver al rey .

II. Ընտրել և տեղադրել ճիշտ տարբերակը (0,2x10=2):

1. Juan ha vivido en Madrid ..... el invierno.

a) antes    b) durante    c) después

2. Normalmente Isabel..... en casa.

a) cenó    b) cena    c) ha cenado

3. Cuando ..... pequeño solía coleccionar sellos.

a) soy    b) fuimos    c) era

4. Hasta ahora no ..... ninguna postal.

a) mandamos    b) he mandado    c) mando

5. No hay ..... papel en el cajón.

a) los    b) una    c) ningún

6. A Juan le ..... dibujar, pero prefiere pintar.

a) gusta    b) gustan    c) gustas

7. .... de comer la sopa, te acostarás.

a) cuando    b) siempre    c) después

8. El otoño viene .....el verano .

a) antes    b) por    c) tras

9. Los almendros florecen ..... primavera .

a) de    b) en    c) a

10. Hoy ..... a 20 de julio.  
a) es      b) está      c) estamos

III. Փակագծերում տրված բայերը գրել նշված ժամանակներով (0,1x10=1):

1. Juan dice que tú no (dormir) toda la noche. (Pretérito Perfecto de Indicativo)
2. El profesor le aconseja que no (faltar) a las clases. (Presente de Subjuntivo)
3. Carmen me enseñó el regalo que (comprar) para su hermano. (Pretérito Pluscuamperfecto de Indicativo)
4. No (hacer, Uds.) tanto ruido, me duele la cabeza. (Imperativo Negativo)
5. La semana pasada (leer) un libro muy interesante. (Pretérito Indefinido de Indicativo)
6. El domingo que viene (hacer, nosotros) compras en los Grandes Almacenes. (Futuro simple de Indicativo).
7. (Hacer) un tiempo maravilloso en invierno. (Pretérito Imperfecto de Indicativo)
8. Pienso que vosotros (poder) hacerlo. (Presente de Indicativo)
9. (Escribir, Ud.) un artículo para el periódico. (Imperativo Afirmativo)
10. El otro día me dijo Juan que tú (venir) hoy a mi casa. (Potencial Simple)

IV. Ավարտել նախադասությունները՝ ավելացնելով առնվազն 3 լիիմաստ բառ (0,4x5=2):

1. Los niños empezaron a .....
2. Me siento mal porque .....
3. A principios de julio .....
4. Roberto quiere que Ud. ....
5. En la mesa hay .....

V. Թարգմանել հայերեն (0,4x5=2):

1. Mi madre comprendió rápido que la visita del tío no sería agradable.
2. Todos gritaban tanto que nadie podía oír nada.
3. Habíamos llegado temprano, pero las localidades se llenaron de gente en poco tiempo.
4. El perro siempre está junto a su amo, sea rico o pobre.
5. Estaba escuchando la música cuando oí la voz de una mujer que me preguntó si podía entrar.

VI. Թարգմանել իսպաներեն (0,8x5=4):

1. Իմ եղբայրը ինձնից երկու տարով մեծ է, նա 16 տարեկան է, ես՝ 14:
2. Երբ կինոյից դուրս եկանք, անձրևում էր:
3. Եթե ատամի ցավում է, պետք է դիմես ատամնաբույժի:
4. Մայրիկը ասում է, որ երեխաները շուտ վերադառնան տուն:
5. Պարլոն երաժշտության սիրահար է, նա միշտ լսում է իսպաներեն երգեր:

VII. Տրված 6 բառերն օգտագործելով կազմել նախադասություններ (0,6 x5=3):

1. tocar, bien, conciertos, piano, Juan, muy
2. fútbol, equipo, artificial, jugar, luz, mal
3. cristal, piedra, ventana, romper, niños, con
4. más, guantes, tener, nuevo, tuyo, gustar
5. hijo, casado, Teresa, tener, tres, estar

VIII. Կատարել անհրաժեշտ փոփոխությունները (0,3x10=3):

- ա) ուղղակի խոսքը դարձնել անուղղակի և հակառակը.
- 1) El vendedor dijo: 'Mañana recibiremos tejidos nuevos'.
  - 2) María pregunta qué pienso hacer esta tarde.
- բ) ընդգծված բառերը փոխարինել խնդիր անձնական դերանուններով.
- 1) Le he leído muchos cuentos.
  - 2) ¿No quiere repetir este tema otra vez?
- գ) կազմել ածականի կամ մակբայի բաղդատական կամ գերադրական աստիճանը.
- 1) En verano los días son ..... (largo) que en invierno.
  - 2) Vuelve pronto.
- դ) ներգործական սեռի բայերով կազմված նախադասությունները դարձնել կրավորական (Voz pasiva, ser + participio կառույցը) .
- 1) Los obreros construyeron la casa a tiempo.
  - 2) Los padres vigilaban a los niños.
- ե) փակագծերում տրված բայերը փոխարինել estar+ gerundio կառույցով.
- 1) Los niños (dormir) en sus cuartos.
  - 2) Ayer en el cine (proyectar) una película mexicana, cuando se apagó la luz.

## ԳԵՐՄԱՆԵՐԵՆ ԼԵՁՈՒ

### ԲԱՌԱԿԱԶՄՈՒԹՅՈՒՆ

Ածանցում և բառաբարդում: Գերմաներենի ամենատարածված նախածանցներն ու վերջածանցները:

Գոյականական նախածանցներ՝ ge-, un-, er-, miß-;

գոյականակերտ վերջածանցներ՝ -er, -ler, -ner, -ling, -or, -us, -ismus, -nom, -log, -ist, -ant, -ent, -at, -et, -it, -ot, -heit, -keit, -schaft, -tion, -ung, -ei, -ie, -ik, -ur, -sal, -nis, -um, -tum, -tel;  
ածականական նախածանցներ՝ un-, ur-, er-;  
ածականական վերջածանցներ՝ -ig, -lich, -los, -bar, -haft, -en, -ern;  
բայական նախածանցներ՝ ab-, an-, aus-, bei-, ein-, nach-, vor-, zu-, be, ge-, er-, ver-, zer-, ent-, mi-;  
բայական վերջածանց՝ -ier:

### **ՇԱՐԿՆԵՐԻ ԿՈՆՍՏՐԱԿՏԻՆԵՐ**

Հաստատական, ժխտական (nicht և kein բառերով) հրամայական և հարցական (հարցական բառերով և առանց դրանց) նախադասությունների գործածությունը: Բայական (նաև՝ անջատվող նախածանցներով) և անվանական ստորոգյալների գործածությունը ժամանակային պարզ և բաղադրյալ ձևերով:

Մոդալ բայերով և *Infinitiv-ով*, խոնարհվող բայով և zu+Infinitiv-ով արտահայտված բաղադրյալ բայական ստորոգյալով նախադասությունների գործածությունը:

Բարդ ստորադասական նախադասությունների գործածությունը: Երկրորդական նախադասություններ՝ ուղիղ ինդիք երկրորդական նախադասություն, ժամանակի պարագագ երկրորդական նախադասություն, պատճառի երկրորդական նախադասություն, որոշիչ երկրորդական նախադասություն: Und, aber, denn, deshalb շաղկապներով բարդ համադասական նախադասությունների գործածությունը: Mann, es դերանուններով արտահայտված ենթակայով նախադասությունների գործածությունը:

### **ՁԵՎԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ**

Գոյականների հոլովումը: Նախադասության մեջ գոյականների գործածությունը տարբեր հոլովներով:

Հոդ (արտիկլ): Որոշյալ հոդի գործածությունը: Անորոշ հոդի գործածությունը: Հոդի բացակայությունը:

Բայ: ՈՒժեղ և թույլ բայերի ժամանակային ձևերի կազմությունն ու գործածությունը Präsens, Imperfekt, Perfekt, Plusquamperfekt, Futurum ժամանակներով:

Ածական անուն: Ածականների շարահյուսական գործառնությունը: Ածականների համեմատության աստիճանների կազմությունը: Ածականի հոլովումը:

Մակբայ: Մակբայների իմաստային և շարահյուսական գործառնությունը:

Դերանուն: Անձնական, ստացական, ցուցական, հարցական և հարաբերական դերանուններն ու նրանց հոլովումը:

Նախդիրներ: Genitiv, Dativ, Akkusativ, և Dativ ու Akkusativ պահանջվող նախդիրները:

Բուհ ընդունվողը ընթերցանության ժամանակ պետք է կարողանա գտնել ու մեկնաբանել ա/ Infinitiv-ի իմբերը և zu մասնիկի հետ Infinitiv-ի գործածության հիմնական դեպքերը,

բ/ Präsens, Imperfekt, ժամանակային ձևերով դրված Passiv նախադասությունները,

գ/ haben + zu + Infinitiv և sein + zu + Infinitiv կառույցները,

դ/ մոդալ բայ + Infinitiv Passiv-ով կազմված նախադասությունները,

ե/ Partizip I-ով և Partizip II-ով արտահայտված պարզ և ընդարձակ որոշիչները:

### **ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ**

1. Տոնոյան Ա., Հասարթյան Ժ., Հովհաննիսյան Կ.- Գերմաներեն լեզվի դասագիրք 5-րդ դասարանի համար, 1995 թ.:

2. Տոնոյան Ա., Ոսկանյան Ս, Հասարթյան Ժ. և ուրիշներ - Գերմաներեն լեզվի դասագիրք 6-րդ դասարանի համար, 1995 թ.:

3. Աղայեկյան Զ., Աստվածատրյան Մ., Սարգսյան Լ. և ուրիշներ - Գերմաներեն լեզվի դասագիրք 7-րդ դասարանի համար, 1999 թ.:

4. Հարությունյան Մ. և ուրիշներ - Գերմաներեն լեզվի դասագիրք 9-րդ և 10-րդ դասարանների համար, 1990 թ.:

5. Հարությունյան Մ. -«Գերմաներենի քերականություն», համառոտ ձեռնարկ, 1996 թ.:

### **Լրացուցիչ գրականություն**

6. Հարությունյան Հ., Առաքելյան Ի., «Կարդա և խոսիր գերմաներեն» գրուցագիրք, Երևան, 1998 թ.:

### **Գերմաներեն լեզվի բանավոր քննության պահանջները և գնահատման չափանիշները**

Բանավոր քննությունը նպատակ ունի ստուգել դիմորդի լեզվական գիտելիքները և կարողությունները.

1. ընթերցանություն (0-3 միավոր)
2. թարգմանություն (0-5 միավոր)
3. ընթերցած տեքստի ընկալում (0-7 միավոր)
4. բանավոր հաղորդակցում (0-5 միավոր):

## Քննական տոմսը բաղկացած է երկու հարցից`

1. Կարդալ, թարգմանել և պատասխանել հարցերին տրված հատվածի սահմաններում:
2. Չրույց առաջադրված թեմայով:

*Հարցատոմսի առաջին առաջադրանքի համար նախատեսված նյութը համապատասխանում է հանրակրթական դպրոցի 8-10-րդ դասարանների տնային ընթերցանության գեղարվեստական գրքերի բովանդակության մակարդակին:*

Բանավոր զրույցի համար նախատեսված են հետևյալ թեմաները

1. Republik Armenien
2. Meine Heimatstadt (mein Heimatsdorf)
3. Deutschland
4. Berlin
5. Deutschsprachige Länder
6. Österreich
7. Die Schweiz
8. Grosstädte Deutschlands
9. Unsere Familie
10. Meine Schule
11. Meine Freundin
12. Meine Wohnung
13. Mein Hobby
14. Mein Arbeitstag
15. Mein Ruhetag
16. Meine Sommerferien
17. Meine Winterferien
18. Jahreszeiten
19. Das Wetter
20. Mahlzeiten
21. Ich gehe einkaufen
22. Auf der Post
23. Eine Reise
24. Sport
25. Mein Lieblingsbuch
26. In der Bibliothek
27. Mein Lieblingsschriftsteller
28. Mein Lieblingskomponist
29. Beim Arzt
30. Jerewan-Hauptstadt von Armenia

Գնահատականի բողոքարկման դեպքում դիմորդին տրվում է 4-5 նախադասություն մայրենիից գերմաներեն թարգմանելու համար, որով և ստուգվում են նրա թե՛ քերականական, թե՛ բառապաշարային գիտելիքները:

### Տարբերակ 1 (մասնագիտական)

#### **1. Տեքստում բաց թողնված բառերը լրացնել՝ քերականական ճիշտ ձևով:**

Herr Jensen, Klassenlehrer ... Klaus Hamm, war etwas sehr vorsichtig. Ja, ... war nicht so gut, aber Klaus ist ein ..., ruhiger Schüler. Er will nicht sagen, was für Noten Klaus hat, er ... es wohl nicht. Er hat nach der Zeugnisausgabe mit Klaus ... . Klaus soll ... arbeiten für die Schule. Er ... einverstanden, will es ... . Wer ganz ruhig und vernünftig, ... Herr Jensen.

das Zeugnis, dürfen, von, sprechen, viel, meinen, nervös, versuchen, fleißig, sein

#### **II. Ընտրել ճիշտ տարբերակը և լրացնել նախադասությունը:**

1. Ein Mann aus Deutschland ist ...  
a) ein Deutscher    b) ein Deutsche    c) eine Deutsche
2. Wenn Sie die Schlüssel nicht zurückgeben, ... Sie zehn Mark zahlen.  
a) brauchen,    b) lassen    c) müssen
3. Ihre Brille? Die haben Sie doch ... .. Nase!  
a) auf dem    b) auf den    c) auf der
4. Ich habe keine Zeit, ... .  
a) für das Buch lesen    b) zum das Buch lesen    c) das Buch zu lesen
5. Ich habe Sie schon ... gebeten.  
a) das    b) dafür    c) darum
6. Ich habe ihn schon zweimal ..., mir das Geld zurückzugeben.  
a) geboten    b) gebeten    c) bitten
7. Das Telegramm ... vor einer Stunde abgeschickt.  
a) wird    b) wurde    c) wirst
8. Das ist eine Stadt, ... Bevölkerung ständig zunimmt.  
a) dessen    b) deren    c) denen
9. Immer, ... ich eine schlechte Note bekam, versteckte ich mein Tagebuch.  
a) als    b) wenn    c) wann

10. Das hat doch in allen Zeitungen ...  
a) gesagt b) gestanden c) geschrieben

**III. Տեղադրե՛լ կապը և հոդը:**

**Փակագծերում տրված բառերը դնե՛լ ճիշտ հոլովով:**

1. ... ärgern sich alle?
2. Die Nordsee riecht ... Salz und Fisch.
3. Die Schüller entschuldigen sich ... Lehrer.
4. Die Mutter bringt (ihre Kinder) frisches Obst.
5. Das schöne Lächeln (dieser Kollege) fällt allen auf.

**IV. Տրված բառերով կազմե՛լ նախադասություններ:**

1. fahren, die Familie, mein Freund, für, das Ausland, immer, in (Präsens)
2. die Gäste, ausländisch, teilnehmen, die Konferenz, an, mit, Begeisterung, groß? (Imperfekt)
3. zurückkommen, bald, in, seine Heimatstadt, er (Futur)
4. heißen, damals, diese Straße, schön, anders (Perfekt)
5. deine Pläne, sprechen, du, nur, über? (Imperativ)

**V. Լրացնե՛լ երկրորդական նախադասությունները:**

1. Ohne ..., fuhr er nach Frankreich.
2. Als ich mein Foto in der Zeitung sah, ... .
3. Seit zwei Tagen bin ich guter Laune, weil ... .
4. Wenn ..., küsse ich ihn herzlich.
5. Das Buch, das ..., hat mir sehr gut gefallen.

**VI. ա/ կատարե՛լ հետևյալ փոխակերպումները:**

1. Er lädt mich zu einem Konzert am Mittwoch ein (Aktiv -Passiv)
2. Der Regisseur wird von zwei Reporteuren interviewt. (Passiv- Aktiv)

**բ/ Լրացնե՛լ բաց թողնված վերջավորությունները և հարաբերական դերանունները:**

1. Die ältest... Schwester sorgt für den klein... Bruder.
2. Wir interessieren uns für die Länder, in ... man Deutsch lernt.
3. In ein... Viertel einer groß... Stadt lebte ein klein... Mädchen.

**VII. Լրացնե՛լ նախադասությունները տրված բառերով կամ բառակապակցություններով:**

- |   |             |
|---|-------------|
| 1. Ich habe etwas Interessantes von ihm ... . | a) erkältet |
| 2. Darf ich um Ruhe ... ?                     | b) kämpfen  |
| 3. Das Kind hat sich beim Baden ... .         | c) erwachte |
| 4. Soldaten ... gegen die Feinde.             | d) erfahren |
| 5. Der Kranke .. nach seinem langen Schlaf.   | e) bitten   |
|   | f) fragen   |

**VIII. Թարգմանե՛լ գերմաներեն:**

Կյանքն առանց գրքերի դժվար է պատկերացնել: Ուզո՞ւմ ես ամեն ինչ իմանալ: Կարդա՛ և դու կճանաչես ամբողջ աշխարհը: Գրքերը պատմում են մեզ ծանոթ և անծանոթ երկրների, մեծ մարդկանց ճակատագրերի, բարու և չարի մասին: Որպեսզի այս ամենի մասին իմանանք, պետք է սիրենք գիրքը:

**Տարբերակ 2 (ոչ մասնագիտական)**

**1. Լրացնե՛լ տեքստում բաց թողնված բառերը:**

Frau Berger wohnt im ... Haus wie Familie Hamm. ... wir sie nach Klaus Hamm fragen, ... sie noch nichts von seinem ... . Sie weiß auch nichts ..., dass Klaus in der Schule ... hat .- Ein lustiger ... ist er, der Klaus, und ein netter Spielkamerad ... ihre Jungen, so meint sie. Er hat auch sonst viele Freunde in ... Umgebung, hat Phantasie und ..., ist vielleicht manchmal mal etwas laut.

für, Schwierigkeiten, als, (der) Junge, gleichen, Ideen, davon, weiß, Verschwinden, netter.

**2. Ընտրե՛լ ճիշտ տարբերակը և լրացնե՛լ նախադասությունը:**

1. Das Mädchen setzt sich ... .  
a) zu meinem Freund    b) neben meinem Freund    c) von meinem Freund
2. Der Marktplatz ist ... gegenüber.  
a) von unserem Haus    b) aus unserem Haus    c) unserem Haus
3. Alle wunderten sich ... des Kindes.  
a) über die Begabung    b) auf die Begabung    c) für die Begabung
4. Wenn ich gut in der Schule bin, sind meine Eltern ... stolz und loben mich.  
a) von mir    b) auf mich    c) für mich
5. ... des hohen Preises will sie Mantel nicht kaufen.  
a) statt    b) wegen    c) anlässlich

6. Das Auto ... Onkels ist neu.  
a) meinem b) meines c) meinen
7. Ich muß sagen, dass er ... gar nicht überzeugt ist.  
a) damit b) davon c) daran
8. Hier ... du nicht hineingehen. Da ist doch ein Schild "KEIN EINGANG!"  
a) brauchst b) willst c) darfst
9. Wegen der Erkältung habe ich dreimal im Bett ...  
a) gelegt b) gelegen c) sich gelegt
10. Herr Meier, ich möchte Sie bitten, das Radio ... zu stellen.  
a) kürzer b) stiller c) leiser

**3. Տեղադրե՛լ ճիշտ նախդիրը:**

1. Zu uns kommen Gäste ... der ganzen Welt.
2. Die Musiker treten ... den Konzertsaal ein.
3. Er fragte mich ... meinen Interessen.
4. Die Schüler beschäftigen sich ... ihren Aufgaben.
5. Hast du dich ... das Klima unserer Stadt gewöhnt?

**4. Փակագծերում տրված գոյականը կամ դերանունը դնե՛լ ճիշտ հոլովով:**

1. Schenkst du (die Mutter) Blumen ?
2. Ich weiß die Adresse (mein Freund) nicht .
3. Wir begrüßen (der Poet) herzlich.
4. Wegen (die Krankheit) fehlt er heute.
5. Ich bitte (er) um sein Wörterbuch .

**5. ա/ Տրված պարզ նախադասություններով և շաղկապներով կազմել երեք բարդ ստորադասական նախադասություն:**

1. Mein Freund kommt morgen.
2. Sie fahren am Sonnabend an die See. wenn  
als
3. Ich gebe ihm das Buch zurück. weil
4. Dort verbrachten sie einige herrliche Tage.
5. Der lehrer ist mir böse.
6. Ich komme unbereit zum Unterricht.

**բ/ Լրացնե՛լ նախադասությունը:**

Er kann nicht sagen, warum ... .

**գ/ կատարե՛լ Aktiv-Passiv փոխակերպում:**

Die Kinder schmücken das Zimmer zum Fest.

**6. Տրված բառերով կազմե՛լ նախադասություններ:**

1. müssen, mein Bruder, sein Freund, von abholen, der Flughafen (Präsens)
2. stattfinden, das Fest, in, der Saal, groß, Die Universität (Imperfekt)
3. was, essen, du, zu, das Frühstück ? (Perfekt)
4. zurückkommen, bald, ihre Familie, die Schweiz, von (Futur)
5. du, grüßen, deine Mutter, von, ich! (Imperativ)

**7. Նախադասությունները լրացնե՛լ աջ կողմում տրված բառերով կամ բառակապակցություններով:**

1. Wer kann den folgenden Satz ... . a) gefallen
2. Der Kaffee schmeckt mir ... . b) legte sich
3. Diesen Baum hat mein Großvater ... . c) gepflanzt
4. Der Ausflug hat mir ... . d) übersetzen
5. Nach dem Essen ... mein Vater aufs Sofa. e) bitten  
f) liegt

**8. Թարգմանե՛լ գերմաներեն:**

Յուրաքանչյուր երեխա ուզում է տանը կենդանի ունենալ: Սակայն դժվար է նրանց մասին հոգ տանել: Բացի այդ մայրիկները հաճախ զայրանում են, երբ տանը անկարգություն է տիրում: Նրանք անվերջ պահանջում են. «Հանգի՛ստ թող կենդանուն և զբաղվի՛ր քո տնային առաջադրանքներով»: Բայց պապիկներն ու տատիկները երջանիկ են, որովհետև նրանք նույնպես շատ են սիրում կենդանիներին:

1. Առաջին առաջադրանքի ընդհանուր գնահատականն է 2 միավոր: Յուրաքանչյուր ճիշտ տեղադրված բառը գնահատվում է 0,2 միավոր:

2. Երկրորդ առաջադրանքի ընդհանուր գնահատականն է 2 միավոր: Յուրաքանչյուր ճիշտ ընտրություն գնահատվում է 0,2 միավոր:

3. Երրորդ առաջադրանքի ընդհանուր գնահատականն է 2 միավոր: Յուրաքանչյուր ճիշտ տեղադրված կապը կամ հոդը գնահատվում է 0,4 միավոր:

4. Չորրորդ առաջադրանքի ընդհանուր գնահատականն է 3 միավոր: Յուրաքանչյուր ճիշտ կազմված նախադասություն գնահատվում է 0,6 միավոր: Յուրաքանչյուր քերականական սխալի կամ ոչ ճիշտ ժամանակաձևի ընտրության համար հանվում է 0,2 միավոր:

5. Հինգերորդ առաջադրանքի ընդհանուր գնահատականն է 3 միավոր: Յուրաքանչյուր ճիշտ կազմված նախադասություն գնահատվում է 0,6 միավոր: Յուրաքանչյուր քերականական սխալի համար հանվում է 0,2 միավոր:

6. Վեցերորդ առաջադրանքի ընդհանուր գնահատականն է 2 միավոր: Յուրաքանչյուր ճիշտ կատարված փոխակերպում կամ տեղադրում գնահատվում է 0,4 միավոր: Քերականական սխալի համար հանվում է 0,2 միավոր:

7. Յոթերորդ առաջադրանքի ընդհանուր գնահատականն է 2 միավոր: Յուրաքանչյուր ճիշտ ընտրություն գնահատվում է 0,4 միավոր:

8. Ութերորդ առաջադրանքի ընդհանուր գնահատականն է 4 միավոր: Յուրաքանչյուր ճիշտ թարգմանված նախադասություն գնահատվում է 0,8 միավոր: Քերականական սխալի և սխալ թարգմանված առանձին բառի համար հանվում է 0,2 միավոր:

## **ՏԱՐԲԵՐԱԿ 2 (ոչ մասնագիտական)**

1. Առաջին առաջադրանքի ընդհանուր գնահատականն է 2 միավոր: Յուրաքանչյուր ճիշտ տեղադրում գնահատվում է 0,2 միավոր:

2. Երկրորդ առաջադրանքի ընդհանուր գնահատականն է 2 միավոր: Յուրաքանչյուր ճիշտ ընտրություն գնահատվում է 0,2 միավոր:

3. Երրորդ առաջադրանքի ընդհանուր գնահատականն է 2 միավոր: Նախդիրի ճիշտ ընտրությունը գնահատվում է 0,4 միավոր:

4. Չորրորդ առաջադրանքի ընդհանուր գնահատականն է 2 միավոր: Գոյականի կամ դերանվան յուրաքանչյուր ճիշտ հոլովումը գնահատվում է 0,4 միավոր:

5. Հինգերորդ առաջադրանքի ընդհանուր գնահատականն է 3 միավոր: Համապատասխան շաղկապի ճիշտ ընտրության և ստորադասական նախադասության ճիշտ կազմության համար տրվում է 0,6 միավոր: Ստորադասական շաղկապի սխալ ընտրության համար հանվում է 0,4 միավոր: Սխալ շարադասության համար հանվում է 0,2 միավոր: Գլխավոր և երկրորդական նախադասությունների սխալ ընտրության դեպքում տրվում է 0 միավոր:

6. Վեցերորդ առաջադրանքի ընդհանուր գնահատականն է 3 միավոր: Յուրաքանչյուր ճիշտ կազմված նախադասություն գնահատվում է 0,6 միավոր: Յուրաքանչյուր քերականական սխալի և ժամանակաձևի սխալ գործածության համար հանվում է 0,2 միավոր:

7. Յոթերորդ առաջադրանքի ընդհանուր գնահատականն է 2 միավոր: Յուրաքանչյուր ճիշտ ընտրություն գնահատվում է 0,4 միավոր:

8. Ութերորդ առաջադրանքի ընդհանուր գնահատականն է 4 միավոր: Յուրաքանչյուր ճիշտ թարգմանված նախադասություն գնահատվում է 0,8 միավոր: Քերականական սխալի և սխալ թարգմանված առանձին բառի համար հանվում է 0,2 միավոր:

## **ԱՆԳԼԵՐԵՆ ԼԵՁՈՒ**

### **ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՑՈՒՑՈՒՄՆԵՐ**

ԲՈՒՀ-ի ընդունելության մակարդակում անգլերեն լեզվի գիտելիքների ստուգումն իրականացվում է գրավոր և բանավոր քննության միջոցով:

ա) Գրավոր քննություն (մասնագիտական և ոչ-մասնագիտական ֆակուլտետների համար 2.5 ժամ տևողությամբ)

Նախատեսվում է ութ առաջադրանք պարունակող գրավոր հարցաշար, որն ուղղված է ստուգելու.

1. գրավոր խոսքի ընկալունակություն (բազմակի ընտրության մեթոդով),
2. բառագիտական և ձևաբանական գիտելիքներ (բազմակի ընտրության մեթոդով),
3. ձևաբանական գիտելիքներ (բայի տարբեր ժամանակաձևերի կիրառմամբ),
4. շարահյուսական գիտելիքներ (փոխակերպման մեթոդի կիրառմամբ),
5. շարադասական կանոնների իմացություն,
6. թարգմանական գիտելիքներ (մայրենի լեզվից անգլերեն),
7. արտահայտված միտքը տրամաբանորեն և քերականորեն ճիշտ ավարտելու

կարողություն,

8. կապակցված տեքստում կողմնորոշվելու հմտություններ:

բ) Բանավոր քննություն (մասնագիտական ֆակուլտետների համար, նախապատրաստվելուն տրվում է 45 րոպե):

Հիմնական նպատակն է ստուգել դիմորդի գիտելիքները, ընթերցանության, հաղորդակցման, բառարանից օգտվելու նրա կարողությունը, ինչպես նաև լեզվական հմտությունները տվյալ լեզվական իրադրության մեջ կիրառելու նրա ունակությունը:

### ***Բանավոր քննության պահանջներն են.***

1. կարգալ ադապտացված գեղարվեստական հատված (մոտավորապես 2200 სიზ)՝ դրսևորելով ընթերցանության կանոնների համապատասխան իմացություն և հնչյունաբանական գիտելիքների գործնական կիրառման հմտություններ, գրավոր թարգմանել հատվածի նշված մասը (1100 სიზ) բառարանի օգնությամբ, պատասխանել հատվածի բովանդակությանն ուղղված հարցերին, կարողանալ տարբերել կարևորագույն քերականական երևույթները:

2. Դպրոցական ծրագրի շրջանակներում գրուցել հետևյալ թեմաների շուրջ՝ քերականորեն ճիշտ ձևակերպելով և տրամաբանորեն զարգացնելով արտահայտած մտքերը. ընտանիք և ընտանեկան հարաբերություններ, դպրոց և դպրոցական կյանք, ազատ ժամանց և նախասիրություններ, առօրյա, ապագա մասնագիտություն և աշխատանք, սպորտ, շրջապատող աշխարհ, երկրագիտական տեղեկություններ հայրենի երկրի, ինչպես նաև Անգլիայի և Ամերիկայի աշխարհագրության, հասարակական կյանքի և մշակույթի մասին:

Պահանջվում է նաև դրսևորել ողջունելու, հրաժեշտ տալու, հարցադրումը քաղաքավարի կրկնելու, խոսակցի արտահայտած մտքին համաձայնելու կամ առարկելու ունակություն:

Վերոհիշյալ պահանջների կատարման համար նախատեսվում է գիտելիքների հետևյալ ծավալը.

### ***Ընթերցանության կանոններ և հնչյունաբանություն.***

Չեշտ, ձայնավորների արտասանություն ըստ վանկի տիպի, բաղաձայնների արտասանության կարևոր առանձնահատկություններ, հիմնական ձայնավորական և բաղաձայնական տառակապակցությունները կարգալու կանոններ, տարբեր տիպի նախադասությունների հնչերանգային առանձնահատկություններ:

***Բառակազմություն.*** ածանցում և բառաբարդում, անգլերենի ամենատարածված վերջածանցներն ու նախածանցները՝

- գոյականակերտ - er, -ing, -ment, -ion (-tion, -sion), -ness, -ity
- ածականակերտ - less, -full, -able, -y, un-, dis-
- թվականակերտ - teen, -ty, -th
- մակբայակերտ - ly
- բայական - re-, -en

### ***Ձևաբանություն***

Գոյական անուն. թիվ, հոլով:

Հոդ. անորոշ, որոշյալ և գրո հոդի գործածության հիմնական դեպքերը:

Ածական անուն. ածականի համեմատության աստիճանները և դրանց կազմության առանձնահատկությունները:

Թվական անուն. քանական և դասական թվականներ և դրանց կազմության առանձնահատկությունները:

Դերանուն. անձնական, ստացական, ցուցական, անորոշ, որոշյալ, ժխտական, հարցական, հարաբերական, անդրադարձ, փոխադարձ դերանունները և դրանց բնորոշ քերականական առանձնահատկությունները:

Բայ. բայի հիմնական ձևերը, կանոնավոր և անկանոն բայեր, անցողական և անանցողական բայեր, լիիմաստ բայեր, օժանդակ բայեր և բայ-հանգույց:

Բայի ժամանակները (Present, Past, Future, Future in the Past) և բայի ժամանակային խմբերը (Indefinite, Continuous, Perfect - ակտիվ իմացության համար, Perfect-Continuous - պասսիվ իմացության համար):

Բայի եղանակը (the Indicative Mood, the Imperative Mood - ակտիվ իմացության համար, the Subjunctive Mood - պասսիվ իմացության համար):

Բայի սեռը (the Active Voice, the Passive Voice): Կրավորական սեռի կազմությունն ու կիրառությունը (Present, Past, Future Indefinite Passive; Present, Past Continuous Passive;

Present, Past Perfect Passive):

Բայի անդեմ ձևերը (Infinitive, Gerund, Participle I Non-Perfect Active Voice և Participle II):  
Եղանակավորող բայեր. դրանց հևարավոր իմաստներն ու գործածությունը խոսքում (can, may, must և դրանց համարժեքները` to be able to, to be allowed to, to have to, ինչպես նաև to be to, should, need, ought to):

Մակբայ. մակբայի տեսակները, համեմատության աստիճանները և դրանց կառուցման առանձնահատկությունները:

Նախդիր. նախդիրների դասակարգումն ըստ իմաստի:

Շաղկապ. համադասական և ստորադասական շաղկապներ:

### **Շարահյուսություն**

Նախադասության տիպերն ըստ կազմության. պարզ նախադասություն (պարզ համառոտ և պարզ ընդարձակ), բարդ նախադասություն (բարդ համադասական և բարդ ստորադասական), գլխավոր և երկրորդական նախադասություններ, երկրորդական նախադասության տիպերը: Նախադասությունների դասակարգումն ըստ ասույթի նպատակի (պատմողական, հարցական, ժխտական) և դրանց շարահյուսությունը: Հարցական նախադասությունների տիպերը: It is warm. It is late. It is raining. տիպի անդեմ նախադասությունների գործածությունը: Նախադասության գլխավոր և երկրորդական անդամներ:

### **ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ**

1. III-X դասարանների համար պաշտոնապես նախատեսված բոլոր դասագրքերը:
2. Թոքմաջյան Հ. Ժամանակակից անգլերենի քերականություն, Երևան, «Փյունիկ» 1995 թ.
3. Շտեմարան

### **ՀՀ ՊԵՏԱԿԱՆ ԲԱՐՁՐԱԳՈՒՅՆ ՈՒՍՈՒՄԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ 2001 թ. ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹՅԱՆ` ԱՆԳԼԵՐԵՆ ԼԵՉԿԻ ԳՐԱԿՈՐ ԶՆՆՈՒԹՅԱՆ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ԶՎՓԱՆԻՇՆԵՐ ՄԱՍՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՖԱԿՈՒԼՏԵՏՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ**

#### **Գրավոր հարցաշարն ընդգրկում է ութ առաջադրանք.**

*I Կարդալ տեքստը և պատասխանել հարցերին` ընտրելով առաջարկված տարբերակներից ճիշտը:*

Յուրաքանչյուր ճիշտ պատասխան 0,4 միավոր է: Ցանկացած սխալի դեպքում գնահատականն իջնում է 0-ի: Ընդհանուր գնահատականն է 2 միավոր:

*II Ընտրել ճիշտ տարբերակը:*

Յուրաքանչյուր ճիշտ պատասխան 0,2 միավոր է: Ցանկացած սխալի դեպքում գնահատականն իջնում է 0-ի: Ընդհանուր գնահատականն է 2 միավոր:

*III Փակագծում տրված բայերը գրել համապատասխան ժամանակածանրով:*

Յուրաքանչյուր ճիշտ պատասխան 0,4 միավոր է: Ցանկացած սխալի դեպքում գնահատականն իջնում է 0-ի: Ընդհանուր գնահատականն է 2 միավոր:

Ժամանակածանրի բոլոր հևարավոր ճիշտ գուգորդումները համարվում են ընդունելի:

*IV Կատարել անհրաժեշտ փոփոխություններ:*

Յուրաքանչյուր ճիշտ պատասխան 0,2 միավոր է: Ցանկացած սխալի դեպքում գնահատականն իջնում է 0-ի: Ընդհանուր գնահատականն է 2 միավոր:

*V Տրված բառերով կազմել նախադասություններ:*

Այս առաջադրանքում նախադասությունները պարզ ընդարձակ կամ բարդ ստորադասական են, բառերի քանակը` 10-12: Յուրաքանչյուր ճիշտ նախադասություն գնահատվում է 0,4 միավոր: Մակբայի սխալ տեղադրման կամ բարդ ստորադասական նախադասության միայն մի մասը ճիշտ կազմելու դեպքում գնահատականն իջնում է 0,2 միավորի: Ընդհանուր գնահատականն է 2 միավոր:

*VI Թարգմանել անգլերեն:*

Յուրաքանչյուր ճիշտ նախադասություն գնահատվում է 1 միավոր: Ընդհանուր գնահատականն է 5 միավոր:

Բայական ժամանակածանրի սխալի դեպքում գնահատականն իջնում է 0,4 միավորով: Այլ բնույթի քերականական սխալի կամ բառային սխալ ընտրության դեպքում գնահատականն իջնում է 0,2 միավորով: Յուրաքանչյուր նախադասության համար տրվող նվազագույն գնահատականը 0,4 միավոր է:

*VII Ավարտել նախադասությունները:*

Այս առաջադրանքում տրամաբանորեն և քերականորեն ճիշտ լրացված ցանկացած նախադասություն համարվում է ընդունելի: Յուրաքանչյուր ճիշտ լրացված նախադասություն գնահատվում է 0,2 միավոր: Ցանկացած սխալի դեպքում գնահատականն իջնում է 0-ի: Ընդհանուր գնահատականն է 1 միավոր:

*VIII Լրացնել բացթողումները համապատասխան ձևերով` տրված 15 բառերից:*

Այս առաջադրանքում յուրաքանչյուր ճիշտ պատասխան գնահատվում է 0,4 միավոր: Ճիշտ ընտրված բառը սխալ քերականական ձևով տեղադրելու դեպքում գնահատականն իջնում է 0,2 միավորով: Ընդհանուր գնահատականն է 4 միավոր:

*Ծանոթություն.*

Հարցաշարը կազմվում է միջնակարգ դպրոցի ծրագրային պահանջներին համապատասխան:

### Մասնագիտական բուհերի համար

I. Կարդալ տեքստը և պատասխանել հարցերին՝ ընտրելով առաջարկված տարբերակներից ճիշտը:

Several hundred years ago in the small town of Pisa in Italy, there lived an unusual man. His name was Galileo. Galileo was a professor of mathematics. He always dressed in strange clothes and used to walk around the town talking to himself. The people of Pisa were never quite sure whether Galileo was totally crazy or an amazing genius. He certainly had some very peculiar ideas. One day Galileo gathered together some people from the town and asked them, "What do you think will happen if I take one heavy ball and one much lighter ball and drop them at the same time from the top of the Leaning Tower of Pisa? Which ball do you think will hit the ground first?" Everyone thought this was a very odd question. The answer was obvious. Every sensible person knew that the heavy ball would land first. When Galileo said that they would arrive at the same time, the people were sure that he was out of his mind. He dropped the two balls and they came down exactly together. Next, Galileo made a powerful telescope and started to study the sky. It was then that he came up with the craziest idea of all. He told the people that the earth was moving very fast and that it was going around the sun. Now they were sure he was insane. No sensible, rational person could believe such weird and absurd things. If the earth were moving, people would not be able to stand up. And how could the earth be going around the sun? The sun was in the east every morning and in the west every evening. Every reasonable person knew that the sun must therefore be going around the earth. This time everyone knew he could not possibly be sane. Galileo was put in prison for a long time because of his dangerous ideas, and he was only set free when he was ready to say that he had made a mistake.

1. People considered Galileo to be a strange man because
  - a) he was a professor of mathematics.
  - b) he used to wander around the town alone and talk.
  - c) he made a powerful telescope.
2. Which of the following statements is true?
  - a) Galileo dropped one ball from the top of the Tower of Pisa.
  - b) Galileo dropped two very similar balls from the top of the Tower.
  - c) The balls hit the ground at the same time.
3. Galileo made a powerful telescope
  - a) to sell it to a profit.
  - b) to observe the sky.
  - c) to become famous.
4. Galileo was put in prison because
  - a) he was guilty of a crime.
  - b) he had made a mistake.
  - c) his ideas seemed outrageous.
5. When was Galileo set free?
  - a) after having admitted he was wrong.
  - b) when his ideas didn't seem dangerous any more.
  - c) after proving he was right.

II. Ընտրել ճիշտ տարբերակը:

1. King Lear... his kingdom between his two elder daughters, but gave nothing to Cordelia, the youngest.

- a) separated b) divided c) distributed

2. I am expecting Mr. Brown and Mr. Wells today: the former in the afternoon and ... at six o'clock.

- a) the last b) the latest c) the latter

3. It was ... good milk that we couldn't help drinking it.

- a) such b) so c) such a

4. It took us a long time but we finally succeeded... solving the problem.

- a) in b) at c) --

5. ... young have the future in their hands.

- a) the b) -- c) a

6. Unless he ... his mistake, you will both be very unhappy.

- a) doesn't b) will realize c) realizes

realize

7. It is the second time you ... your tea.

- a) have spilt b) were spilt c) spills

8. If it rains this afternoon, we ... postpone that match.

- a) must                      b) have to                      c) shall have to  
 9. Helen wants ... the truth. She is sick and tired of his endless lies.  
 a) to be told                  b) to have told                  c) to be telling  
 10. They want to make my ... brother become a lawyer.  
 a) older                      b) elder                      c) old

III. Փակագծում տրված բայերը գրել համապատասխան ժամանակաձևով:

1. When he (to be) in London, he (to use) to attend various exhibitions.
2. My friend and I were so tired that we (to go) home early though we (to want) to stay until the end of the game.
3. How you (to expect) to pass your courses if you (not to study) properly?
4. The police (to look for) a missing boy. It is believed he (to wear) a white pullover and blue jeans.
5. He (to say) you (to give) plenty of time to decide

IV. Կատարել անհրաժեշտ փոփոխությունները:

ա/ տրված նախադասությունները դարձնել հարցական

1. My child always prefers ice-cream to lemonade. (General)
2. They haven't finished the translation of the article yet. (Special)
3. He didn't send a Christmas card to his friend. (Alternative)

բ/ ներգործական կառույցի նախադասությունները դարձնել կրավորական

1. They took care of the child during the absence of his parents.
2. I'll look through all the latest journals for the information.
3. He gave them several tickets for the concert.

գ/ ուղղակի խոսքը դարձնել անուղղակի և հակառակը

1. "When I was in London, I decided to visit all the museums", he said to me.
2. He said " You'd better leave the documents on my desk".
3. Mother said "It must be raining outside".
4. She told me she had met the young artist when she was in Paris.

V. Տրված բառերով կազմել նախադասություններ:

1. out, hearing, the, round, After, laughing, these, boy, words, and, turned, burst.
2. friends, looked, his, He, was, when, telling, guilty, he, mother, about, his.
3. meetings, To tell, questions, the, this, truth, aren't, kind, of, our, discussed, at.
4. down, Nick, was, sat, he, tired, moment, asleep, so, the, that, fell, he.
5. him, a, for, Choosing, his, present, sister, an, thing, for, isn't, easy, to do.

VI. Թարգմանել անգլերեն:

1. Երեկ երեկոյան պատվիրակությունը, որը ժամանել էր Մանչեստրից, կազմակերպեց երեկոյան հյուրանոցի ռեստորանում:

2. Մենք ստիպված կլինենք անցկացնել ևս մի փորձ, քանի որ գոհ չենք նախորդի արդյունքներից:

3. Մերին պիտի հյուրանոցում համարներ պատվիրեր Միացյալ Նահանգներից եկող հյուրերի համար, այնպես չէ՞:

4. Եթե դուք հնարավորություն ունենաք գնալ Անգլիա, անսպասան այցելեք Լոնդոնի թանգարաններն ու պատկերասրահները:

5. Ես համոզված էի, որ ինձ տեղյակ կպահեն նրա վերջին գործերի ցուցահանդեսի մասին:

1. Вчера вечером делегация, которая прибыла из Манчестера, организовала вечер в ресторане гостиницы.

2. Мы должны быдем провести еще один эксперимент, так как не довольны результатами предыдущего.

3. Меры должна была заказать номера в гостинице для гостей, приезжающих из Соединенных Штатов, не так ли?

4. Если у вас будет возможность поехать в Англию, обязательно посетите музеи и картинные галереи Лондона.

5. Я был уверен, что меня оповестят о выставке его последних работ.

VII. Ավարտել նախադասությունները:

1. As soon as I passed my driving test...
2. When I settle down in the new place...
3. Though it was rather late...
4. Since Jill...
5. ... if it is properly taken care of.

VIII. Լրացնել բացթողումները՝ համապատասխան ձևերով՝ տրված 15 բառերից ընտրելով տասը:

Harvard University, today recognized as one of the ... best universities ... in 1636, just sixteen years after the first settlers landed in Plymouth. More than 100 graduates of England's prestigious Oxford and Cambridge Universities were ... the first emigrants, and these university graduates in the New World wanted their sons to have ... education that they themselves had had. Because of

this support in the colony for an institution of... learning, it was decided to find a land for the school. This land was in an area ... Newtown, which was later renamed Cambridge ... its English cousin and it is the site of the ... university.

When a young minister named John Harvard died from tuberculosis in 1638, he left half of his money to the college, which was named Harvard University in appreciation of what he ... . Henry Dunster was the first president of Harvard and it is interesting to mention that the first class consisted of four students and the teaching ... consisted of the president and the three tutors. (The same, between, present-day, world, to find, to call, such, among, modern, to found, as, to do, high, after, staff.)

## **2001 թ. ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹՅԱՆ` ԱՆԳԼԵՐԵՆ ԼԵՉԿԻ ԲԱՆԱԿՈՐ ԶՆՆՈՒԹՅԱՆ ՊԱՀԱՆՁՆԵՐԸ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ԶԱՓԱՆԻՇՆԵՐԸ**

Անգլերեն լեզվի բանավոր քննությունը նպատակ ունի ստուգել դիմորդի լեզվական գիտելիքներն ու կարողությունները.

1. ընթերցանություն (0-3 միավոր)
2. թարգմանություն (0-5 միավոր)
3. ընթերցված տեքստի ընկալում (0-6 միավոր)
4. բանավոր հաղորդակցում (0-6 միավոր)

Քննական տոմսը բաղկացած է երկու հարցից.

1. Կարդալ, թարգմանել և պատասխանել հարցերին տրված հատվածի սահմաններում:
2. Չրույց առաջադրված թեմայով:

Հարցատոմսի առաջին առաջադրանքի համար նախատեսված կյուրթը համապատասխանում է հանրակրթական դպրոցի 9-10-րդ դասարանների տնային ընթերցանության գեղարվեստական գրքերի բարդության մակարդակին: Երկրորդ առաջադրանքը նպատակ ունի ստուգելու դիմորդի լեզվական գիտելիքներն ու հաղորդակցական հմտությունները:

Բանավոր զրույցի համար նախատեսվում են հետևյալ թեմաները.

1. Republic of Armenia
2. Places of Interest of Armenia
3. Yerevan, the Capital City of Armenia
4. My Native Town (Village)
5. The United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland
6. London, the Capital City of the United Kingdom
7. Major Cities of the United Kingdom (դիմորդի ընտրությամբ)
8. Outstanding Personalities of the UK/USA (դիմորդի ընտրությամբ)
9. The United States of America
10. Washington, the Capital City of the USA
11. Major Cities of the USA (դիմորդի ընտրությամբ)
12. My Family
13. My Flat
14. My Friend
15. My Hobby
16. My School
17. My Working Day
18. My Day off
19. My Favourite Book
20. My Future Profession
21. My Summer Holidays
22. My Winter Holidays
23. Seasons and Weather
24. My Meals
25. English Meals
26. Shopping
27. At the Post Office
28. At the Cinema/Theatre (դիմորդի ընտրությամբ)
29. Travelling
30. Sports and Games

Այսպիսով, բանավոր քննությունը, ստուգելով դիմորդի վերոհիշյալ չորս կարողությունները նրա պատասխանը պետք է գնահատի 0-20 միավորի սահմաններում:

Գնահատականի բողոքարկման դեպքում դիմորդին տրվում է 4-5 նախադասություն մայրենիից անգլերեն թարգմանելու համար, որով և ստուգվում են նրա թե՛ քերականական, և թե՛ բառապաշարային գիտելիքները:

## ՄԱՍՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՖԱԿՈՒԼՏԵՏՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

Գրավոր հարցաշարն ընդգրկում է ութ առաջադրանք.

I Կարդալ տեքստը և պատասխանել հարցերին՝ ընտրելով առաջարկված տարբերակներից ճիշտը:

Յուրաքանչյուր ճիշտ պատասխան 0,4 միավոր է: Ցանկացած սխալի դեպքում գնահատականն իջնում է 0-ի: Ընդհանուր գնահատականն է 2 միավոր:

II Ընտրել ճիշտ տարբերակը:

Յուրաքանչյուր ճիշտ պատասխան 0,2 միավոր է: Ցանկացած սխալի դեպքում գնահատականն իջնում է 0-ի: Ընդհանուր գնահատականն է 2 միավոր:

III Փակագծում տրված բայերը գրել համապատասխան ժամանակաձևերով:

Յուրաքանչյուր ճիշտ նախադասություն գնահատվում է 0,4 միավոր: Ցանկացած սխալի դեպքում գնահատականն իջնում է 0-ի: Ընդհանուր գնահատականն է 2 միավոր:

Ժամանակաձևերի բոլոր հնարավոր ճիշտ զուգորդումները համարվում են ընդունելի:

IV Կատարել անհրաժեշտ փոփոխություններ:

Յուրաքանչյուր ճիշտ պատասխան 0,2 միավոր է: Ցանկացած սխալի դեպքում գնահատականն իջնում է 0-ի: Ընդհանուր գնահատականն է 2 միավոր:

V Տրված բառերով կազմել նախադասություններ:

Այս առաջադրանքում նախադասությունները պարզ ընդարձակ կամ բարդ ստորադասական են, բառերի քանակը՝ 10-12:

Յուրաքանչյուր ճիշտ պատասխան 0,4 միավոր է: Մակբայի սխալ տեղադրման կամ բարդ ստորադասական նախադասության միայն մի մասը ճիշտ կազմելու դեպքում գնահատականն իջնում է 0,2 միավորի: Ընդհանուր գնահատականն է 2 միավոր:

## ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ

### 1. ՀԻՆ ԵԳԻՊՏՈՍ

- Միասնական պետության կազմավորումը
- Եգիպտոսը հին և միջին թագավորությունների օրոք
- Եգիպտական պետության հզորացումն ու անկումը

### 2. ԱՔԵՄԵՆՅԱՆ ԻՐԱՆԸ

- Կյուրոս Մեծի նվաճումները
- Աքեմենյան տերության կազմավորումը. Դարեհ I
- Աքեմենյան Իրանի թուլացումն ու անկումը
- Հին Իրանի մշակույթը

### 3. ԶԱՂԱՔ-ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԿԱԶՄԱՎՈՐՈՒՄԸ ԱԹԵՆՔՈՒՄ ԵՎ ՍՊԱՐՏԱՅՈՒՄ

- Արիստոկրատիայի իշխանությունն Աթենքում և Սոլոնի բարեփոխումները
- Պիսիստրատի տիրանիան և Կլիսթենեսի բարեփոխումները
- Պետության ձևավորումը Սպարտայում
- Սպարտացիներ և հելոտներ

### 4. ՀՈՒՅՆ-ՊԱՐՍԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄՆԵՐԸ ԵՎ ԱԹԵՆԱԿԱՆ ԴԵՄՈԿՐԱՏԻԱ

- Պատերազմի պատճառները, սկիզբը և ընթացքը
- Աթենական ծովային միությունը և պատերազմի ավարտը
- Դեմոկրատիայի ծաղկումը Աթենքում. Պերիկլես

### 5. ՀԵՂԵՆԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՒՅԹԻ ԾԱՂԿՈՒՄԸ Զ.Ա. V-IV ԴԱՐԵՐՈՒՄ

- Օլիմպիական խաղերը
- Հունական թատրոնը: Ողբերգություն և կատակերգություն
- Ճարտարապետությունը, քանդակագործությունը և նկարչությունը
- Կրթությունը և գիտությունը

### 6. ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՄԱԿԵԴՈՆԱՑՈՒ ԱՐԵՎԵԼՅԱՆ ԱՐՇԱԿԱՆՔԸ: ԱՐԵՎԵԼՔԸ ՀԵՂԵՆԻՍԱԿԱՆ ԴԱՐԱՇՐՋԱՆՈՒՄ

- Մակեդոնիայի բարձրացումը
- Ալեքսանդր Մակեդոնացու արևելյան արշավանքը
- Ալեքսանդրի տերության ձևավորումն ու մասնատումը
- Հելլենիստական պետություններն Արևելքում (Եգիպտոս, Սելևկյան թագավորություն)

### 7. ՀՈՌՄԻ ՎԵՐԱԾՈՒՄԸ ՄԻՋԵՐԿՐԱՇՈՎՅԱՆ ՀՉՈՐԱԳՈՒՅՆ ՏԵՐՈՒԹՅԱՆ

- Պայքար Հռոմի և Կարթագենի միջև. պունիկյան պատերազմները
- Հռոմեական նվաճումները Զ. ա. II դարում
- Հանրապետության վերածումը աշխարհակալ տերության

### **8. ՀՈՍՏԵԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՃԳՆԱԺԱՄՆ ՈՒ ԱՆԿՈՒՄԸ**

- Գայոս Մարիուսի բարեփոխումները
- Սուլլայի դիկտատուրան
- Սպարտակի ապստամբությունը
- Առաջին եռապետությունը
- Կրաստոսի արշավանքը

### **9. ԿԱՅՄՐՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՋԱՑՈՒՄԸ ՀՈՍՏՈՒՄ**

- Կեսարը և Պոմպեոսը: Կեսարի դիկտատուրան
- Հանրապետականները և կեսարականները
- Օկտավիանոսը և Ատոնինոսը: Ակցիոնմի ճակատամարտը
- Օգոստոսի միապետությունը

### **10. ՀՈՍՏԻ ՄՇԱԿՈՒՅԹԸ**

- Հռոմեական կրոնը
- Կրթությունը և դաստիարակությունը
- Գիտությունը և գրականությունը
- Ճարտարապետությունը և արվեստը

### **11. ՔՐԻՍՏՈՆԵԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԱՐԵՎՍՈՒՏՔՈՒՄ ԵՎ ԱՐԵՎԵԼՔՈՒՄ**

- Քրիստոնեության տարածումը
- Քրիստոնեության հավատո հանգանակը
- Սուրբ գիրքը
- Սուրբ Պետրոսի աթոռը: Եկեղեցին Արևելքում
- Եկեղեցու կառույցը

### **12. ԲՅՈՒՉԱՆԴԱԿԱՆ ԿԱՅՄՐՈՒԹՅՈՒՆԸ IV - VI ԴԱՐԵՐՈՒՄ**

- Բյուզանդիայի ծնունդը
- Կայսերական իշխանությունը
- Բյուզանդիայի ոսկեդարը Հուստինիանոս կայսեր օրոք

### **13. ԻՍԼԱՄԻ ԱՌԱՋԱՑՈՒՄԸ: ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԽԱԼԻՖԱՅՈՒԹՅՈՒՆԸ**

- Մուհամեդը և իսլամը
- Արաբական նվաճումները
- Պառակտումն իսլամում: Շիաներ և սուննիներ
- Խալիֆայությունը Օմայանների և Աբբասյանների օրոք

### **14. ՀԻՆ ՌՈՒՄԱԿԱՆ ՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՋԱՑՈՒՄԸ ԵՎ ՎԵՐԵԼՔԸ**

- «Վարյագներից մինչև հույներ»
- Հին Ռուսիայի ծնունդը
- Հին Ռուսիայի մկրտությունը
- «Ռուսկայա պրավդա»

### **15. ԽԱՉԱԿՐԱՑ ԱՌԱՋԻՆ ԱՐՇԱԿԱՆՔԸ ԵՎ ԽԱՉԱԿՐԱՑ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՀԻՄՆՈՒՄԸ**

- Խաչակրաց առաջին արշավանքը
- Երուսաղեմի թագավորությունը
- Հոգևոր - ասպետական միաբանություններ

### **16. ԱՎԱՏԱՏԻՐԱԿԱՆ ՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՀԱՍՏԱՏՈՒՄԸ ԵՎՐՈՊԱՅՈՒՄ**

- Ավատատիրական դասի ձևավորումը
- Սենյոր - վասալ հարաբերությունները
- Ասպետական վարքականոնը
- Ավատատերերի ապրելաձևը և բարքերը

### **17. ՎԱՂ ՎԵՐԱԾՆՈՒՆԴԸ ԵՎ ՀՈՒՄԱՆԻՉՄԱՆ ԻՏԱԼԻԱՅՈՒՄ**

- Վերածնունդ հասկացությունը
- Վերածնության նախադրյալները
- Հումանիստներ
- Վերածննդի գրականությունը և արվեստը

**18. ՌԵՖՈՐՄԱՅԻԱ**

- Ի՞նչ է Ռեֆորմացիան
- Թեզիսներ ինդուլգենցիաների վաճառքի դեմ
- Ինդուլգենցիա, թե՞ հավատքով փրկություն
- Գյուղացիական պատերազմը Գերմանիայում
- Լյութերական եկեղեցու կազմավորումը

**19. ԱՇԽԱՐՀԱԳՐԱԿԱՆ ՄԵՑ ՀԱՅՏՆԱԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ**

- Քրիստափոր Կոլումբոս
- Էնրիկե Ճովագնաց: Գաղութների հիմնումը
- Իսպանացիները Նոր աշխարհում
- Հայտնագործությունները շարունակվում են: Հյուսիսային Ամերիկայի գաղութները

**20. ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ՀՁՈՐԱՑՈՒՄԸ ԻՎԱՆ IV ԱՀԵՂԻ ՕՐՈՔ**

- Ցարական տիրոջ սի ընդունումը
- Օպրիչնինա
- Իվան Ահեղի արտաքին քաղաքականությունը

**21. XVII ԴԱՐԻ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԲՈՒԲՐՈՒԿԱԿԱՆ ՀԵՂԱՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ ԵՎ ՍԿԻԶԲԸ**

- Ֆեոդալական կարգերը և կապիտալիստական հարաբերությունների զարգացումը
- Հեղափոխության պատճառները և սկիզբը
- Քաղաքացիական պատերազմի սկիզբը (1642 թ.)
- Օլիվեր Կրոմվելը և «Նոր տիպի» բանակը

**22. ՊՅՈՏՐ I-Ի ՊԵՏԱԿԱՆ ԲԱՐԵՆՈՐՈԳՈՒՄՆԵՐԸ**

- Պետական կառավարման ռեֆորմները
- Եկեղեցին և պետությունը
- Աստիճանների ցուցակը
- Պյոտր I-ի ռեֆորմների նշանակությունը

**23. ԱՆԳԼԻԱՅԻ ՀՅՈՒՄԻՍՏԱՄԵՐԻԿՅԱՆ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐԻ ԱՆԿԱՄՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՐ ՄՂԱԾ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ: ԱՄՆ-Ի ԿԱԶՄԱՎՈՐՈՒՄԸ**

- Գաղութների ապստամբության պատճառները
- Պատերազմի սկիզբը
- «Անկախության դեկլարացիան»: ԱՄՆ-ի կազմավորումը
- ԱՄՆ-ի Սահմանադրության ընդունումը

**24. ՀԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԻՐԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ՖՐԱՆՍԻԱՅՈՒՄ: XVIIII ԴԱՐԻ ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՀԵՂԱՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՍԿԻԶԲԸ**

- Հեղափոխական իրադրության առաջացումը
- Գլխավոր Շտատներից դեպի ազգային Սահմանադիր ժողով
- Հեղափոխության սկիզբը: 1789 թ. հուլիսի 14-ի ժողովրդական ապստամբությունը

**25. ՆԱԴՈՒԵՆՆ ԲՈՆԱՊԱՐՏԻ ՆՎԱՃՈՂԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄՆԵՐԸ**

- Ֆրանսիական բանակի հաղթանակները 1800-1807 թթ.
- Մայրցամաքային շրջափակման հայտարարումը
- Նապոլեոնի կայսրության թուլացման սկիզբը

**26. ՌՈՒՍ ԺՈՂՈՎՐԴԻ 1812 ԹՎԱԿԱՆԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ**

- Նապոլեոնի արշավանքը Ռուսաստան
- Բորոդինոյի ճակատամարտը
- Ռուսական բանակի հարձակումը և Նապոլեոնի վտարումը Ռուսաստանից

**27. ՆԱԴՊՈՆԵՈՆԻ ԿԱՅՍՐՈՒԹՅԱՆ ԿՈՐԾԱՆՈՒՄԸ: ՎԻԵՆԱՅԻ ԿՈՆԳՐԵՍԸ**

- Ռուսական զորքերի արտասահմանյան արշավանքը
- Դաշնակիցների մուտքը Փարիզ և Բուլբոնների ռեստավրացիան. «Հարյուր օր»
- 1814-1815 թթ. Վիեննայի կոնգրեսը
- «Սրբազան դաշինք»

**28. ՂՐԻՄԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ**

- Արևելյան հարցի սրումը
- Ռազմական գործողությունների սկիզբը և ընթացքը
- Սևաստոպոլի հերոսական պաշտպանությունը
- Ռուսաստանի պարտության պատճառները և պատերազմի արդյունքները

**29. ԻՏԱԼԻԱՅԻ ՄԻԱՎՈՐՈՒՄԸ: ԳԱՐԻԲԱԼԴԻԻ ՍԻՑԻԼԻԱԿԱՆ ԱՐՇԱԿԱՆՔԸ**

- Երկու հոսանք ազգային-ազատագրական շարժման մեջ
  - Գարիբալդիի «հազարյակը» և գյուղացիների ապստամբությունը Իտալիայի հարավում:
- Գարիբալդիի հաղթանակը
- Իտալիայի միավորումը «վերևից» (1860-1861 թթ.)
  - Իտալիայի միավորման եզրափակիչ փուլը. Հռոմի միացումը Իտալիային

**30. ՔԱՂԱՔԱԳԻԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ԱՄՆ-ՈՒՄ 1861-1865 ԹՎԱԿԱՆՆԵՐԻՆ**

- Քաղաքացիական պատերազմի պատճառները և բնույթը
- Պատերազմի առաջին շրջանը (1861-1862 թթ.)
- Հյուսիսի և Հարավի ուժերի հարաբերակցությունը
- Հյուսիսի հաղթանակը

**31. 1870-1871 ԹՎԱԿԱՆՆԵՐԻ ՖՐԱՆՍ-ՊՐՈՒՍԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ**

- Պատերազմի պատճառները. ռազմական գործողությունների սկիզբը և Սեդանի աղետը
- 1870 թ. սեպտեմբերի 4-ի հեղափոխությունը
- Ազգային դավաճանության կառավարությունը
- Ժողովրդի դիմադրությունը ագրեսորներին և հաշտության պայմանագրի կնքումը

**32. ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՇԱՐժՈՒՄՆԵՐԸ ՕՍՄԱՆՅԱՆ ԿԱՅՍՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ XIX ԴԱՐԻ ՎԵՐՁԻՆ ԵՎ XX ԴԱՐԻ ՍԿԶԻՆ**

- Երիտթուրքական շարժումը
- 1908- 1909 թթ. հեղաշրջումը և երիտթուրքերի կառավարումը
- Ազատագրական շարժումները արաբական երկրներում
- Արևմտյան Հայաստանը Օսմանյան կայսրության կազմում

**33. ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ, ՍԿԻԶԲԸ, ԲՆՈՒՅԹԸ ԵՎ ԸՆԹԱՑՔԸ**

- Առաջին համաշխարհային պատերազմի պատճառները և տերությունների նպատակները
- Պատերազմի սկիզբը
- Ռազմական գործողությունները 1914-1915 թթ.
- Պատերազմական իրադարձությունների զարգացումը 1916-1917 թթ.

**34. ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՇՏՈՒԹՅԱՆ ԿՈՆՖԵՐԱՆՍԸ ԵՎ ՎԵՐՍԱԼՅԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ՍՏԵՂԾՈՒՄԸ**

- Փարիզի հաշտության կոնֆերանսի բացումը. հակասությունները հաղթող տերությունների միջև
- Հաշտության պայմանագիրը Գերմանիայի հետ
- Ազգերի լիգայի ստեղծումը
- Վերսալյան համակարգի ստեղծումը

**35. ԽՍՀՄ-Ի ԿԱԶՄԱՎՈՐՈՒՄԸ**

- Խորհրդային հանրապետությունների միջև դաշնակցային հարաբերությունների առաջին փուլը
- Հետագա միավորման գործընթացը
- ԽՍՀՄ-ի ստեղծումը

**36. ԳԵՐՄԱՆԻԱՆ 1929-1933 ԹՎԱԿԱՆՆԵՐԻՆ. ՀԻՏԵՐՅԱՆ ԴԻԿՏԱՏՈՒՐԱՅԻ ՀԱՍՏԱՏՈՒՄԸ**

- Գերմանիայի ռազմաարդյունաբերական պոտենցիալի վերականգնումը
- Տնտեսական ճգնաժամը: Ֆաշիստական վտանգի աճը
- Ֆաշիստական դիկտատուրայի հաստատումը
- Գերմանական ֆաշիզմի քաղաքականությունը

**37. ԵՐԿՐՈՐԴ ՀԱՍԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՊԱՏՃԱՌԵՐԸ ԵՎ ՍԿԻԶԲԸ**

- Պատերազմի պատճառները և բնույթը
- Գերմանիայի հարձակումը Լեհաստանի վրա: «Տարօրինակ պատերազմը»
- Գերմանական հարձակումը Արևմուտքում և Ֆրանսիայի կապիտուլյացիան
- Ռազմաստրատեգիական իրադրության փոփոխությունը հօգուտ ֆաշիստական պետությունների

**38. ՀԻՏԼԵՐՅԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԻ ԱԳՐԵՍԻՎԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹՅԱՆ ԴԵՄ: ՀԱԿԱՖՅԱՇԻՍՏԱԿԱՆ ԿՈՍՄՈՒՅԻՎՅԻ ՍՏԵՂՑՈՒՄԸ. ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՍԿԻԶԲԸ ԽԱՂԱՂ ՕԿԿԻԱՆՈՍՈՒՄ**

- Գերմանիայի հարձակումը ԽՍՀՄ-ի վրա
- Գերմանիայի ռազմական հաջողությունների պատճառները
- Ճապոնիայի հարձակումը Պիրլ Հարբորի վրա և ԱՄՆ-ի մտնելը պատերազմի մեջ
- Հակահիտլերյան կոալիցիայի կազմավորումը

**39. ԵՐԿՐՈՐԴ ՃԱԿԱՏԻ ԲԱՅՈՒՄԸ ԵՎ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԻ ԶԱԽՉԱԽՈՒՄԸ**

- Թեհրանի կոնֆերանսը և Երկրորդ ճակատի բացումը
- Ղրիմի (Յալթայի) կոնֆերանսը: Գերմանիայի ջախջախումը
- Պոտսդամի կոնֆերանսը
- Երկրորդ համաշխարհային պատերազմի հիմնական արդյունքները

**40. ՎԵՐԱԿԱՌՈՒՑՄԱՆ ԶԱՂԱԶԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀՈՉԱԿՈՒՄԸ ԽՍՀՄ-ՈՒՄ: ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹՅԱՆ ՓԼՈՒԶՄԱՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՅԻ ՍԿԻԶԲԸ**

- Վերակառուցման քաղաքականության հռչակումը
- Խորհրդային Միության փլուզման գործընթացի սկիզբը

**41. 1991 ԹՎԱԿԱՆԻ ՕԳՈՍՏՈՍՅԱՆ ՀԵՂԱՇՐՉՄԱՆ ԶԱԽՈՂՈՒՄԸ. ԽՍՀՄ- Ի ՓԼՈՒԶՈՒՄԸ ԵՎ ԱՊՀ-Ի ԿԱԶՄԱՎՈՐՈՒՄԸ**

- 1991 թ. օգոստոսյան հեղաշրջման ձախողումը
- ԽՍՀՄ-ի փլուզումը և ԱՊՀ-ի կազմավորումը

**ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ**

1. Ա. Վ. Քոսյան, Ա. Է. Խաչիկյան, Հին աշխարհի պատմություն, դասագիրք միջնակարգ դպրոցների 5-րդ դասարանների համար, Երևան, 2000 (հարցեր 1-10):
2. Վ. Ա. Դիլոյան, Գ. Ս. Հարությունյան, Միջին դարերի պատմություն, դասագիրք միջնակարգ դպրոցների 6-րդ դասարանների համար, Երևան, 2000 (հարցեր 11-20):
3. Ընդհանուր պատմության ձեռնարկ ԲՈՒՀ ընդունվողների համար, խմբ. Վ. Ա. Դիլոյան, Լ. Ա. Խուրշուդյան, Գ. Մ. Հարությունյան, Ա. Ա. Ստեփանյան, Ա.Գ.Դարբինյան, Երևան, 1996 (հարցեր 21-31, 33-41):
4. Վ. Ղլեչյան, Նոր պատմություն (17-րդ դարի II կես - 1918 թ.), դասագիրք 9-րդ դասարանի համար, Երևան, 1996 (հարց 32):

**ՏԱՐԲԵՐԱԿ. ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ԶՆՆԱԿԱՆ ՀԱՐՑԱՏՈՄՍ**

**1. ՀՈՒՅՆ-ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄՆԵՐԸ ԵՎ ԱԹԵՆԱԿԱՆ ԴԵՄՈԿՐԱՏԻԱՆ**

- Պատերազմի պատճառները, սկիզբը և ընթացքը
- Աթենական ծովային միությունը և պատերազմի ավարտը
- Դեմոկրատիայի ծաղկումը Աթենքում. Պերիկլես

**2. ԱՎԱՏԱՏԻՐԱԿԱՆ ՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՀԱՍՏԱՏՈՒՄԸ ԵՎՐՈՊԱՅՈՒՄ**

- Ավատատիրական դասի ձևավորումը
- Սենյոր-վասալ հարաբերությունները
- Ասպետական վարքականոնը
- Ավատատերերի ապրելաձևը և բարքերը

**3. ՌՈՒՄ ԺՈՂՈՎՐԴԻ 1812 ԹՎԱԿԱՆԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ**

- Նապոլեոնի արշավանքը Ռուսաստան
- Բորոդինոյի ճակատամարտը
- Ռուսական բանակի հարձակումը և Նապոլեոնի վտարումը Ռուսաստանից

**4. ՎԵՐԱԿԱՌՈՒՑՄԱՆ ԶԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀՈՉԱԿՈՒՄԸ ԽՍՀՄ-ՈՒՄ: ԽՈՐՀՐԴՅԻՆ ՄԻՈՒԹՅԱՆ ՓԼՈՒԶՄԱՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՑԻ ՍԿԻԶԲԸ**

- Վերակառուցման քաղաքականության հռչակումը
- Խորհրդային Միության փլուզման գործընթացի սկիզբը

**«ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ» ԱՌԱՐԿԱՅԻՑ ԴԻՄՈՐՂՆԵՐԻ ԳԻՏԵԼԻՔՆԵՐԻ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՉԱՓԱՆԻՇՆԵՐԸ**

Դիմորդների գիտելիքները պարզելու նպատակով կազմված են քննատոմսերի տարբերակներ, որոնցից յուրաքանչյուրում ընդգրկված է 4 հարց՝ հին, միջին, նոր և նորագույն ժամանակաշրջաններից: Հարցերն իրենց հերթին բաժանված են ենթահարցերի՝ դիմորդին տվյալ թեմայից գիտելիքները հաջորդաբար շարադրելու համար ուղղություն տալու նպատակով: Դիմորդը պարտավոր է պատասխանել իրեն ներկայացված տարբերակի բոլոր 4 հարցերին:

Դիմորդի ընդհանուր գնահատականն առաջանում է տարբերակի բոլոր հարցերից վաստակած միավորների գումարից:

Բոլոր հարցերը հավասարազոր են. յուրաքանչյուր հարցից դիմորդը կարող է վաստակել «5» միավոր՝ տվյալ հարցի բոլոր ենթահարցերի լրիվ պատասխանի առկայության դեպքում:

«4» միավոր է նշանակվում այն դեպքում, եթե հարցը հիմնականում պարզաբանված է, բայց թույլ են տրված որոշ ոչ էական փաստական կամ այլ կարգի սխալներ:

Եթե բացակայում է մեկ ենթահարցի պատասխանը, ապա տվյալ հարցը երեք և ավելի ենթահարցերի դեպքում գնահատվում է «4» միավոր, իսկ երկու ենթահարցի դեպքում «3» միավոր:

Եթե հարցի պատասխանում տեղ են գտել էական որոշ սխալներ և բացթողումներ, ապա նման պատասխանները գնահատվում են «3» միավոր:

Դիմորդը «2» կամ «1» միավոր է ստանում այն դեպքում, եթե չի պատասխանել ենթահարցերի մեծ մասին կամ էլ շարադրանքն այնպիսին է, որից երևում է, որ դիմորդը հստակ պատկերացում չունի տվյալ հարցի մասին:

Դիմորդը «0» միավոր է ստանում այն հարցից, որի պատասխանն իսպառ բացակայում է: Եթե 4 հարցերից ոչ մեկի պատասխանը շարադրված չէ, ապա դիմորդի աշխատանքը գնահատվում է «0» միավոր: